

T.C SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM BİLİM DALI

KADIN SUNUMU ÖRNEĞİNDE TELEVİZYONUN
YETİŞTİRME ROLÜ:
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ BAKIMINDAN BİR ARAŞTIRMA

Başak İrem ÖZDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
PROF. DR. ABDULLAH KOÇAK

KONYA, 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Başak İrem ÖZDEMİR
	Numarası	164221001003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Halkla İlişkiler ve Tanıtım/Halkla İlişkiler ve Tanıtım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Kadın Sunumu Örneğinde Televizyonun Yetiştirme Rolü: Üniversite Öğrencileri Bakımından Bir Araştırma

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

Bildirim

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Başak İrem ÖZDEMİR
	Numarası	164221001003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Halkla İlişkiler ve Tanıtım / Halkla İlişkiler ve Tanıtım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdullah KOÇAK
	Tezin Adı	Kadın Sunumu Örneğinde Televizyonun Yetiştirme Rolü: Üniversite Öğrencileri Bakımından Bir Araştırma

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Kadın Sunumu Örneğinde Televizyonun Yetiştirme Rolü: Üniversite Öğrencileri Bakımından Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma 19/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Prof. Dr. Abdullah KOÇAK	Danışman	
Prof. Dr. Ömer ÖZER	Üye	
Doç. Dr. Göksel ŞİMŞEK	Üye	

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya başladığım günden beri bilgi ve deneyimleriyle yoluma ışık tutan değerli hocam ve danışmanım Selçuk Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Abdullah Koçak'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Fikirleriyle bana yol gösteren, her konuda yardımcı olan ve ilgisini eksik etmeyen Anadolu Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer Özer'e saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatıma büyük katkı sağlayan Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı hocalarıma, kıymetli arkadaşım Emine Sun'a ve en önemlisi beni yetiştiren, her zaman arkamda duran ve bugünlere ulaşmamı sağlayan aileme ve özellikle ağabeyim Doğukan Özdemir'e teşekkür ederim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Başak İrem ÖZDEMİR
	Numarası	164221001003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Halkla İlişkiler Ve Tanıtım / Halkla İlişkiler Ve Tanıtım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktor ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdullah KOÇAK
	Tezin Adı	Kadın Sunumu Örneğinde Televizyonun Yetiştirme Rolü: Üniversite Öğrencileri Bakımından Bir Araştırma

ÖZET

Bu çalışmada televizyonun bireyler üzerindeki yetiştirme etkisi ve tehlikeli dünya algısı etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Televizyonun yetiştirme etkisini ortaya koymak için Gerbner ve arkadaşlarının ortaya çıkardığı Kültürel Göstergeler Projesi ve Yetiştirme çözümlemesi ile mesaj sistem çözümlemeleri esas alınmıştır. Öncelikle üç farklı televizyon kanalında yer alan beş günlük on beş farklı dizi incelenmiş ve bunun sonucunda şiddet çözümlemesi yapılmıştır. Ortaya çıkan veriler ışığında on altı soruluk anket formu hazırlanmış ve Selçuk Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılmış ve yetiştirme etkisi araştırılmıştır. Etkinin var olup olmadığı ise mesaj sistem çözümlemesi, yetiştirme çözümlemesi ve yaygın görüş haline getirme etkisi incelenerek televizyonu az izleyenler ile çok izleyenler arasındaki cevaplarla ortaya konulmuştur. Çözümlemeler sonucunda ise televizyonun yetiştirme ve yaygın görüş haline getirme etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Televizyon, Yetiştirme Teorisi, Mesaj Sistem Çözümlemesi, Şiddet, Kadına Şiddet

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Başak İrem ÖZDEMİR
	Numarası	164221001003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Halkla İlişkiler Ve Tanıtım / Halkla İlişkiler Ve Tanıtım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktor ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Abdullah KOÇAK
	Tezin Adı	The Study Of Presenting The Women Within The Influence Of Television Cultivation Among The University Students

ABSTRACT

In this research it is studied the influence of upbringing of television on people and perception of dangerous world. In order to reflect that influence the project of Gerbner and his friends which called Cultural Indicator and Cultivation analysis plus message system analysis are taken over.

Primarily, fifteen different serial from three different Tv Channels are examined and as a result of this Violence Analysis has been realized. Following those findings a questionnaire consist of sixteen questions were conducted on University of Selcuk to find out the influence. Message System analysis, upbringing analysis as well as influence of common vision were examined among two different groups divided to people who watches tv more often then the other. The result of the analysis became the evidence to effects of tv cultivation and creating common vision.

Key Words: Television, Cultivation Theory, Message System Analysis Violence, Violence against Women

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1.1. Kitle İletişim Araçları	5
1.2.1. Güçlü Ve Kısa Dönemli Etkiler	8
1.2.2. Sınırlı Etkiler	9
1.2.3. Yeniden Güçlü ve Uzun Süreli Etkiler	10
1.3. Bir Kitle İletişim Aracı: Televizyon	12
İKİNCİ BÖLÜM: KÜLTÜREL GÖSTERGELER PROJESİ (YETİŞTİRME TEORİSİ)	15
2.1. Yetiştirme Teorisi	15
2.1.1. Kurumsal Süreç Çözümlemesi	19
2.1.2. Mesaj Sistem Çözümlemesi.....	21
2.2. Kültürel Göstergeler Projesi ve Etki Araştırmaları.....	29
2.3 Kültürel Çevre Hareketi.....	33
2.4. Televizyon Ve Şiddet.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE FEMİNİST TEORİLER	47
3.1. Şiddet Kavramı	47
3.1.1. Şiddetin Tarihçesi	49
3.1.2. Şiddetin Sınıflandırılması.....	50
3.1.3. Şiddetin Kaynağı	54
3.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri.....	60
3.2.1 Fiziksel Şiddet	61
3.2.2. Cinsel Şiddet	62
3.2.3. Psikolojik/Duygusal Şiddet	63

3.2.4. Ekonomik Şiddet	64
3.3. Kadına Yönelik Şiddete Çözümler	65
3.4. Şiddet Gören Kadınların Ortak Özellikleri	72
3.4.1. Kadın Rolünü Yanlış Yorumlamak.....	73
3.4.2 Mahremiyet.....	74
3.4.3. Suçlu Olduğuna İnanma	75
3.4.5. Sosyal Açıdan Yalnızlık.....	75
3.5. Feminist Teoriler.....	76
3.5.2. Radikal Feminist	79
3.5.3. Sosyal Feminist.....	80
3.5.4.Sosyal- Kültürel Teori	82
3.6. Psikolojik Teoriler	84
3.6.1.İçgüdü teorisi.....	84
3.6.2. Agresyon Teorisi:.....	86
3.6.3. Bilişsel Çelişki Teorisi:.....	89
3.7. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Kadının Şiddete Bakış Açısı	90
3.8. Medya ve Kadın.....	97
3.9. Erkek Neden Şiddet Uygular ve Şiddet Uygulayan Erkeğin Özellikleri.....	100
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	105
4.1. Araştırmanın Amacı.....	105
4.3. Sınırlılık	106
4.4. Araştırmanın Önemi	106
4.5.Araştırma Soruları Ve Hipotezler	106
BEŞİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI	112
5.1. Mesaj Sistem Çözümlemesi Bulguları.....	112
5.2. Yetiştirme Çözümlemesi Bulguları	118
5.3. Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi Bulguları	128
SONUÇ VE ÖNERİ.....	134
KAYNAKÇA.....	141
EK-1: ANKET FORMU.....	151

KISALTMALAR

KDV :	Kadın Dayanışma Vakfı
KSGM:	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
CEDAW:	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women
T.C. :	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
BBC:	British Broadcasting Corporation
TRT:	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
CEM:	Cultural Environment Movement (Kültürel Çevre Hareketi)
WHO:	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
TDK:	Türk Dil Kurumu
NWCI:	Northwest Carpenters Institute
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UN DESA:	United Nations Department of Economic and Social Affairs
SPSS:	Statistical Package for the Social Science (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:Gerbner'in 9 Güç Rolü	20
Tablo 2: Yerleşim Yerine Göre Fiziksel Şiddet Oranları.....	67
Tablo 3: Öldürülen Kadın Sayısı.....	68
Tablo 4: Partner ve/veya Partner Olmayan Şiddetin Yaygınlığı.....	71
Tablo 5: Güvenirlilik	112
Tablo 6: Yardımcı Karakter Çözümlemesi Sonuçları.....	113
Tablo 7: Şiddet Çözümlemesi Sonuçları	114
Tablo 8: Ana Karakter Çözümlemesi Sonuçları	115
Tablo 9: Birinci Yetiştirme Testi Sonucu	118
Tablo 10: İkinci Yetiştirme Testi Sonucu	119
Tablo 11: Üçüncü Yetiştirme Testi Sonucu	119
Tablo 12:Dördüncü Yetiştirme Testi Sonucu	120
Tablo 13:Beşinci Yetiştirme Testi Sonucu	120
Tablo 14:Altıncı Yetiştirme Testi Sonucu	121
Tablo 15:Yedinci Yetiştirme Testi Sonucu	122
Tablo 16:Sekizinci Yetiştirme Testi Sonucu.....	122
Tablo 17:Dokuzuncu Yetiştirme Testi Sonucu.....	123
Tablo 18:Onuncu Yetiştirme Testi Sonucu	124
Tablo 19:Onbirinci Yetiştirme Testi Sonucu.....	124
Tablo 20:Onikinci Yetiştirme Testi Sonucu	125
Tablo 21: Onüçüncü Yetiştirme Testi Sonucu	126
Tablo 22: Ondördüncü Yetiştirme Testi Sonucu	126
Tablo 23: Onbeşinci Yetiştirme Testi Sonucu.....	127
Tablo 24:Onaltıncı Yetiştirme Testi Sonucu	127
Tablo 25: Birinci Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu	128
Tablo 26: İkinci Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu	129
Tablo 27: Üçüncü Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu	130
Tablo 28: Dördüncü Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu	131
Tablo 29: Beşinci Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu	132
Tablo 30: Altıncı Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu	133

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Hipotez 1	26
Şekil 2: Hipotez 2	26
Şekil 3: Hipotez 3	27
Şekil 4: Hipotez 4	27

GİRİŞ

Bu çalışmanın konusunu George Gerbner'in geliştirdiği yetiştirme kuramı çerçevesinde televizyon dizilerinde sunulan kadın konumu açısından televizyonun insanların dünya algılamaları ve sosyal gerçeklik kavramlaştırmalarına olan katkısı oluşturmaktadır.

Yetiştirme kuramı, George Gerbner tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen ve kurumsal süreç, mesaj sistem ve yetiştirme çözümlenmeleri bileşenleri olan "Kültürel Göstergeler Projesi"ni (Gerbner, 1973) ifade etmek için kullanılmaktadır. Proje, özellikle 1980'lerden sonra bu isimle anılmaya başlanmıştır. Önergelerinin diğer medyalar için de geçerli olduğu kabul edilmesine karşın, yetiştirme kuramı öncelikle, sosyal gerçeklik kavramlaştırması ve televizyon içeriğindeki yönelimleri sorgulamaktadır (Gerbner vd., 1980).

Gerbner ve arkadaşlarına göre, dramatik televizyon programlarının içeriklerinin çözümlenmesiyle elde edilen televizyonun yansıttığı dünya (world of television), gerçek dünyadan (real world) farklılaşmaktadır (Shanahan ve Morgan, 1999). Bu yönüyle televizyon, çok seyredenlerin sosyal gerçeklik kavramlaştırmalarına ve dünya algılamalarına katkı sağlamaktadır. Giderek, izleyicilerin inançlarını içeriğe uygun bir şekilde homojenleştirmektedir (Morgan, 1986: 125). Bu nedenle, yetiştirme kuramı ve Gerbner'ı bu kurama ulaştıran düşüncelerinden önce, kültürel göstergeler grubu olarak da anılan Gerbner ve arkadaşlarının televizyona yaklaşımlarını vermek yararlı olabilir.

Gerbner'a göre insanlar, karmaşık sembollerin güdümü altında iletişim kurarlar. Aynı zamanda, hikâye anlatmanın bazı formları ve tarzları aracılığıyla oluşturulmuş ve deneyimlenmiş bir dünyada yaşarlar (Gerbner, 1990). İnsanlar, bildikleri ve düşündüklerini kişisel ya da doğrudan deneyimle değil, anlattıkları ve duydukları hikâyelerden edinirler (Gerbner ve Gross, 1976: 173; Morgan ve Shanahan, 1992). Hikâye anlatma (Gerbner, 1998: 135), günümüzde televizyon aracılığıyla yapılmaktadır.

Televizyonun en önemli özelliklerinden birisi, merkezileşmiş "hikâye anlatıcı" olmasıdır (Gerbner vd., 1994: 18; Shanahan ve Morgan, 1999). Eskiden bir

kültürün hikâyeleri öğretmenler, anne ve babalar, bir topluluğun üyeleri ya da din adamları tarafından yüz yüze anlatılırken, günümüzde bu hikâyeleri televizyon anlatmaktadır. Televizyon öncesinde “eğilimler”, ev ve okulda değerlerin öğrenilmesiyle belirlenmekte; medyaya da seçici bir şekilde ulaşılabilir. Şimdi ise, televizyonu erken çocukluktan başlayarak izlemenin etkisi yetiştirmeyi sürekli kılmaktadır (Gerbner, 1990: 254). Televizyon, en çok zamanda en çok insana en çok hikâyeyi anlatmakta; pazar dinamiklerine uyumlu, reklamcı sponsorluğu altında, standartlaşmış ve merkezileşmiş bir yapı içinde hikâye anlatmanın kültürel sürecini dönüştürmektedir. Hikâye anlatmanın kültürel süreci de, satış çabasında olan global ticari çıkarlar tarafından denetlenmektedir (Gerbner, 1990). Yetiştirme kuramı bakımından çok sayıda araştırma yapılmış ve bunların hemen hemen tümünde televizyonun yetiştirme rolü ortaya konmuştur (Gerbner ve Gross, 1976; Gerbner ve arkadaşları, 1979; 1980; 1986; 1994).

Evrensel bir sorun olan kadına yönelik şiddet Türkiye’de de ciddi bir sosyal sorun haline gelmiştir. Kadınlar din, ırk, statü gibi durumlar gözetilmeksizin şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye’de de kadına yönelik şiddetle mücadele planları yapılmakta, sözleşmeler imzalanmakta ve yasal düzenlemeler getirilmektedir. 1980’li yılların sonlarında kadın hareketinin gündeme getirdiği kadına şiddet konusu zamanla devletin gündeminde de yer almaya başlamıştır. 1987 yılında “Dayağa Karşı Kadın Yürüyüşü” ile başlayan bu hareketin amacı kampanyalar düzenleyerek, çeşitli etkinlikler yaparak kadının sahip olduğu hakları ön plana çıkarmaktır. Bu hareket sonucunda ise kadın haklarını ön planda tutan bir mücadelenin önü açılmış oldu (KSGM, 2015: 34).

Bu alanda çalışmalar yürüten ilk kurumlar 1990 yılında açılan Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, diğeri ise 1993 yılında kurulan Kadın Dayanışma Vakfı (KDV)’dir.

Türkiye 1986 yılında, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ni(CEDAW) kabul etmiştir. 1987’de Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü’nün bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu oluşturulmuştur (KSGM, 2015: 35). 1990 yılında PİAR-GALLUP şirketi tarafından ‘Kadının Sorunları ve Beklentileri’ adlı çalışma bu konuda yapılan ilk araştırma olarak tarihe geçmiştir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre kadınların

%11i kocalarıyla sözlü tartışmaya girmekte ve bu kadınların da %18i sözlü tartışma sonucu fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. 1992 yılında yapılan ‘Türk Kadınının Gündemi’ isimli çalışmada ise şiddet gören kadınların %25inin karşı koymaya çalıştığı, %25inin ise sessizliğini koruduğu ortaya konmuştur (T.C. Aile Araştırma Kurumu, 1998: 36).

1990 ile 1996 yılları arasında Mor Çatı’nın yaptığı araştırmaya göre 1259 kadından %88inin şiddet tehlikesiyle yaşadığı, %66sının ise şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır (Helvacıoğlu-Gümüsoğlu, 1998: 34).

2000’li yıllara gelindiğinde gündemde kadına yönelik şiddete daha fazla yer vermeye başlanmıştır. Bu yıllarda kadına yönelik şiddet ile mücadele ve kadınların korunması hususunda birçok yasal düzenlemelere gidilmiştir.

2003 yılında Aile Mahkemeleri kurulmuştur. 2005 yılında namus ve onur meselesi adı altında işlenen cinayetlerin incelenmesi ve raporlanması için 28 Haziran tarihinde TBMM bir araştırma komisyonu kurmuştur. Bunun ardından 2006 yılında Adalet Bakanlığı tarafından 35 sayılı genelge yayınlanmıştır ve 2006/17 sayılı genelge ile Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için tedbirler alınmıştır.

2008 yılında çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un Uygulanması Hakkında Yönetmelik ise aile içinde şiddet uygulayanlara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir (KSGM, 2015: 36).

İnsanlar kitle iletişim araçları sayesinde dünyanın hemen hemen yerinde yaşanan olaylar hakkında bilgi edinmektedir. Dünya enformasyon bombardımanına maruz kalmaktadır. Siyasetten sağlığa, spordan müziğe kadar her alanda bilgilendirilme mevcuttur (Akgül, 2006: 71).

Kitle iletişim araçlarının toplumunun düşünce, görüş ve değerlerini etkileme gücü oldukça yüksektir. Araçlar bireylerin davranışlarını hem verdikleri mesajlar doğrultusunda yönlendirmekte hem de bu mesajların etkisini denetlemektedir.

Kitle iletişim araçlarında verilen mesajların bireyleri etkileme durumunun bireyin ekonomik, sosyolojik, psikoloji özellikleri ile ilgili olduğu öne sürülmektedir. Bireylerin mesajlardan etkilenmelerini sağlayan diğer bir özellik ise bağlı buldukları toplumun normlarına uygun olup olmaması ile ilgilidir. Çünkü bireylerin kitle iletişim araçlarından etkilenmeleri, kitle iletişim araçlarına açık

olmalarına bağlıdır. Kitle iletişim araçlarının verdiği bilgiler bireyin beklentilerine uygun ise etkileşim daha yoğun olarak gerçekleşmektedir.

Şiddetin Nedenleri Ve Önlenmesi Hakkında Ulusal Komisyon ile Televizyon ve Sosyal Davranış Üzerine Bilimsel Dayanışma Komitesi'nin bir araştırma projesi almasıyla birlikte Gerbner ve bir grup akademisyen Pennsylvania Üniversitesi Annenberg İletişim Okulu'nda 1967 yılında "Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi" konusunda kurulan Ulusal Komisyon için ortaya bir teori çıkarmışlardır. Bu teori diğerlerinden farklı olarak, kitle ve iletişim araçlarından olan televizyonun etkisini sadece sosyal, psikolojik veya ekonomik nedenlere bağlamamaktadır. Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyonu çok izleyenler televizyonun yetiştirme etkisine maruz kalmaktadır. Yani televizyonun bireyleri etkileme durumu televizyonun çok izlenmesi ile ilgilidir.

Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, günümüzde en kolay ulaşılabilen, en yaygın kullanılan ve en etkili görsel ve işitsel bir kitle iletişim aracıdır. Artık her evde en az bir tane bulunan televizyon yaşam tarzımızı etkileyen, algılarımızda değişiklik yaratan, boş vakitlerimizi geçirmemize yardımcı olan bir yapıdır.

Shanahan ve Morgan (1999) a göre televizyon bir sosyal kontrol sağlama aracıdır. Sosyal gerçekliğin oluşumunda etkili olan kamuoyu oluşturan bir güçtür. Televizyon; şiddet, saldırganlık ve ahlak dışı gösterimler nedeniyle olumsuz etkilere sahiptir. Televizyonun etkileri üzerine yapılan birçok araştırma televizyon ve şiddet üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan araştırmalar televizyondaki şiddetin taklit mi edildiği, duyarsızlaştırdığı mı yoksa insanlarda dünyanın tehlikeli bir yer olduğu algısını mı yarattıkları konusunda net bir sonuç vermemiştir. Televizyon şiddetinin etikleriyle ilgili burada ifade edilen her bir etki üzerine birçok araştırma yapılmış ve elde edilen bulgulara dayanarak bazı teoriler ortaya çıkmıştır.

Bu sunum çerçevesinde çalışmanın problemi şu şekilde kurulmuştur: Televizyon, televizyon dizilerinde kadın sunumu açısından insanların dünya algılamaları ve sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları üzerinde bir role sahip midir?

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişimi, bir kitlesel aracın etkisiyle gelişen iletişimdir. Kitle iletişimi kavramı ilk kez 1940'lı yıllarda Lasswell'in iktidar ve propaganda üstüne yaptığı çalışmalarda kullanılmıştır. Kavram toplumu yöneten modern koşulları belirtmek ve toplum ile bürokrasinin iletişimi vurgulamaktadır (Mutlu, 1998: 211).

Toplumların davranış, tutum ve değerlerinin etkilemek konusunda kitle iletişimi büyük bir öneme sahiptir. Kitle iletişimi toplumsal davranışları yönlendirmektedir. Kitle iletişiminde gönderen ve alıcı arasında etkileşim söz konusudur. Etkileşim sonucu verilen mesajın algılanıp algılanamaması ise her iki tarafın da demografik, psikolojik ve ekonomik özelliklerine bağlıdır. Verilen mesajlarla bireylerin bağlantı kurabilmesi, bireyin mesaja açık olup olmaması ile de ilgilidir. Bireyin kitle iletişim araçlarında verilen mesajları alması için dikkatini çekmesi veya çevresi ile ilişkilendirilebilecek yapıda olması gerekmektedir.

Kaynakla birebir iletişim kurma olasılığı olmayan ve birbirlerinden ayrı yerlerde bulunan insan topluluğuna kitle iletişim araçları sayesinde ulaşılabilmektedir.

Kitle iletişim araçları aynı sosyal özelliklere sahip olmayan, her kültürden insana aynı mekanda olmaksızın ulaşabilen teknolojik ortamlardır. Ayrıca kitle iletişim araçları, sahibinden ayrı görülmemesi gereken birer güç kaynağıdır. Bu bağlamda da bir kontrol aracı niteliği taşırlar. (Aktaran: Şimşek, 2010: 37).

Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan bu yeni kitle iletişim araçlarında mesajları iletme noktasında yer ve mekan sınırlaması ortadan kalkmıştır.

Kitle iletişim araçları sayesinde kamu ve özel kuruluşların bilinç ve davranış yönetimi geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Böylece yönetenler ve yönetilenler arasındaki güç dengesizliği çok daha derinleşmiştir (Erdoğan, 2002: 319).

Thompson kitle iletişimi kavramının eksik olduğunu savunmuştur. Ona göre kitle kavramı iki açıdan yetersizdir. İlki kitle kavramının dünyadaki birçok insanı kavramasıdır. Burada yanlış olan şey bu araçların bazılarının tüm insanlara ulaşmıyor olmasına rağmen kitle kavramının kullanılmasıdır. Geçmiş ve günümüz karşılaştırıldığında medyanın ne kadar bir kitlesi vardır? Burada önemli olan nokta, iletilerin çok sayıda insana ulaşması değil, ilkesel olarak çokluğa ulaşmasıdır. Diğer bir nokta ise kitle teriminin medyaya karşı ürünlerinin insanlara pasif ve kayıtsız bireylerden oluştuğuna yönelik tanımlanmasıdır (Thompson, 2008: 18-47).

Medya Etki Araştırmaları

Etki araştırmalarının ortaya çıkışı ile ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Görüşlerin ortak noktası ise 1930ların başında Payne Vakfı araştırmalarının, etki araştırmalarına öncülük ettiği'dir. Fakat bu araştırmaların da bireyleri toplumsal ve kültürel ortamdan soyutlayarak yapıldığı düşüncesi hakim olmuş ve araştırmalar bu nedenle eleştirilmiştir.

McQuail'in otuz yıl süren güçlü medyanın sınıandığı dönem olarak adlandırdığı dönem etki araştırmalarının özünü oluşturmaktadır (Mutlu, 2010: 397).

Etki araştırmaları kitle iletişiminin zararlı etkilerine yönelik oluşan endişelerden ortaya çıkmıştır.

1960lardan sonra ortaya çıkan görüşler eski düşünceleri tamamen yok etmese de etki araştırmalarında bir dönüm noktası yaratmıştır. Klapper etki araştırmaları için medyanın güçlü etkisine karşı ve kitle iletişiminin sistemli olarak araştırılması yönünde söylemlerde bulunmaktaydı.

Medya etki araştırmaları klasik toplumsal bilimin, özgül bilimsel soruşturma görüşünü paylaşmaktadır. Buna göre araştırmalar, hipotezler, teoriler ve sınamalar üzerine odaklanmaktadır.

Medya etkisinin araştırmaları, kitle iletişim araştırmalarında en çok çalışılan alandır. Kitle iletişim araştırmaları, medyanın etkisini ölçmek için yapılan araştırmalar ile ortaya çıkmıştır. Her iki alanda yapılan araştırmalar neredeyse birbirleriyle aynı anlama gelmektedir. Medya etki araştırmaları, kitle iletişim araçlarının toplumsal grupları ve hatta toplumun tamamını nasıl etkilediği konusunda yapılan araştırmaları kapsamaktadır. Medyada harcanan zaman, üretim ve dağıtımın hangi kanallarla sağlandığını araştırmaktadır. Fakat birçok görüş sonucunda etki konusunda yapılan araştırmaları sadece bu sebeplere bağlamanın yeterli olmayacağı belirtilmiştir.

Medya etkileri ile yapılan araştırmalara karşı duyulan ilginin nedeni, her bir kitle iletişim aracının toplumun farklı bireyelerine ve farklı zihinlerine nasıl zararlı etkileri olduğu konusunda korku yaratmasına bağlanmaktadır (Jensen ve Rosengren, 2005: 57). Çünkü yapılan araştırmaların çoğu medyanın toplum üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koymaktadır. Araştırmalar temelinde medyaya maruz kalanların kitle iletişim araçlarından, özellikle televizyondan verilen iletilere karşı bilinçsiz Şekilde etkilendiği kabul edilmektedir. Bu etkiler bireyelerde davranış ve tutum değiştirme ve inanç sağlama olarak değerlendirilmektedir.

Etkiler dönemi ilk yıllarında basit bazı modellerle açıklanmaktadır.

Basit modeli içeren iletişim etki sürecine ilişkin modele geleneksel etki modeli ya da uyarı-tepki modeli denmektedir. Etki-tepki modeline göre kaynak hedefe bir mesaj göndermektedir. Bu mesaj ise hedefte doğrudan tepkiler yaratmaktadır. Bu döngü ise bir Őema Şeklinde verilmektedir.(Merten, 2003: 182'den aktaran Taylan, 2011: 17).. Bu modeli iletişim araçlarında Harold D. Lasswell kullanmıştır.

Etki dönemindeki iletişim araştırmaları sessiz sinema filmlerinin sorgulanmasıyla başlamıştır. Yapılan bu araştırmalar sonunda kitle iletişim araçlarının bireyeler üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuç ise 'sihirli mermi' teorisi ile özdeşleşmiştir(zer,2004: 37).

Medya etki araştırmalarında toplumdaki bireyelerin reklamlar yoluyla satın almaya yönlendirme, tutum ve davranışlarında değişiklik yaratma, farklı konulara

karşı inanç sağlama, suç ve şiddet oranını azaltma ya da artırma gibi durumlarda medyanın nasıl rol oynadığını, bireyleri nasıl etkilediğini öğrenmek esastır.

1.2.1.Güçlü Ve Kısa Dönemli Etkiler

Etki araştırmalarında ilk aşama olarak anılan bu dönem 1930'ların sonuna kadar uzanmaktadır. Medya bu dönemde insanların tutum ve davranışlarını değiştirecek, hayat tarzlarını şekillendirecek saygınlığa ulaşmış durumdadır. Bu nedenle medya genellikle üst yöneticiler ve diktatörler tarafından kullanılmaktaydı (McQuail, 1994: 264). Bu dönemde etki araştırmaları, asıl konu olan televizyonun kitlesel bir kullanım aracı olmaması nedeniyle basın ve radyo üzerinden yapılmıştır.

Katz ve Lazarsfeld' e göre bu dönemde kitle iletişim araçları dünya ile bağı kopmuş bireylerin tekrar bağ kurmasını sağlamakta ya da kitle iletişim araçları toplumun tahribine yol açmaktaydı (Erdoğan ve Korkmaz, 1990: 58).

Bu dönemde popüler yaklaşım olarak "Sihirli Mermi", "Hipodermik İğne" yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre toplumun edilgen bireylerden oluştuğu ele alınmaktadır. Kitle iletişim araçları topluma düşünce kalıplarını, tutumlarını ve inançlarını aşılmaktadır (Uslu, 2000: 32). Lasswell'in Hipodermik İğne Teorsu kitle iletişim sürecinin daha açık şekilde ifade edilebilmesi için kim, neyi, hangi kanaldan, kime, hangi etkiyle söyler? formülünün uygulanması gerektiğini savunmaktadır (Tokgöz, 2015: 111). Lasswell'in bu formülü ile iletişim araştırmalarının temel alanları belirlenmekte ve formüldeki sorulara cevaplar aranarak daha güvenilir sonuçlar elde edilmeye çalışılmaktadır. Modele göre kitle iletişim araçlarından gönderilen mesajlar, hedeflerin deri altına tıpkı bir şırınga gibi etki etmekte, yani onları doğrudan etkilemektedir. Bu dönem Amerika'da Payne Fund çalışmaları olarak bilinmektedir (McQuail, 1994: 265). Bu araştırmalar büyük ölçüde sosyal psikolojik bir çerçevede gerçekleştirilmektedir. Medyanın güçlü ve zararlı olduğunu söyleyen araştırmaları destekler nitelikteydi (Uslu, 1990: 32). Araştırmalar daha çok filmler ve sinemanın çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koymaktaydı. Daha sonra yapılan çoğu araştırma gibi bu araştırma da tutum ve davranışlar üzerindeki etkiyi

ortaya koymak için laboratuvar deneyleri, survey yöntemleri, istatistiksel çözümleme gibi yollara başvuruyordu (Mutlu, 2010: 396).

1.2.2. Sınırlı Etkiler

Bu dönemin 1940lardan 50lilerin sonuna kadar sürdüğü bilinmektedir. ABD’de televizyon yaygınlaşmış ve araştırmalar daha etkili hale gelmiştir.

İkinci aşama olan bu dönemde medyanın etkileri oldukça sınırlıdır. Bu dönem, kitle iletişim araçları ve içerikleri üzerinde yapılan belirli seçim kampanyalarını ve filmleri konu alan araştırmaların temellerinin oluşturulduğu 1960’lı yılların sonuna değin geçen süre, kitle iletişimin sınırlı etkileri olduğu görüşünün savunulduğu bir dönemdir.

The People’s Choice araştırmasında Lazarsfeld, Berelson ve Gudet birlikte çalışmışlardır. Döneme damga vuran bu araştırma neredeyse pazarlama teknikleri kullanılarak yapılmıştır. içinde özellikle Lazarsfeld ve arkadaşları bu araştırmada ABD Başkanlık seçimlerini incelemişlerdir. Bu araştırma sonucunda seçmenlerin karar verme davranışlarında kampanyalardan çok, kanaat önderlerinin fikirleri ve kişilerarası iletişimin etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bunun sonucunda kanaat önderleri kavramı ortaya çıkmış ve iki aşamalı model gündeme gelmiştir (Uslu, 2000: 34). Lazarsfeld’in önderliğinde yapılan "etki" araştırmalarının sonucunda bilgi akışı ve tutum değişiminin kişilerarası iletişimde daha etkin olduğu, kitle iletişim araçlarının bu alanda rolünün daha sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. İki basamaklı akışa göre gönderen mesaj ve alıcı modelinde, akış tek basamaklıdır. İki basamakta ise araya “kanat önderi” denen aracı girmektedir. Bilgi ve etki akışı bu kanaat önderinden geçerek gerçekleşmektedir (www.irfanerdogan.com, erişim tarihi: 29.10.2017). Bu model medya şirketlerinin toplum üzerinde ne derece etkili olduklarını merak etmeleri sonucunda daha popüler hale gelmiştir. Diğer yandan araştırmada kitle iletişimi ve kişilerarası iletişimin kişilerin tercihleri üzerindeki etkilerini araştırmak isterken Lazarsfeld seçmenlerin bireysel tercihleri üzerinde medyanın çok daha fazla etkili olacağını düşünmekteydi (Tokgöz, 2015: 145)

Bu dönem araştırmalarını önemli bir yanı da sosyoloji ve sosyal psikoloji alanlarından da yardım almış olmasındır.

1.2.3. Yeniden Güçlü ve Uzun Süreli Etkiler

Güçlü ve uzun süreli etki dönemi 1960'lerden günümüze kadar olan zamanda değerlendirilebilecek olan son dönem araştırmalarıdır. Toplumunu incelemeye yönelik yapılan bu araştırmalarda televizyon izleyicileri aktif olarak ele alınmaktadır ve sosyolojik bir bakış açısıya irdelenmektedir. Bunun nedeni kitle iletişim araştırmalarının başında bulunan isimlerin alana yönelik ilgilerinin zayıflaması ve sahaya yeni açılımların çıkmasıdır.

Bu dönemde eleştirel yaklaşımlar ve teoriler dikkat çekmektedir. Önceki dönemlerdeki gibi medya güçlü ve birey etkisiz olarak ele alınmamaktadır. Bireyin medyadan etkilenme düzeyinin buna hazır olup olmaması ile ilgili olduğu düşünçesi öne çıkmıştır (Uslu, 1990: 38).

Bu döneme damgasını vurmuş olan teoriler; Gündem Kurma/Belirleme, Suskunluk Sarmalı, Bilgi Gediği ve Medya Bağımlılığı teorileridir. Bu teorilerin ortak noktası kitle iletişim araçlarından verilen iletilerin izleyicileri pasif konuma getirdikleri görüşüdür.

İnsanlar kitle iletişim araçları sayesinde bilgi edinmekte, vakit geçirmekte veya eğitilmektedir. Kitle iletişim araçlarının bu işlevleri doğrultusunda medya olaylara farklı önem dereceleriyle yaklaşmaktadır. İnsanlar ise bu şekilde hangi olayın daha önemli olduğunu öğrenmektedirler.

Gündem belirleme yaklaşımına göre medya konular arasında kendince önemli olanlara göre sıralama yapmaktadır. Kamuoyunun ise bu sıralama doğrultusunda konulara verdiği önem arasında paralellik söz konusudur (Özer, 2004: 41). Yaklaşımın hipotezleri ilk kez 1968 yılında Amerika'da seçim kampanyalarında sınanmıştır. Yapılan araştırmada bir gazetenin ele aldığı bir konunun, seçmenleri oy konusunda nasıl etkilediği, karar verme aşamasında nelere dikkat ettikleri gibi

konularda oldukça güçlü şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır (Mutlu, 2010: 50). Toplumda kitle iletişim araçlarının daha çok önem verdiği konular gündemde kalmaktayken, medyanın ilgilenmediği konular ise silinip gitmektedir.

İkinci Dünya Savaşının bitmesinden sonra Amerika'da yapılan sosyal etki araştırmaları neticesinde Suskunluk Sarmalı teorisi geliştirilmiştir. Teori, Festinger'in Bilme-Tanıma Uyumsuzluğu modelinin sosyolojik alana uygulanmasıdır (Boz, 1999: 42). Bireyler psikolojik olarak denge sağlamak için içinde buldukları çelişkilerden kaçınmak istemektedir. Bu nedenle birey, ortamda en yaygın ve kabul edilebilir fikre yönelerek dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum uyumsuzluktan kaçınmak ve suskun kalmak anlamına gelmektedir.

Neumann, yalnız bırakılma korkusu duyan bireylerin kamuoyunun egemen fikirlerine yatkın olduğu varsayımına göre hareket etmiştir. Teori bu varsayım çerçevesinde kitle iletişimi ve kişiler arası iletişim ve toplumsal ilişkileri incelemektedir. Bu ilişkilere dayalı olarak ise bireylerin düşüncelerini açıklaması ve bireylerin çevrelerindeki düşünce ortamları da incelenmektedir.

Bilgi Gediği Teorisi ABD'de Minnesota Üniversitesinde Donehue, Tichenor ve Olien'in oluşturduğu bir ekip bilgi gediği teorisinde medyanın merkezi bir role sahip olduğunun üzerinde durmuşlardır. Haber medyasının toplumun üst gruplarına, diğer alt gruplara oranla daha fazla haber sağladıklarını ortaya koymuşlardır. Bu durumda ise zamanla bu farklı gruplar arasındaki bilgi gediğinin daha da büyüyeceği sonucuna ulaşmışlardır (Tokgöz, 2015: 293):

1. Zaman içinde fazlasıyla kamuya mal olmuş bir konuda bilgi edinmek iyi eğitilmişler arasında daha hızlı, az eğitilmişler arasında daha yavaş yayılmaktadır.

2. Belli bir süre içinde medyadan bilgi alınması ve eğitim verilmesinin artışıyla, az bilgi sağlanana ve eğitim verilen konular arasında yüksek korelasyon görülmektedir.

Bağımlılık modeli ise kitle iletişimini toplumsal sisteme bağlamaktadır. Çağdaş toplumlar gelişip karmaşılaştıkça, halk toplumsal örgütlerle ilişkilerinde kitle

iletişimine daha çok dayanmaya başlamaktadır. (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 179). Teoriye göre bireylerin medyadan yararlanması medyanın etkilerini belirlemektedir. Medya etkilerinin bu biçimi ise izleyici ile ilişkilidir. Medyanın etkileri, çok güçlü bir medyanın veya etkisiz olan kaynakların bu etkilemeye yol açmalarıyla değil, medyanın toplumsal sistem içinde izleyicinin isteklerini karşılamasıyla gerçekleşmektedir. Bu model aynı zamanda kitle iletişimi etkisi konusunda deneyci yaklaşım sergilemiştir.

1.3. Bir Kitle İletişim Aracı: Televizyon

Televizyon teknolojik bir alet olmasından öte bilgilendiren, eğlendiren, siyaset yapan, eğitim veren, spor ve müzik gibi sanat dalları ile ilgilenen bir ekonomik ve kültürel bir yapıdır. Diğer kitle iletişim araçları ile kıyasıya mücadele etse de gelişen teknoloji sayesinde etki alanı gittikçe genişlemektedir (Wasko, 2005: 2)

Televizyon sesin yanında görüntüyü de aktarmaktadır. Bu sayede televizyon iki duyu organına da seslenmektedir.

Televizyonun en büyük özelliği evlerinde televizyon izleyenlerin televizyonda gösterilen yerlere gitmiş gibi hissettirmesidir. Televizyon izleyen herkes evrende olup bitenleri izlemekte, olaylara tanık olmakta ve yorum yapıp fikir alış verişinde bulunabilmektedir.

McLuhan'ın bu durum için televizyonu "küresel, evrensel bir köy" (Global Village) olarak tanımlamıştır (McLuhan, 1967: 63). Evrende gerçekleşen her olay uydu yayınları sayesinde her eve ulaşabilmektedir. İnsanoğlunun aya ilk çıkışının televizyonlardan yayınlanması bu duruma örnek olarak verilebilmektedir (Aziz, 1981: 68-69)

Televizyon toplumun her kesimine ulaşan sanat dalıdır. Filmler, diziler, müzik klipleri, belgeseller, canlı yarışma programları ve diğer televizyon içerikleri toplumun her kesimine, diğer bir deyişle heterojen bir izleyici kitlesine ulaşmaktadır.

Televizyonda ortak olarak yenilenen simgeler kişilerin deneyim ve fikirleri üzerinde etki yaratmaktadır. Televizyon verdiği simgelerle toplumu tek tipleştirmeye

çalışmaktadır. Televizyon söylemini hem görüntü hem de ses ile aktarır . Bu durumda televizyonu ifade veren bir medyum olarak tanımlamak yanlış olmaz. Çünkü kendisini ifade edecek bir medyum bulamayan içeriğin var olmasından söz edilemezdi (Postman, 2016, 19)

Televizyon ulaşılan insan sayısı ve yaygınlığı nedeni ile kamuoyu oluşturma ve gündem belirlemede en etkili kitle iletişim aracıdır. Medyada hangi konuların ön planda tutulacağı ve hangi sorunların göz ardı edileceğini televizyon aracılığıyla belirlemektedir. Televizyonda verilen mesajların insanlarla iki yönlü bir iletişim sağladığı, bu nedenler bu iletilerin kamuoyunu etkilediği kabul görmektedir.

Televizyonun kamuoyu oluşturma ve gündem belirleme işlevlerinin dışında haber verme, eğitime, eğlendirme, inandırma ve harekete geçirme, mal ve hizmetleri tanıtmaya ve sosyalleştirme gibi işlevleri bulunmaktadır.

Haber Verme İşlevi : Günümüzde her toplumun yaşadığı dünyadan haber alma hakkı vardır. Toplumlar ekonomik, politik, sosyal durumlarına göre farklı kitle iletişim araçlarından faydalanmaktadırlar. Örneğin okuma yazma oranının düşük olduğu toplumlarda görsele dayalı araçlar kullanılırken, okuma yazma oranının yüksek olduğu toplumlar hem görsel hem de yazılı araçları kullanmaktadır.

Televizyonun haber verme işlevi, eskiye göre daha seri duruma gelmiştir.. Özellikle haber verme işlevinin, ülkenin buhranlı devrelerindeki önemi büyüktür. II. Dünya Savaşında İngiltere'de BBC'nin, Türkiye'de ise Ankara ve İstanbul radyolarının haber yayımları ile halkın tek güvenilir haber kaynağı olduğu bilinmektedir (Aziz, 1981: 52)

Eğitime İşlevi: Kalkınmalarını tamamlayamamış toplumlarda televizyon eğitici görevi görmektedir. Örneğin, Afrika ülkelerinin pek çoğunda, özellikle televizyon bu ana amaç ile kurulup, yayın yapmaktadır (Aziz, 1981: 53).

Televizyon sadece kalkınmamış ülkelerde eğitim işlevi görmemektedir. Kalkınmış ülkelerde televizyon temel eğitim yerine tamamlayıcı eğitim olarak kullanılmaktadır.

Eğlendirme İşlevi: Televizyonun eğlendirme işlevi izleyicilerin hoş vakit geçirmesini sağlamaktadır.

Bu işlev diğer işlevlerin yerine getirilmesinde yardımcı bir unsurdur.

"Eğitirken eğlendirmek-eğlendirirken eğitmek" söyleyişinin bu nedenden ileri geldiği söylenebilmektedir.

İnandırma ve Harekete Geçirme İşlevi: Bu işlev diğer işlevlerin hepsini kapsamaktadır. Örneğin televizyon reklamlarında hedef kitlenin gösterilene inanması ve tanıtılan mal/hizmet için harekete geçmesi beklenmektedir.

Mal ve Hizmetlerin Tanıtılması İşlevi: Televizyonun bir diğer işlevi mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlamaktır. Bu işlev reklamcılığın büyük bir bölümüne etki etmektedir. Televizyonda yayınlanan bu reklamların amacı mal ve hizmetlerin satışını arttırmaktır. Ancak, yayınlarında reklâma yer vermeyen yayın örgütlerinde de bu işlevin önemi vardır. Yayınlanan haber ve diğer programların içeriğinde bu işlevin yerine getirildiği görülür (Aziz, 1981: 55).

Sosyalleştirme İşlevi: Kitle iletişim araçlarının bir diğer işlevi de toplumdaki bireylerin topluma katılmasını ve onların sosyalleşmesini sağlamaktır. Kitle iletişim araçlarından özellikle televizyon sayesinde toplumun kültür temelleri bireylere aktarılır.

Sosyalleştirme, insanların (özellikle çocukların) dünyadan ne beklediklerini, dünyanın onlardan ne beklediğini öğrendikleri süreci kapsamaktadır (Bülbül, 2000: 46).

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜREL GÖSTERGELER PROJESİ (YETİŞTİRME TEORİSİ)

2.1. Yetiştirme Teorisi

Yetiştirme kavramı; sosyal gerçeklik algısının televizyon ile olan bağının tanımlanması için kullanılan bir kavramdır (Shanahan, 1997: 305)

Yetiştirme teorisi televizyonun ve diğer kitle iletişim araçlarının önemli sorunlarının boyutlarını gösterebilecek ve hatta bunları düzeltmenin yollarını önerebilecek bir araştırmaya imkan veren iletişim teorisidir. Medyanın toplumsal kontrol rolündeki bir teorisidir. Bu teori, medyanın, paylaşımcı söylem şartları, öncelikleri ve değerler hakkındaki varsayımlar yoluyla görüş birliği (sözleşme de) uzlaşmaya varması için toplumsal sistemde nasıl kullanıldığını incelemektedir (Shanahan ve Morgan, 1999: 14).

Kitle iletişim araçların etkisini ölçmek için ortaya çıkan bu teori, televizyonun toplumun çoğu kesimi için gerçek yaşantılar üzerinde ortak inanç ve normlar yaratan bir sembol olduğunu savunmaktadır (McQuail ve Windahl, 2010; 128).

Kültürel Göstergeler ve Yetiştirme Teorisinin ortaya çıkışından itibaren medyanın toplum içindeki rolünün ne olduğu ve hangi düzeyde olduğu yönünden sorulan sorulara yanıt bulmak olduğu da söylenebilir (Tokgöz, 2015: 315)

Yetiştirme teorisi ile ilgili ilk araştırmalar Kültürel Göstergeler Projesinin başlamasından hemen sonra 70 li yılların başlarında ilk olarak Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanmıştır. Gerbner teorisi geliştirirken televizyonun endüstrinin çıkarları doğrultusunda geliştiğini öne sürmektedir. Bu nedenler de ABD'nin medya sisteminin kültürel etkisi araştırılmıştır.

Gerbner ve arkadaşları 1967 yılında başlayarak yetiştirme teorisi çerçevesinde prime time ve gündüz kuşağının içeriklerini incelemektedir. Bu teori Amerikan

iletişiminde ön planda olan etki sorunundan hareketle geliştirilmiştir (Erdoğan, 1998: 149-180).

Yaklaşımın temelinde televizyon bulunmaktadır. Televizyon, “hikaye anlatma”nın merkezileşmiş bir sistemidir(1982) insanoğlunun ortaya çıkışından beri süregelen hikaye anlatma artık günümüzde ağızdan ağza olmak yerine televizyondan insana olmaktadır. Shanahan ve Morgan televizyonun bu işlevi ile sosyal kontrol aracı olduğunu ileri sürmektedir (1999; 15-19). Daha sonra ise Yetiştirme Analizi televizyonun içeriğinde sürekli tekrarlanan ortak mesajları saptayan mesaj analiziyle başlar. Bu mesajlar hemen hemen her programda karşımıza çıkan semboller, portreler ve bunlardan kaçınılamayacak şekilde verilen içeriklerdir. Bu içeriklerden kaçınmak neredeyse olanaksızdır. Çünkü bunlar programlara yerleştirilmiş semboller değil, televizyona sistem olarak yerleştirilmiş toplu mesajlardır (Gerbner vd., 2002: 49). Morgan ve Shanahan (1991; Özer, 2004; 63) televizyonu çok izleyenlerin, sürekli tekrarlanan ortak mesajlardan etkilenecek, bu mesajların içeriği doğrultusunda bir dünya görüşüne sahip olacaklarını belirtmiştir. Teori sürekli televizyon izleyen grupların, televizyon dünyasına bağlı kalmanın uzun dönemli toplumsal etkilerini sorgulamaktadır. Yetiştirme kavramı için destekleme veya etkileme doğru anlama gelmemektedir. Çünkü bu yönde yapılan araştırmalar hızlı ve kısa dönemli etkileri değil, yavaş ve uzun dönemli etkileri araştırmaktadır. Yani televizyon izleyicilerinin az sıklıkla izledikleri bir iki programa olan bakış açıları ile ilgilenmemektedir.

Teori öte yandan izlenen programların içeriklerinin ne olduğu, neden bu programların tercih edildiği ile ilgili sorulara da cevap aramamaktadır. Teori yoğun televizyon izlemeye bağlı olarak oluşan sosyal gerçeklik algısı ile ilgilenmektedir. Baskın tarzları üreten kültür, kamunun bu baskın tarzların mesajları, görüşleri ve davranışları ile beslenmesini sağlamaktadır. Televizyonun mesajı, diğer kitle iletişim araçlarından daha hızlı ve kitlesel yayması nedeniyle özellikle televizyon üzerinden aktarılan bu mesaj ve tarzlar, izleyicilerin bilinçsiz bir şekilde televizyon dünyasını gerçek olarak algılamalarına neden olmaktadır.

Televizyon dünyası tanımlanmak için yetiştirme çözümlemesi kullanılır. Televizyon dünyasının içeriklerinde verilen mesajların izleyiciyi yetiştirdiği kabul

edilir. Çözümlemede televizyonu az ve çok izleyenlerin televizyon dünyası hakkındaki görüşlerinin öğrenmek için sorulan sorulara verdikleri yanıtlar incelenir. Burada asıl öğrenilmek istenen çok izleyenlerin sorulara televizyon dünyasının mesajlarını yansıtacak şekilde yanıt vermelerinin benzer demografik özelliklere sahip olan fakat az televizyon izleyenlerden daha fazla olup olmadığını bulmaktır. (Gerbner vd.,1982:103)

Yetiştirme Çözümlemesi genellikle televizyon içeriklerinde sıklıkla tekrarlanan ortak mesajların analiz edilmesiyle yapılmaktadır. Bu analiz çoğu programda gösterilen semboller ve değerlerin üzerinde durmaktadır. Daha net söylemek gerekirse yetiştirme teorisi televizyonu çok seyredenlerin, az seyredenler göre, televizyonda sürekli tekrarlanan ortak mesajları gerçek dünya olarak algıladıklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Televizyonu yoğun izleyen gruplar ile daha az izleyen grupların televizyon yanıtları, demografik farklılıklar göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir.

Çözümleme kişilerin bir günde ortalama ne kadar televizyon izledikleri değerlendirilmektedir. Televizyon izleme payları 3 eşit şekilde az, orta ve yoğun olarak ayrılmaktadır. Yoğun izleyiciler az izleyicilerden ayrılmaktadır. Çünkü televizyonu yoğun izleyenlerin sosyal gerçeklik algılaması, az izleyenlerden farklılaşmaktadır. Yoğun izleyenler bilgi kaynağı olarak televizyonu kullanmaktayken, az izleyenler ise kişilerarası farklı kaynaklardan bilgi sağlamaktadır. (Shanahan, 1999: 309) Bu durumda televizyonu yoğun izleyenler televizyona dayalı olarak tanımlamalar yapmaktadır. Çözümleme, televizyonu yoğun seyredenlerin verdikleri televizyon yanıtlarının, benzer demografik özelliklere sahip olan az seyredenlerle verdikleri yanıtlar arasındaki farklılıkları bulmaya yöneliktir (Tokgöz, 2015, 317).

Yetiştirme Teorisine göre televizyon içeriklerinde verilen mesajlar ile gerçek dünya hakkında izleyicileri yetiştirmektedir. Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyon, sembolleri ve iletileri sayesinde toplumda var olan baskın tarzları izleyicilerin zihnine ekmektedir. (Özer, 2005: 76). Bu da uzun süre televizyona maruz kalanların, bir süre sonra televizyonda yansıtılan dünyanın değer ve algılarına

sahip olacakları anlamına gelmektedir. Çünkü Yetiştirme Teorisi göre gerçek dünya ile televizyon dünyası arasında önemli farklar olduğunu savunmaktadır. Teoriye göre, televizyonu az izleyenler ile çok izleyenler arasında “televizyon yanıtı” açısından farklılıklar bulunmaktadır. Televizyon yanıtı, televizyonun yansıttığı dünyaya verilen yanıtlar olarak değerlendirilmektedir. Televizyon, sosyalleştirici etkisinden dolayı demografik farklılıkları bulunan gruplar üzerinde de tek tipleştirici etki yapmaktadır.

Birkaç çalışma, televizyon içeriğinin algılanan gerçekliği kavramını vurgulayarak siyah bos bilişsel süreci üzerine ışık tutmaya çalışmıştır. Bu çalışmalar televizyonu yoğun izleyenlerin televizyon tarafından yetiştirilmeye daha müsait olduklarını vurgulamaktadır. Algılanan gerçeklik kavramı, yetiştirmeye uygulanan çalışmalarda yeterince tekrarlanmıştır (Shananhan, Morgan,1999; 182-183)

Shapiro ve Lang (1991'den aktaran Gerbner vd., 2002), televizyonun gerçekliği etkileyebileceğini öne sürmüşlerdir. Çünkü insanlar sadece TV'de gördüklerinin gerçek olmadığını unutmaktadır. Gerbner ise mesaj sistemlerinin çözümlenmesinin yeterli olmayacağını, bu mesajların izleyiciler üzerindeki sosyal gerçeklik algısına nasıl etki ettiğinin de araştırılması gerektiğini öne sürmektedir (Özer, 2004: 97) Gerbner bu etkini araştırılması sonunda insanların televizyon içerikleri sayesinde kontrol altında tutulduklarının ortaya çıkacağını düşünmektedir. Sembolik gerçeklik ile bağımsız olarak gözlemlenebilir gerçeklik arasındaki açık uçlu ayrımlar, televizyonun "gerçeklerin" sürümlerinin, ağır izleyicilerin dünyayı kabul ettiği şeylere dahil edilip edilmediğini kolay test edebilmektedir.

Dünya ile "televizyonda canlandırılan dünya" arasında pek çok kritik tutarsızlık vardır. Televizyonun mesaj sistemlerinin sistematik analizlerinden elde edilen bulgular, insanların sosyal gerçeğe yönelik düşünceleri için izlenebilecek potansiyel "dersler" hakkındaki soruların formüle edilmesi için kullanılır. Sorulardan bazıları yarı yardımcıdır, bazıları zorla seçmeli veya zorla hata biçimi kullanır ve diğerleri basitçe inançları, görüşleri, tutumları veya davranışları ölçerler. (Hiçbiri katılımcılara televizyonun kendisi hakkındaki ya da belirli bir program veya mesaj hakkındaki görüşlerini soramazlar (Gerbner vd., 2002: 47-55).

Yetiştirme teorisi araştırmacıları üç önemli metodolojik soruya cevap aramaktadır:

Medya içeriğinin baskı ve sınırlılıkları nelerdir?

Medya içeriğinde verilen mesajlardaki tek tip ve baskın imajlar, değerler ve tutumlar nelerdir?

Televizyon izleyicilerinin sosyal gerçeklik kavramı ile içerik mesajlarına ve medya katılması ne ile ilgilidir? (Potter, 1993: 564)

Kısaca yetiştirme teorisi bu üç soruya cevap arayan yetiştirme çözümlemesi, mesaj çözümlemesi ve kurumsal çözümleme olmak üzere üç bileşenden oluşan bir teoridir.

2.1.1. Kurumsal Süreç Çözümlemesi

Kurumsal süreç çözümlemesi, kitle iletişiminin nasıl olduğu, farklı kurumlarla olan ilişkisini, karar mekanizmalarının ne olduğu ve nasıl karar verildiği, mesaj sistemlerinin neye göre oluşturulduğu ve nasıl işlediği konularını çözümlemektedir (Gerbner, 1973: 559-563). Kültürel Göstergeler Projesinin ilk bileşeni olan kurumsal süreç analizi,

Kitle iletişimden özellikle televizyonun ,izleyici gruplarının sosyal gerçeklik algılarına nereden ve nasıl bir mesaj üretim sistemiyle etki ettiğine dair bir açıklama

getirmektedir.(Özer, 2004: 47- 49)

Kurumsal süreç analizinde medyada yer alan içeriklerin oluşturulma süreci, içerik temelleri ve sınırlamalarının neler olduğu analiz edilmektedir. Bu analiz Kültürel Göstergeler Projesinin birinci ayağını oluşturmaktadır. Kurumsal süreç analizi, izleyicilerin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasının altında yatan nedenleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Analiz yapılırken medya mesajlarının akışını kontrol edilir ve mesaj akışlarının yürüten kurallar incelenmektedir.

Kurumsal süreç çözümlemesinde katılımcıların gözlemleri araştırılmaktadır. Katılımcılarla görüşmeler yapılır ve güç rollerinin, bireylerdeki güç unsurlarını ortaya çıkaran nedenleri ortaya koyma amacıyla araştırma yapılmaktadır.

Gerbner'e göre (1973), kurumsal roller, güç merkeziyle olan ilişkilere bağlıdır. Gerbner yaptığı çalışmalarda 9 güç rolü ortaya koymuştur (560):

Tablo 1:Gerbner'in 9 Güç Rolü

GRUPLAR	
OTORİTERLER	Ordu ve güvenlik mensupları,politik kişiler
PATRONLAR	Dini ya da askeri kuruluşlar, bankalar, reklamcılar,sivil kuruluşlar
YÖNETİM	İdareci ve üst düzey yöneticiler
YARDIMCILAR	Sekreterler,
MESLEKTAŞLAR	İletişimciler
RAKİPLER	Kurumu zorlayan medya ve şirketler
UZMANLAR	Yazar, editör,eleştirmen, araştırmacı kişiler
ÖRGÜTLER	Profesyonel kuruluşlar
KAMULAR	Medya çıktılarının ürünleridir

Otoriterler yasal gücün oluşmasını sağlayan ve iletişimcilerin uygulamaları için bir takım kısıtlamalar getirebilen gruplardır. Patronların uygulamada güçlük çektikleri ambargoları uygulamaktadırlar.

Patronlar ekonomik, siyasi veya kültürel çıkarlar doğrultusunda doğrudan medyaya yatırım yapan gruptur. Patronlar medyayı yönetir ve kontrol altında tutarlar.

Yönetim organizasyon içindeki üst düzey yöneticilerden oluşmaktadır. organizasyondaki görevleri belirlemekte ve işleyiş hakkında değerlendirme yaparlar. Personeller ile ilgili gözlemler yapar, müşteriler ve halkla ilişkileri düzenlerler.

Yardımcılar yönetim grubunun görevlerini etkili şekilde yapabilmesi için yardımcı olurlar.

Meslektaşlar televizyonda öykü anlatma işlevini üstlenen gruptur. Mesajların seçimi, iletimi ve etkisi ile ilgili çalışmaktadırlar.

Rakipler işlerinde profesyonel olan gruptur. Organizasyonun devamı için patronlar ve medya ile ilgili ilişkileri sürdürürler.

Uzmanlar bilgili, yetenekli, kritik konularda sağlıklı düşünüp etkin davranabilen gruptur. İletişim için gereken hizmeti sağlarlar.

Örgütler (Özer, 2004: 52) dikkat, koruma ya da hizmet gerektiren şirket ya da buna benzer diğer gruplardır.

Kamular ise ortalama ortak noktaları olan insan gruplarıdır.

2.1.2. Mesaj Sistem Çözümlemesi

Mesaj Sistem Çözümlemesinin içeriğinde Gerbner'in mesaj tanımı bulunmaktadır. Gerbner'e göre mesaj, somut ilişkilerin sosyal ve tarihsel ifadesidir. (Morgan, 1995: 104).

Mesaj sistem çözümlemesi yetiştirme teorisinin bir dayanağıdır. Yetiştirme teorisi için kullanılan sorular, izleyici gruplarının televizyonda gördükleri içeriklerden hazırlanan sorulardır. Yani televizyon mesajlarının sistematik şekilde analizi, yetiştirme teorisi için değerlendirilen sorulara kaynak sağlamaktadır.

Mesaj sistemi analizi, televizyonun izleyicilere sunduğu televizyon dünyasının özelliklerini ve eğilimlerini tanımlamaktadır. Bu analizler 1967'de başlamış ve günümüze kadar çeşitli himayelerde devam etmiştir (Gerbner vd. 2002: 47).

Büyük ve farklı izleyici gruplarına kitle iletişim araçları ile iletilen semboller analiz edilememektedir. İletilen semboller gizli işlemler için kullanılan semboller değil, aksine izleyici gruplarına açık gösterilen sembollerdir. Bu görünen semboller belirgin olarak kültürleşme kaynağı haline gelmektedir ve kültürel çevreye, kültürel imaja ve kültür içeriğine doğrudan erişim sağlamaktadır.

Hayatı sembolik dünyada tanımlayanlar, ortak imgeleme ve ayrı ve farklı gruplar arasındaki etkileşim için bir temel sağlamaktadır. Bu ortak temel, kamu söyleminin gündemini oluşturmakta ve bireysel sonuçlar ve yorumlar için bir başlangıç noktası haline gelmektedir. Mesaj sistemlerinin analizi, bu ortak şartların belirlenmesine dayanır ve açıkça algılanan ve güvenilir şekilde kodlanmış öğelerle sınırlıdır (Gerbner, 1973: 564).

Mesaj sistemi çözümlerinde televizyon içeriklerinin ortak ve sürekli tekrarlanan örnekleri seçilmektedir. Bu örnekler neredeyse tüm programlarda izleyici karşısına çıkmaktadır. Böylece izleyicinin program değişikliği yapması ile bu durumdan kaçınması mümkün olmamaktadır.

Örnekler ortak statüler, belirli mekanlar ve rol dağılımlarını yansıtmaktadır. böylece hemen hemen her program ‘televizyon dünyasını’ tanımlamış olur. Bazı izleyiciler televizyon dünyasında kendileri yaşamaktadır. Orada olan biten her şeyi içselleştirmekten kaçınmazlar (Signorielli ve Kahlenberg: 2001; 4-22).

Mesaj çözümlene analizi yapılırken şiddet kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Analizlerdeki şiddet, belirli gruplar tarafından belirli gruplara uygulanan sınırlandırılmış, parçalar halinde verilmektedir. Gerbner ve arkadaşları analizlerdeki şiddeti güç gösterisi olarak ele almaktadır. Yaptıkları araştırmalarda şiddet gösteriminin taklit edilmeyi mi yoksa korku yaratmayı mı doğurduğu sorularına cevap aramışlardır.

Yetiştirme teorisinin mesaj çözümlenmesi bileşene karşı yapılan en büyük eleştiri televizyonun gerçek dünyayı yansıtması ile sosyal gerçeklik ve görüş algıları arasındaki ilişkilerin gücüne odaklanmış olduğudur. Aslında pek çok sayıda çalışma yetiştirme teorisinin hipotezlerini doğrularken, birçok durumda televizyon izleme ve

anket sorularına verilen televizyon yanıtları arasındaki korelasyon katsayıları genellikle 0,10 ila 2,20 aralığında zayıftır. Televizyonun görüş üzerindeki etkisi üzerine yapılan birçok araştırma, demografik özellikler için birden çok kontrol uygulandığında korelasyonlar istatistiksel önem düzeylerinin altına düşmektedir (Carlson, 1993: 244-247). Gerbner ve arkadaşları bu eleştiriye karşı yoğun ve az izleyiciler arasında sistematik farklılıkların olabileceğini savunmuşlardır. Diğer yandan Gerbner'e göre televizyon izlemenin tüm gruplara eşit derecede etki etmesi olanaksızdır. Demografik değişkenler için kontroller altındaki genel bir ilişkinin yokluğunda bile belirli alt gruplar için güçlü ilişkiler bulunduğunu göstermektedir (Morgan ve Signorielli, 1990: 20-34).

Uzun dönemli yapılan kültürel göstergeler mesaj sistemi analizi ile ilgili en çarpıcı şey, şiddet tasvirleri ve yakın ilişkili konular açısından ne kadar az şeyin değiştiğini ortaya koyduklarıdır (Shanahan and Morgan: 1999).

2.1.3. Yetiştirme Çözümlemesi

Bir kültürün mesaj sistemleri sadece bilgilendirmekle kalmaz aynı zamanda ortak imgeler oluştururlar. Halkı yalnızca eğlendirmekle kalmaz aynı zamanda bir dizi tutum, zevk ve tercihi de tatmin etmekle kalmazlar. Kişisel ve gruplaşmanın süreçlerinin sınır koşullarını ve genel kalıplarını sağlarlar(Gerbner, 1973: 567).

Kültürel Göstergeler Projesinin başlamasından hemen sonra 1970 yılında ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan yetiştirme analizi de en sık tekrarlanan, kararlı ve en kapsamlı televizyon içerik kalıplarını tanımlayan kültürün mesaj sisteminin analizi ile başlar. Bunlar çoğu program türünü kesen ve normal görüntüleyenler için neredeyse kaçınılmaz olan görüntüleri, tasvirleri ve değerleri birleştirirler (Gerbner, 2000: 3-8). Yetiştirme kavramı izleyicilerin televizyon izlerken toplumsal gerçeklik kavramına ne derece katkı sağladıklarını tanımlamak için kullanılmıştır (Shanahan vd.,1997: 305- 310)

Yetiştirme teorisi televizyon izleyicisinin toplumsal gerçeklik kavramlaştırması ile televizyon içeriğinde sürekli tekrarlanan olaylar arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Teori televizyonu çok seyreden izleyicilerin tekrar eden mesajlardan etkilendiğinin ve televizyonda tasvir edilen dünyanın gerçek dünya olarak algılandığını ortaya koymaya çalışmaktadır.

Yetiştirme çözümlerinde asıl yapılan televizyonu çok izleyenler ile az izleyenlerin birbirinden ayrılmasıdır. Teoriye göre televizyonu çok izleyenler ile az izleyenlerin toplumsal gerçeklik algıları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Demografik, ekonomik ve psikolojik değişkenlere göre yoğun televizyon izleyicisi ile az televizyon izleyicisinin gerçek dünya hakkındaki görüşleri farklılaşmaktadır. Yetiştirme teorisi; program tercihine, kısa dönemli televizyon izlemeye ve program değişikliklerine göre test edilemez.

Yaygın görüş haline getirme

Çözümlemenin yayınlanmasından hemen sonra ise birçok eleştiri yapılmıştır. Yapılan bu eleştirilere verilen cevaplar sonrasında ortaya “mainstream- ana akım, mainstreaming- yaygın görüş haline getirme” kavramı çıkmıştır. Gerbner ve arkadaşları yaygın görüş haline getirmeyi ilk kez Amerikan kültürü üzerinden açıklamışlardır. Amerikan kültüründeki farklı grupların içinden yoğun televizyon izleyenlerin, televizyondaki ortak ve sürekli tekrar eden mesajlara yönelik bir araya getirilmesini yaygın görüş haline getirme olarak tanımlamışlardır.

Batmaz ve Aksoy ise yaptıkları çalışmada (1995) yaygın görüş haline getirme kavramı yerine Yaygın Görüş Haline Getirme kavramını kullanmışlardır (Özer, 2004: 71-73).

Ana akımlaştırmanın temel fikri, ağır televizyon izlenmesinin, gerçeklerin veya görüşlerin belirli alt grupların özelliklerine atfedilebilecek algılamalarındaki farklılıkları geçersiz kılabileceğidir. Başka bir deyişle, kültürel ana akımın dışında kalan görüşlere sahip olma eğilimi altındaki alt grupların, büyük çapta televizyon dünyası görüşlere sahip olmaya yatkın olanlardan çok, ağır televizyon izlemeleri ile etkilendiği düşünülmektedir . (Carlson, 1993: 244-247). Ana akım televizyon

dünyasına en yüksek ve ağır maruz kalışların yetiştirdiği ettiği bakış açılarının ve değerlerin görece ortaklaşması olarak düşünülebilir. Televizyonun izleyiciye ekmeye çalıştığı ortak ve genel dünya görüşü olarak değerlendirilebilmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 174). Yaygın görüş haline getirme ise asimilasyon olarak değerlendirilebilir. Yaygın görüş haline getirmede farklı izleyici grupların yanıtlarında bulunan farklılıklar, bu grupların çeşitli kültürel, sosyal ve siyasi özellikleriyle genellikle ilişkili olan farklılıklar, aynı gruptaki ağır izleyicilerin tepkilerinde azalmıştır (Gerbner, 2000: 7).

Yaygın görüş haline getirme genel olarak televizyonun ortak bakış açıları yetiştirmesinin teorik ayrıntılandırılması ve ampirik doğrulamasını temsil eder.

Farklı görüşlerin televizyon izleme yoğunluğuna bağlı olarak emilimini "ve televizyon dünyasının bağlantılı modelleri üzerinde farklı bakış açılarının belirgin bir yakınsamasını temsil eder.

Yaygın görüş haline getirmeye göre televizyonu çok seyredenler ile az seyredenler arasında görüş farklılıkları vardır. Farklı izleyici gruplarının televizyon izleme yoğunlukları daha fazla ise aynı görüşü paylaşma, televizyonu daha az seyretme durumlarında göre ise televizyon dünyasından etkilenmeme durumunu ortaya koymaktadır.

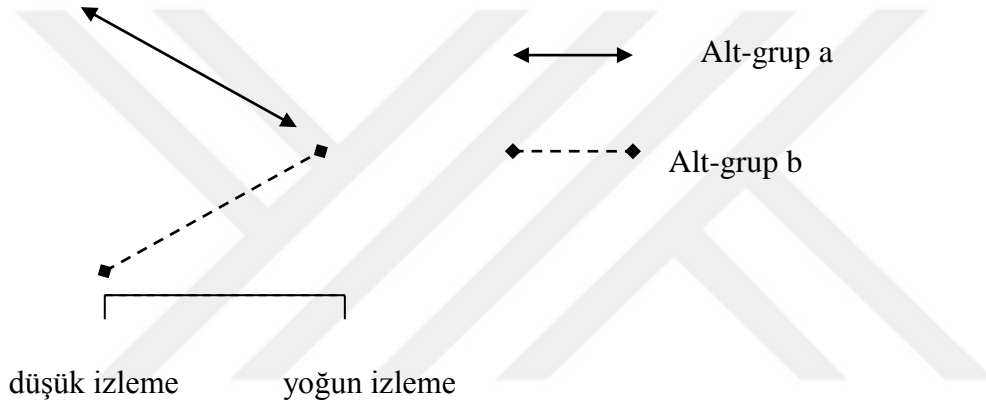
Çoğu modern kültür çok çeşitli akımlardan oluşur ancak temel bağlamda hakimiyet, inançlar, değerler ve uygulamalar ön plana çıkar. Bu baskın akım sadece çapraz akımların toplamı değildir. Aksine, paylaşılan anlamların en geniş boyutlarını temsil eden en genel, işlevsel ve istikrarlı ana akımdır (Gerbner vd., 2002: 46-47).

Genel Toplumsal Tarama araştırmasının verilerine göre çok televizyon izleyen yüksek öğrenimli izleyiciler ile az televizyon izleyen yüksek öğrenimli izleyicilerin televizyon yanıtları arasında sadece %10'luk bir fark vardır. Bu da demek oluyor ki çok televizyon izleyen farklı grupların yanıtları hemen hemen aynı olabilmektedir. Yani bu gruplar için televizyonun yaygın görüş haline getirmesi içine girmiş denilebilmektedir (Batmaz, 2014, 299).

Shanahan ve Morgan, yaygın görüş haline getirmenin ve zayıf veya güçlü yetiştirme beklentisinin ne zaman ve nerede beklenmesi gerektiği konusunda 4 farklı hipotez ortaya koymuştur (Shanahan ve Morgan, 1999: 142-143):

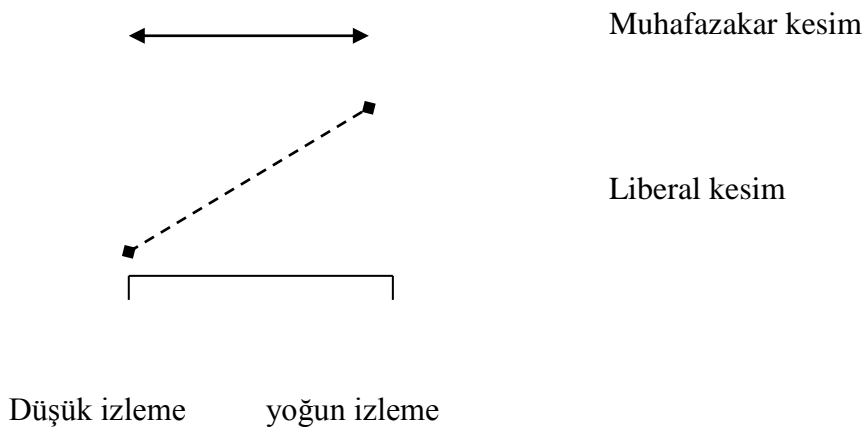
1.Yaygın görüş haline getirme farklı grupları bir merkezde toplar. Televizyonu yoğun seyretme durumuna göre gruplar kültürel anaakımı yansıtan bir konuma doğru yol alır.

Şekil 1: Hipotez 1

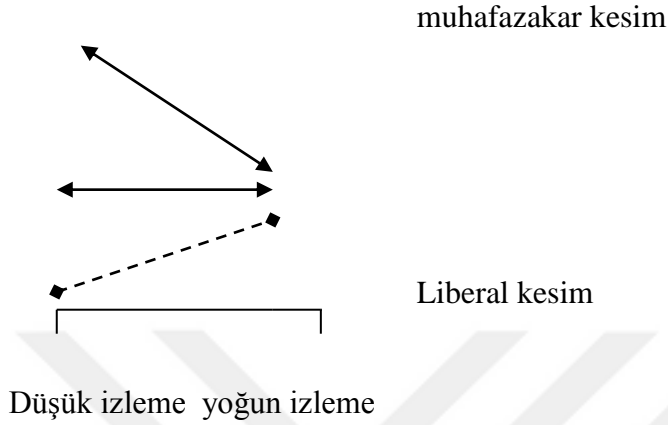
2.Televizyonda verilen mesajlar izleyici gruplarını daha muhafazakar konumlara yönlendirir.

Şekil 2: Hipotez 2

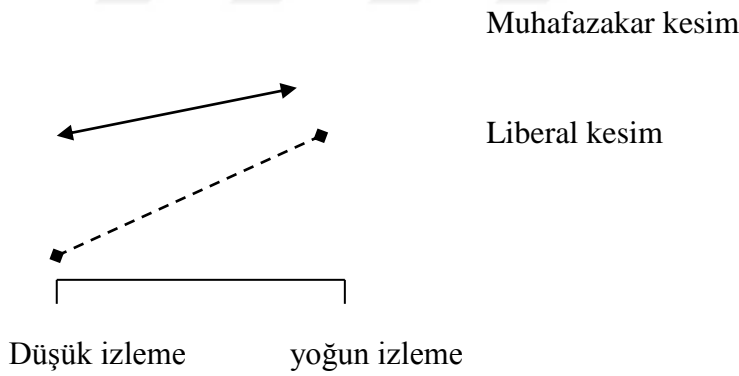
3. Yaygın görüş haline getirme sosyal olarak merkezi çevreden uzakta kalanlar üzerine yoğunlaşmalıdır.

Şekil 3: Hipotez 3

4. Sayılan 3 varsayımın da geçerli olmadığı durumda özel sorular ve sosyal durumlar ön planda tutulacaktır.

Şekil 4: Hipotez 4

Yaygın görüş haline getirme çözümlemesi yukarıdaki varsayımların test edilmesi ile yapılmaktadır. Test edilirken izleyicilere direkt sorular sorulmamaktadır.

Sadece izleyici grupların fikirleri sorulmaktadır. Daha sonra ise televizyon izleme yoğunluklarına göre farklılıklar ortaya konulmaktadır.

Rezonans

Rezonans (resonance) kavramı tıpkı yaygın görüş haline getirme kavramı gibi Kültürel Götergeler Projesine yapılan eleştiriler sonucunda ortaya çıkmıştır. Özellikle Doob ve McDonald'ın "sahte ilişki" kavramını kullanarak, insanların tehlikeli dünya ve güvensizlik algılamalarında şiddet yoğun yerlerde yaşama mı yoksa televizyon izleme mi yol açmakta olduğunu sorgulaması sonrasında Gerbner ve arkadaşları rezonans kavramını kullanmışlardır (Taylan, 2011: 56).

Rezonans Türkçe olarak katlamalı yetiştirme, çifte yetiştirme veya yankılama olarak kullanılabilir. Gerbner bu kavramı Türkçe'ye çevrilemeyecek şekilde kullanmıştır. Televizyon izleyicisi, televizyonda gösterilen ile kendini eşleştirdiği durumlarda yetiştirme iki katına çıkmaktadır. Yani gerçek hayatta suçsuz ve mağdur olduğunu düşünen biri, televizyonda gösterilen mağduriyet ile kendinin eşleştirerek iki katı şekilde etkilenir. Bu da yetiştirmenin iki katına çıkması demektir (Batmaz, 2014: 28).

Rezonans, görülenin, izleyicinin hayat koşullarına uyması durumunda televizyonun popüler imgelemi etkileme gücünün artması ile ilgilidir. Başka bir deyişle, ekranda görülenlerin izleyiciyle bağdaşması halinde, televizyon dünyasının gerçekliği kişinin gerçeklik anlayışına dahil edilir (Stone vd., 1999: 254). Shanahan ve Morgan'a göre (1999, 86-87) rezonans televizyon ile ilişkisi olan herkese etki etmektedir. Televizyon dünyası ile kendini eşleştirmiş her birey televizyon mesajlarının güçlü etkisi ile yetiştirilmektedir.

Gerbner ve arkadaşlarının eleştiriler sonrasında yaptıkları çalışmalar ışığında rezonansı daha anlaşılır şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Onlara göre yetiştirme, televizyondan izleyiciye akan tek taraflı bir etki değildir. Mesajlar dinamik ve tekrarlanan bir sürecin parçasıdır. Televizyonu çok seyredenlerin verdikleri yanıtlar (televizyon yanıtı), grup farklılığı gözetmeden hemen hemen aynıdır (Signorielli ve Morgan, 1996: 117).

2.2. Kültürel Göstergeler Projesi ve Etki Araştırmaları

İletişim çalışmaları alanında teorilerin ortaya çıktığı 1970li yıllarda dilbilim ve göstergebilim, yapısalcılık ve kültürel çalışmaların baş göstermesi ile birlikte medyada izleyici konusu yeniden ele alınmıştır.

Yeni izleyici araştırmalarını tanımlayan Birmingham Kültür Çalışmaları (Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi)'nin başkanlığını yapan Stuart Hall, kodlama ve kodaçımllama çalışması ile yeni araştırmalar ortaya koymuştur(Mutlu, 1999: 99). Hall'a göre televizyon programları izleyiciyi edilgen bir yapıya sokmaktadır. İzleyici programlar arasında seçim yapmakta özgürdür fakat tüm programlar izleyiciye etki etmektedir. Hall yaptığı bir takım araştırmalardan sonra yapısalcı konumdan çıkarak izleyicinin televizyon programlarını muhalif şekilde çözümleyebileceğini belirtir.

Kültür çalışmaları, kültürü sadece ekonomik ve sosyal dünyadan bağımsız bir alan olarak değil, gündelik yaşamın simgesi olarak ele almıştır. Ayrıca kültür ve ideolojiyi birbiri ile ilişkili görmekte ve Marksist anlayışın neden olduğu yansımacı yanlısamayı gidererek, kültürün özerk yapısını ortaya çıkarmıştır (Uslu, 2000: 44).

Etki araştırmaları, kültürel çalışmalar ve televizyon programlarının çözümlemesi biçimsel olarak benzerlik göstermektedir. Ele aldıkları sosyolojik ve psikolojik unsurlarda farklılıklar olsa bakış açıları birbirine benzemektedir.

İzleyicinin etkin katılımından çok, uzun dönemde etkilenme olasılığı üzerinde duran Yetiştirme Çözümlemesinde de kültürün yetiştiriciliği üzerinde araştırmalar yapılmaktaydı (Mutlu, 2010: 398)

Kültürel açıdan bakıldığında medya etki araştırmalarına yapılan büyük eleştirilerin yetiştirme etkisi üzerinden olduğu görülmektedir. Televizyon izleyicisinin edilgen durumda olması ve bilinçsiz şekilde izledikleri programlardan etkilenmesi eleştirilmektedir. Medya içeriklerinin incelenmesi, özellikle televizyon açısından bakıldığında daha çok araştırmalar yapılması 1980'li yıllarda kültürel çalışmalar açısından dönüm noktası olmuştur.

Medyanın iletteği mesajların ozmlenmesi, kitle iletişiminin etkilerine karşı olan görüşlere bağlı olarak, kitle kültürü teorilerinin baskın, seğkin ve aynı tarza yöneltme varsayımlarına tepkili olmuştur. 1960'lar öncesinde kitle kültürü, insanların gerçeklerden kaçması ve soyuta yönelmesi için hazırlanan mesajlardan üretilmekte düşüncesi vardı. Bu durumla birlikte aşağı kültür ve yukarı kültür ayrımı ne çıkmıştır. Kültür düzeyleri vasat, yabanıl ve rafine kültür olarak ayrılmıştır.

Gerbner kitle iletişiminin geleneksel söylemlerdeki yapısını değiştirmek istemiştir. Bu yolda ilk iş olarak kitle iletişimini propaganda ve ikna iletişimi olarak ele alanlara karşı yaklaşımlar ortaya koymuştur. Çünkü ona göre medya şiddetinin bilimsel olarak ele alınması etkiyi güden kaçırmak anlamına gelmekteydi. Yetiştirme zmlemesi ise seçici izlemeden çok, televizyonun toplam etkisini ve yarattığı değişikliği sabit mesajlarla yayıldığı düşüncesine karşı durmaktadır. Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyonun kişisel farklılıklar ve kısa süreli değişimleri üzerinde durmak onun etkisini ortaya koymakta yetersizdir.

Etki geleneğinde yapılan araştırmalar televizyonu izleyenler ve izlemeyenler arasında yapılan ölçümlerden hareket etmekteydi.

Yetiştirme teorisi etki araştırmalarına karşı durmakla birlikte birçok eleştiride de bulunmuştur. Kültürel Göstergelerin üç bileşeni arasındaki ilişki medya ve kamu arasındaki ideoloji ve çıktılarla anlatılabilir. Buna medya kültür ve toplum demek daha doğru olmaktadır (Morgan, 1995: 44).

Gerbner ve arkadaşları yetiştirmeyi etki dışında ele alarak demokrasi bağlamında da değerlendirmiştir. Bu değerlendirme etki araştırmalarının yetersiz olduğunu eleştirel şekilde açıklamıştır. İdealin gerçekleşmesi, çıkarların atışması farklı perspektiflerden gelecek eğlence veya bilgi üretiminin olmasını gerektirmektedir. Bu durum etki araştırmacılarının neden yetiştirme çözümlemesinin edilgen izleyici vurgusunu kabul etmediklerini göstermektedir (Gerbner vd., 1994: 21).

Etki araştırmalarının geri plana atılmasında televizyon şiddetini ele alan araştırmalar ve siyasal tutum araştırmalarının artış göstermesi etkili olmuştur.

Televizyon etkisine yönelik yapılan araştırmalarda yetiştirme teorisinin ortaya çıkması ile birlikte 1970'lerden sonra daha da hızlı yayılmaya başlamıştır. Yetiştirme teorisi ortaya çıkmasından sonra en çok kullanılan yaklaşımlardan biri haline gelmiştir. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Almanya, Arjantin, İngiltere, in, Hollanda, İsveç, Güney Kore, İsrail ve Avustralya gibi ülkelere yetiştirme çözümlenmesi araştırmalarının ilk yapıldığı ülkeler olarak sayılmaktadır.

Televizyonun yetiştirme etkisi incelenirken bazı araştırmalarda bu etki belirlenememiştir. İngiltere'de yapılan ilk araştırmalarda etki belirlenemezken, Piepe'nin daha sonra yine İngiltere'de yaptığı araştırmalarda etki sonucuna varılmıştır. Etkiye ulaşılan araştırmada İngiliz televizyonunun Amerika televizyonuna oranla daha az şiddet gösterimine sahip olmasından dolayı Piepe, sadece şiddete özel bir araştırma yapmamıştır (zer, 2004: 241).

Araştırmaların dünyanın farklı ülkelerinde yapılabilmesinin bir etkisi de Kültürel Göstergeler Projesinde yer alan akademisyenlerin sayesinde olmuştur. Avustralya'da yapılan araştırmalar için Hawkins ve Pingree'nin araştırmasına, İsrail'de yapılan araştırma için ise Weimann tarağında yapılan araştırmaya bakmak yeterlidir.

Yetiştirme çözümlenmesi araştırmalarının başında 1987'de İngiltere'de yapılan araştırma gelmektedir. Az ve çok televizyon izlemeye bağlı olarak yaygın görüş haline getirme etkisini ölçmek için yapılmıştır. Çalışma sonucunda ise yaygın görüş haline getirme etkisi ortaya konmuştur. Bu sonuçlar Gerbner'in 1990 yılında ABD'de yaptığı araştırmanın sonucunda uygunluk göstermiştir (zer, 2004: 242).

Televizyon şiddeti araştırmalarında 1967 yılında 1975'e kadar olan zaman diliminde her 10 programdan 8'inde şiddet gösterimine rastlanmıştır. Çocuklara yönelik programlar ve çizgi filmler ise 10 üzerinden 9 şiddet gösterimine sahiptir. Her 10 programdan en az 2'sinde kanlı öldürme sahneleri yer almaktadır (zer, 2004: 172).

Yan Bing Zhang ve Jake Harwood 2002 yılında, in'de bir kolejde yaptıkları yetiştirme çözümlenmesi araştırmasında ise hiyerarşi ve uyumluluk kavramlarına

rastlamışlardır. Araştırmacılar eş zamanlı ve kontrollü yaptıkları bu çalışmayı 157 erkek 255 kız öğrenci üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda kişilerarası uyumun yüksek olduğu saptanmıştır (Zhang and Harwood, 2002: 245-264).

Yetiştirme Çözümlemesi araştırmalarının sonucunda televizyonu az izleyenler ile ve izleyenlerin arasındaki fark en az yüzde 10 civarındadır. Yani televizyonu az izleyenler ile çok izleyenler arasında sosyal gerçeklik algılarının farklı olmasına bağlı olarak açık bir fark olduğu görülmüştür (Gerbner ve Gross, 1976: 191–192).

Bir model denemesi niteliği taşıyan Veysel Batmaz'ın 1986 yılında yazdığı doktora tezi Türkiye'de yapılan bu yöndeki çalışmaların başı olarak kabul edilmektedir.

Yetiştirme analizini baz alarak kitle iletişim araçlarının etkisini ortaya koymak isteyen Batmaz, saha araştırmaları yaparak gençlerin şiddet algısını ölçmek istemiştir. Ankara Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan bu araştırma ayrıca televizyon reklamlarıyla tüketim algısına da değinmiştir. Yapılan araştırma sonucunda şiddet gösteriminin şiddeti doğuracağı hipotezi doğrulanmazken, televizyon reklamlarının gençlerin tüketim alışkanlıklarına etki ettiği desteklenmiştir.

Konca Yumlu'nun 1987 yılında Kitle Kültürü Oluşumunda Televizyonun Rolü adlı doktora tezi Türkiye'de yürütülen Yetiştirme araştırmalarından bir diğeridir. Araştırmanın ilk olarak TRT 1'deki yayın drama programları incelenerek gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar Hollanda'da yürütülen Kültürel Göstergeler Projesinden elde edilen bulgularla karşılaştırılmak suretiyle iki ülke televizyonlarının içerikleri karşılaştırılmıştır.

Kültürel Göstergeler Projesinin tüm bileşenlerin kullanıldığı en önemli çalışmaysa Ömer Özer'in Yetiştirme Teorisi: Toplumun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi adlı doktora tezidir. Genel itibariyle araştırma televizyondaki şiddetin izleyicilerde yetiştirme etkisinin olduğunu göstermektedir.

Erhan Erdönmez (2009) tarafından ABD’de sunulan doktora tezinde ise İstanbul’da yaşayan 545 kişi üzerinde medyanın suç korkusu üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Şiddet içerikli televizyon programı izlemenin kişisel suç korkusu üzerinde yetiştirme etkisi yaptığı bulgulanmıştır. Genel günlük televizyon izlemenin ise kişisel suç korkusu üzerinde herhangi bir etkisine rastlanmamıştır (Taylan, 2011: 70).

2.3 Kültürel Çevre Hareketi

CEM (Cultural Environment Movement), yani Kültürel Çevre Hareketi, kitle iletişim araçlarının istihdamı, mülkiyeti, toplumsal cinsiyet eşitliği ve genel çeşitlilik için 150'den fazla kuruluşun ve 6.000 bireyin birleşmesiyle kurulmuş bir koalisyonudur.

Bu koalisyonun medya kuruluşlarının gücünden, medyadan çeşitlilik eksigi olduğundan ve eleştirel bir bakış açısının olmamasında dolayı oluşmuştur.(www.web.asc.upenn.edu; erişim tarihi: 14.10.2017)

Kültürel Çevre Hareketi (CEM) Gerbner'in mevcut kültür politikasını bir adım daha ileriye taşıma hareketidir. Kültür endüstrisinin uygulamalarının eleştirilmesinden, onları düzenleyen, düzenini dağıtan ve koruyan sisteme yapılan saldırıdan uzaklaşmayı temsil eder. Kültürel Göstergeler Projesini bir projeye dönüştürmekle ilgilidir.

Kültürel Çevre Hareketi, Gerbner'in Birleşik Devletler'deki mevcut medya yapısının demokratik politika oluşturma alanının ötesinde olduğunu iddia etmesine dayanmaktadır.

CEM aracılığıyla Gerbner, medya eylemcilerine geniş tabanlı bir koalisyon kurmayı hedeflemektedir. Eğitim, sağlık, çevre, hukuk ve diğer mesleki kuruluşların bir araya gelmesi ile oluşan bu koalisyon, halk hareketine destek sağlamak, eleştirel görüşleri teşvik etmek, kültürel çalışmalarda daha çok farklı sesin çıkmasını hedeflemektedir (Gerbner ,1991:3).

Gerbner The Cultural Environmental Movement (1991) yazısında Kültürel Çevre Hareketi için bu bizim ortamımız, kim olduğumuzu, ne düşündüğümüzü, ne yaptığımızı ve işlerimizi nasıl yürüttüğümüzü pekiştiren hikaye ve imge sistemidir. Bu hareket yakın zamana kadar topluluğa esin kaynağı oldu ama artık durum böyle değil. Artık hareket, karmaşık bir kitlesel üretim, kitlesel pazarlama sürecinin ürünü. Biz sadece bu dönüşümü ölçmeye çalıştık demiştir (4-5).

Kültürel Çevre Hareketi doğrultusunda bu hareket ile ilgili bilgiler cem, kültürel çevre ile ilgili bilgileri genel olarak halka yaymak için altı bölümlü bir program geliştirilmiştir. Kültürel Çevre Hareketi, kütüphanelere, suç önleme derneklerine, medya okur yazarlığı çalışma gruplarına, kamu radyo istasyonlarına çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Bunun başlıca amacı federal telekomünikasyon politikasıyla ilgili halkın bilinirliğini artırmak, programlamanın eleştirel analizini zorlaştırmak ve televizyon izlemek için yapıcı alternatiflere katılımı teşvik etmektir. (www.web.asc.upenn.edu, erişim tarihi: 14.10.2017).

Kültürel Çevre Hareketinin hedeflerine ulaşmasına engel olan bir takım unsurlar bulunmaktadır. Bunlardan biri medya düzenlemelerinin temel prensibi olan kamu çıkarı kavramının uygulamasında eksiklikler olmasıdır (Morgan, 1995: 114-116).

Diğer zorlayıcı durumlardan biri ise program yapımcılarını maddi yönden karşılayan kaynakların demokratikleştirilmek istenmesidir. Bu durum ise teknik olarak maliyetin artması anlamına gelmektedir.

Gernber 1994 yılında hemen hemen herkesin doğal karşıladığı şeyleri değiştirmek uzun zaman alacak bir iştir ve insanlar bunun zor bir görev olduğunu düşünebilir. Bu durumda onlara çevrelerine bakmalarını söyleyin, 5- 10 yıl önce imkansız görünen şeylerin nasıl gerçekleştiğini göreceklerdir. Bu durumda söyleyebileceğim şey imkansız veya imkansız görünüyorsa bunun denemeye değer olduğudur diyerek durumu özetlemiştir.(Batmaz, 2014: 34).

2.4. Televizyon Ve Şiddet

Televizyon modern toplumlarda gözden kaçırılmayan ideolojik bir kaynaktır. (Wasko, 2005: 2).

Televizyon, Günümüzde diğer kitle iletişim araçları ile kıyaslandığında en az maliyetle bilgiye ulaşılabilen, her evde bulunabilen ve en yaygın kullanılan işitsel ve aynı zamanda görsel bir kitle iletişim aracıdır. Yaşamımıza girdiği ilk anlardan beri yaşam tarzımıza yön veren, algı ve davranışlarımızı etkileyen, başlı başına bir sosyalizasyon aracı haline gelmiştir.

Televizyon; eğlendirme, bilgilendirme, haber iletme, eğitme ve toplumsallaştırma gibi işlevlere sahiptir. Diğer yandan ise sosyal kontrol aracı işlevi de görmektedir. Televizyon zaman ilerledikçe sosyal gerçekliğin oluşmasında etkili bir haline gelmiştir.

Postman'a göre (2016) televizyon bir eğlence aracıdır. Ona göre Amerika'da bir medya değişimi yaşanmakta ve bu değişim tehlikeli boyutlarda kamusal söylem bakımından saçmalamaktadır. Önceleri kamusal söylemin basılı yayının elindeyken şimdilerde televizyonun kontrolü altına geçmesi ile ufukların nasıl daralıp saçmaladığını belirtir (27-28).

Televizyon yeni epistemolojinin kumanda merkezidir. Bebeklikten ölene kadar televizyon hayatımızın içindedir. Yoksulluk dahi televizyondan vazgeçmeye neden değildir. Veya kamuoyunu ilgilendiren hiçbir konu televizyon dışında kalmaz (Postman, 2016: 101). Televizyon diğer kitle iletişim araçlarından yararlanmamızı da sağlamaktadır. Hangi programın saat kaçta olduğu, hangi filmin hangi seansta olduğu, hangi dergide hangi ünlünün röportajı olduğu gibi bilgilerin çoğunu televizyondan elde etmekteyiz.

20 yıl önce tartışma konusu olan televizyon kültürü şekillendirir mi yoksa sadece yansıtır mı sorusu şimdilerde önemini yitirmiştir. Çünkü günlük hayattaki diyalogların neredeyse büyük bir oranının televizyon içeriği olduğu gözlenmektedir. Yani televizyon zamanla bizim kültürümüz haline gelmiştir (Postman, 2016: 102).

Televizyon her evi istila eden şiddet kültürünün oluşturucu ve temel katkı sağlayandır.

Kültürel Göstergeler Projesinin merkezinde televizyon yer almaktadır. Televizyon medya mesajlarının tarihteki en geniş şekilde yayıldığı kaynaktır. Toplum için ortak bir sembol, anaakımdır.

Televizyon, hikaye anlatmanın merkezi bir sistemidir. Bu sayede hemen hemen her çocuk yaşlılığa kadar geçen sürede bu hikayelere maruz kalmaktadır. Bebeklikten başlayan bu yetiştirme etkisi televizyon araştırmalarını diğer medya araştırmalarının temelinde yerleştirmektedir.(Gerbner, 2002: 43)

Televizyon sadece düşünce ve inançları yaratıp bunları yansıtmakla kalmaz. Daha ziyade televizyon dinamik işlemin ayrılmaz bir parçasıdır. Kurumsal ihtiyaçları

Hedefleri, halkların ihtiyaçlarını değerlerini ve ideolojilerini yaratır. Bunlara uyan, tekrarlanan ve süregelen mesajları yaratır ve dağıtır. Bu mesajlar kamuyu etkisi altına alarak farklı kimlikler kazandırır (Gerbner vd., 1986: 17-19).

Gerbner, Living With Television: The Violence Profile (1976) makalesinde televizyonu eğlence ve bilgilendirme işlevini yerine getiren bir araç olarak incelemek yerine, kültürlenme kuvveti olarak incelenmesi gerektiğini söylemiştir. Onlar televizyonu merkezileşmiş bir hikaye anlatıcısı olarak görmektedirler. Gerbner'e göre insanları diğer canlılardan ayıran özellik anlattıkları hikayeler çerçevesinde kendilerine bir hayat kurmalarıdır.

Televizyon, herhangi bir genel kamu mesaj sisteminde daha önce hiç paylaşmadığı büyük gruplar da dahil olmak üzere, tarihteki en heterojen topluluklar için sentetik kültürel kalıpların (eğlence ve bilgi) baş yaratıcısıdır. Televizyonun kitlesel olarak üretilen mesajlarının tekrar eden örüntüsü ve imgeler, en yaygın şekilde paylaşılan gerçeklik kavramlarını geliştiren ortak sembolik çevrenin ana akımını oluşturur (Gerbner vd., 1978: 178).

Yetiştirme Teorisinin televizyonu esas almasının birçok nedeni vardır. Diğer kitle iletişim araçlarına daha göre daha kapsamlı ve mesajların tekrarlanması

özelliğine sahiptir. hemen hemen her evde en az bir tane bulunması nedeniyle ulaştığı kitle daha fazladır ve, insanlar televizyona ulaşmak için ekstra bir çaba sarf etmemektedir.

Signorielli ve Morgan ' a göre (1996: 119) insanlar çalışma ve uyuma dışında artan zamanlarını en çok televizyon izleyerek geçirmektedir. Yazılı basın gibi okur yazarlık gerektirmemesi de televizyonun avantajlarından bir tanesidir.

İnsanlar televizyona ulaşmak için evden çıkmak zorunda değildirler. Kablo tv veya uydu kanalları satın almanın dışında her izleme başına ücret ödemek zorunda da değildirler. Ayrıca televizyon izleyicisi televizyonu istediği zaman açıp istediği zaman kapatabildiğini bildiği için kontrolün kendisinde olduğunu düşünmektedir.

Televizyon diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak tüm nüfusa yönelik imaj ve mesaj sistemi yayması nedeniyle ayrılmaktadır. İzleyiciler televizyon için seçim yapmamakta, televizyon izlemeye adeta ritüel olarak bakmaktadırlar. Tek tek program türlerine ayrılmak yerine toplam aynı mesajlara maruz kalmak ise televizyonu yoğun olarak izleyenlere, gerçeklik algısında paylaşılan ortak kavramları yetiştirmektedir (Gerbner, 2000: 2).

Diğer kitle iletişim araçları ile karşılaştırılan televizyon sınırsız ilgi alanlarına hitap eden fakat sınırlı derecede tercih etme hakkı sunmaktadır. Yani televizyon içeriklerinin neredeyse çoğunluğu ticari kaygılar sonucu heterojen izleyiciler için seçmece olmayacak şekilde izlenilmesi için üretilmektedir.

Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyonun sayılan işlevleri dışında en temel alınması gereken işlevi yetiştirme işlevidir. Televizyon yetiştirme işlevi sayesinde kültür ile doğrudan ilişki kurmaktadır. Kültürel Göstergeler Projesinde yapılan çalışmalarla televizyona, yetiştirme kapasitesine göre toplumlara özgü işlevsellikler yerleştirilmektedir.

Televizyon aynı anda farklı işlevler yapabilmektedir. İnsanların boş zamanlarında eğlendirme veya bilgilendirme işlevinin üstlenirken diğer yandan onlara izledikleri programlar sayesinde kültür taşımakta, onları yetiştirmektedir.

Televizyon kitlesel bir mesaj sistemi üretmekte ve bu mesajlar izleyiciye seçici olarak değil rastlantısal olarak ulaşmaktadır. Yani izleyiciler eğlenmek, oyalanmak için televizyon izledikleri zaman diliminde dahi bilinçsiz olarak yetiştirmeye maruz kalmaktadır. Televizyonun yetiştirme rolünü anlamak için Gerbner ve arkadaşları, televizyonu çok izleyenlerle az izleyenlerin televizyon dünyasını yansıtan sorulara verilen televizyon yanıtları arasındaki yüzde farkına bakmaktadırlar. Çok izleyenler lehine çıkan yüzde farkı televizyonun yetiştirme rolünü vermektedir. Gerbner'e göre televizyon insanların itiraz etmesini engelleyen özelliklere sahiptir. Bu düşüncenin temelini yoğun televizyon izleyicilerinin verdikleri televizyon yanıtları oluşturmaktadır. Televizyon izleyicilerinin bu yanıtları sahteliğin hüküm sürdüğünün bir göstergesidir.

Tarama araştırmalarına göre televizyon izleme miktarları izleyicilerin hayat tarzına etki etmektedir. İzleyiciler için televizyon izleme kararı günün, haftanın veya ayının belirli saatlerine göre belirlenmektedir. İzleme kararı televizyonun içeriğinden çok yayınlanan programın saati ile ilgilidir (Signorielli, 1986; 65).

Televizyonun izleyicileri etkileyebildiği araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Fakat bu etkinin televizyonun şiddet açısından ele alınan programlarla daha da yoğunlaştığı da anlaşılmıştır. Yapılan araştırmalarda televizyon programlarının içeriklerinin çoğunun şiddet temalı olduğunu gözler önüne sermiştir. Yarışma programlarından çizgi filmlere kadar tüm içeriklerin yarısından fazlasında şiddet gösterimi olduğu ortaya konmuştur. Televizyon programlarında yoğun şiddetin sayımı ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda televizyon şiddeti kavramı kullanılmaya başlanmıştır.

Televizyon şiddetinin izleyiciler üzerinde farklı farklı etkileri mevcuttur.

Televizyonda şiddet araştırmaları sonucunda izleyicilerin ya şiddete duyarsız kalacağı ya da şiddeti örnek alacakları ileri sürülmektedir (Palabıyıkoglu, 1997: 123-124). Bunlar kısaca kısa dönemli olmak üzere televizyon şiddeti etkileri olarak saldırganlığı örnek alma, duyarsızlaştırma, korku yaratma ve sosyallikten uzaklaştırma gibi etkiler olduğu söylenebilmektedir. Bu etkiler televizyon şiddeti

hakkında birçok teorinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu teorilerden bir tanesi de Gerbner ve arkadaşlarının televizyon şiddetinin etkilerini ölçmek için hükümet tarafından destekli yürütülen proje kapsamında ortaya çıkan Yetiştirme Teorisidir. Özel kanalların yaygınlaşması ve buna bağlı olarak program sayılarının artması ile program içeriklerinde saldırganlık ve şiddet gösteriminin de arttığı gözlemlenmiştir. Rayting uygulamalarıyla birlikte insanların ne seyrettiği değil ne seyretmesi gerektiği belirlenmeye başlamıştır. Programlarda her şiddet olayının ayrıntılı şekilde daha çok kan'a dayalı gösterilmesi, haberlerde husumetli tarafların birbirlerine hakaret etmesi ve saldırması sıklıkla rastlanılan olaylar haline geldi. (Palabıyıkoglu, 1997: 123). Televizyon ve şiddet ilişkisini, televizyondaki şiddet gösterimlerinin insanlarda uyarılması sonucu onları bu eyleme hazır edecekleri şeklinde açıklamaktadır. Bu durum ise model alma ya da sosyal öğrenme sürecini temel alınmaktadır.

Televizyonda yer alan şiddetin gösterimi kamusal anlamda şiddetin medyada şiddetin işlenişi ve sunumunun bireysel ve toplumsal anlamda şiddetin yeniden üretimine mi neden olduğu üzerinde tartışmalara yol açmıştır. ABD' de hükümet ve kamu kuruluşları tarafından konuya gösterilen ilgi şiddetin televizyon sayesinde yetiştirildiği varsayımını ortaya çıkarmıştır (Çelik, 2017: 80).

İnsanlığın ortaya çıkmasıyla birlikte var olmuş olan şiddet olgusu bireysel ve toplumsal olarak kompleks bir yapıya sahiptir.

Gerbner bir tv programında kişilerin başkalarına ya da kendilerine yönelik yaralama ya da öldürme veya bunlara teşebbüs etmeye yönelik eylemlerinin şiddet olarak tanımlamaktadır. (Gerbner, 1994).

Yetiştirme araştırmalarında adı geçen televizyon şiddeti, televizyon içeriklerindeki şiddeti araştırmaktadır. Kültürel Göstergeler Projesi kapsamında ortaya çıkan televizyon şiddeti araştırılırken öncelikler televizyon programlarının içeriğindeki şiddet gösterimlerin incelenir ve hesabı yapılmaktadır. bu inceleme esnasında şiddetin hangi demografik özelliklere sahip kişilerce kime uygulandığı incelenmektedir. Gerbner ve arkadaşları televizyonda şiddetin gösterilmesini hoş

karşılammamaktadır. Bununun nedeni ise şiddetin iktidar ve gücün göstergesi olarak kullanıldığını düşünmeleridir.

Televizyon şiddeti üzerinde yapılan araştırmalar televizyondaki her 10 programdan 8'inde şiddetin olduğunu ortaya koymuştur. Televizyon izleyicilerinin ise bu durumdan kaçınmasının imkansız olduğu, hemen hemen her programda ortak ve sürekli tekrarlanan mesajlar verildiği saptanmıştır. Kısa süreli olmak üzere şiddetin gösterilmediği saatlere denk gelmek de mümkündür. Fakat Gerbner bunun zor olduğunu, insanların 3 saat ve daha fazla televizyon izlemeleri sonucunda illaki şiddete denk geleceklerini söylemiştir. (1997: 12).

Televizyon dünyasında kurgusal karşılığı bulunan alt gruplar (azınlık, yaşlılar ve kadınlar) daha sık mağdur edilmektedir. Bu durum kadın, azınlık ve yaşlılarda televizyon izleme yoğunluklarına göre yetiştirme iki katına çıkabileceğini göstermektedir.

Çifte yetiştirme durumunda mesaj dozu iki katına çıkmaktadır. Şiddet algısı izleyicide daha etkili olmaktadır.

Cultural Indicators: Violence Profile No.9 makalesinde televizyon şiddetine dayalı olarak her 10 erkekte 7 tanesinin şiddet uyguladığı ve genellikle kadın ve yaşlıların kurban rolünde olduklarından bahsetmiştir.

Evli olmayan genç kadınların, evli olan kadınlara göre daha fazla mağdur oldukları ve yaşlı kadınların ise evli olmayan kadınlara göre daha fazla ölüm ile karşı karşıya geldiklerini söylemiştir. 'yerleşik yetişkin kadın' modeli tüm kadın rollerinin en güvenli olduğu modeldir. Televizyon dünyası karakterleri üst, orta ve alt sınıf olmak üzere demografik özelliklerine göre 3 sınıfa ayırmaktadır. Üst sınıfın şiddet ve ölüm ile ilgili fazla görüntüsü bulunmazken, orta sınıfın şiddete meyilinin daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Alt sınıfın ise azınlık olarak değerlendirilmiştir. Bu alt sınıf genellikle yoksul ve ilgisiz bireylerden oluşmaktadır. Ölüm olaylarının en çok yaşandığı sınıf ise alt sınıftır.

Kötü karakterler erkek veya kadın olsun şiddete meyillidir. İyi karakterler ise demografik özellikleri fark etmeksizin şiddet görür ve risk ile karşı karşıyadır (Gerbner vd., 1978: 186-193).

Televizyon içeriğinin şiddet oranı araştırılırken (belirli bir şiddeti içeren programların yüzdesi (prevalans) bulunur. Yaygınlık, programların yüzdesi ve şiddet içeren program saatlerinin yüzdesi olarak hesaplanmaktadır. Ortaya çıkan oran, bu eylemlerin frekansını programlama birimleri ve zaman birimleri cinsinden ifade eder. Buna "şiddetli bölüm" adı verilir. Bu bölümlerin sayısı ise toplam program sayısına (şiddet içeren veya değil) bölünür (Gerbner vd., 1978:183-286).

Şiddet basit tek boyutlu bir davranış değildir. Tek başına yeterince aydınlatıcı olmamaktadır. Şiddet, kurbanları içeren karmaşık bir sosyal senaryonun yanı sıra gücünün gösteresidir. Farklı grup izleyiciler bu güç gösteresi üzerinden farklı dersler çıkarabilir. Bunlar, şiddeti önleme, dikkatsizlik ve ihtiyatlı davranma gibi konular olabilmektedir. Bunun yanı sıra kişinin; şiddet düzeyini yükseltme eğilimi; başkaları tarafından şiddetin kullanılmasına, ayrıca şiddetin taklit edilmesine; ve korku ve saldırıya karşı korunma ihtiyacı duygusu geliştirmesine de neden olabilmektedir.

TV şiddetiyle ilgili endişe yaratmanın diğer bir nedeni, özellikle de özellikle çocukları hedefleyen programlarda televizyon dramında tasvip edilen agresif etkilerin sıklığıdır. Çocukların potansiyel olarak zulme maruz kaldıklarını göz önüne alındığında, çocukların yalnızca televizyonda değil de gerçek hayatta da şiddete maruz kaldıklarını, aşırı duyarsızlaştıklarını ve şiddet kullandıklarını düşüncesidir. Televizyonda yayınlanan öykülerin şiddet sahneler içermesinin nedenleri ne olabilir? Bu sadece güç göstergesi midir? Bu şiddet sahneleri izleyicileri benzer eylemlerde bulunmaya mı teşvik ediyor yoksa onları kurban psikolojisine mi sokuyor? Soruları ise diğer endişe nedenleri arasındadır (Gerbner vd., 1979: 178). Yetiştirme Teorisi şiddetin zararlı olduğu ve şiddetin taklit etme ile devam edeceği düşüncesiyle ilgilenmemektedir. Teori şiddeti, iktidarın sergilenmesi olarak görmektedir.

Gerbner bir röportajında (1992) şiddeti iktidarın göstergesi olarak ele aldığından bahsetmiştir: Şiddeti iktidarın yani gücün göstergesi olarak ele alıyoruz. İktidar, insanların korkusundan, yakın çevrelerinin tehditlerinden, şiddet

kurbanı olma korkularından vb. gelebilir ve bu, tüm topluma yansıyacak ölçüde etkili olabilir. Tarihin her dönemi şiddet içermiştir fakat sanmıyorum ki hiçbir dönemde bu kadar şiddet içerikli imajlar yoktur. Televizyonun her eve girmesi ile birlikte imajlar şiddet üzerinde kurulmuş kitlesel olarak şiddete maruz kalmış bulunmaktayız. Demiştir (Lent,2014: 41-57).

Yetiştirme teorisini diğer teorilerden ayıran yönlerden biri de şiddeti ele alış şeklidir. Teori yoğun televizyon izlemeye bağlı olarak insanlarda korku duygusunun ön plana çıktığını savunmaktadır. Gerbner'a göre, televizyonda sunulan şiddete yönelik ilgi her zaman olmuştur. Ancak konuya, "Televizyonda sunulan şiddet, gerçek hayattaki şiddeti tetikliyor mu?" gibi yanlış sorularla yaklaşılmış ve gerekli sonuçlara ulaşılamamıştır (Gerbner, 1996; 27).

Gerbner ve arkadaşlarının 1982 yılında yayınladıkları *Charting the Mainstream: Televisions Contributions to Political Orientations* adlı makalelerinde (106).

Prime time'da gösterilen şiddetin gerçek dünyadaki şiddete göre 10 kat daha fazla gösterildiğini, gerçek dünyaya göre her saat içinde fiziki şiddetin 5 veya 6 kez gösterildiğini ve şiddet gösterimlerinde çoğunlukla temel karakterlerin ekrana geldiğini saptamışlardır.

Potter'a göre (1999: 25-43) yoğun televizyon şiddetine maruz kalmak; saldırganlığa yol açabilmekte duyarsızlaşabilmekte ve izleyicileri kurban psikolojine sokabilmektedir. Yoğun televizyon şiddetine maruz kalmanın şiddeti taklit etmeyi beraberinde getireceği varsayımı da ortaya atılmıştır. Fakat bu durum televizyonda şiddet uygulayan kişinin yargılanması, şiddet olayının nedeni, şiddetin sonucu gibi etmenlere göre değişiklik göstermektedir. Duyarsızlaştırma varsayımına göre ise izleyici sürekli şiddete maruz kalırken çevresine ve çevresindeki şiddete karşı duyarsız hale gelmektedir. Ayrıca televizyon şiddetine maruz kalmanın katharsis

yani arındırma etkisi yarattığı bazı araştırmalarda doğrulanmıştır. Arındırma etkisi yoğun televizyon izleme sonucu saldırganlığın ve şiddetin azaldığı varsayımına dayanmaktadır.

Şiddet ve televizyon araştırmasının en önemli sonuçları, bulguları özetleyen ve medyanın rolü üzerine gittikçe daha yararlı bir bakış açısı sunan bir dizi teorinin geliştirilmesiydi. Birlikte ele alındığında, televizyon izleme ve şiddet eğilimi arasındaki bağlantıya güçlü destek sunmalarıydı. (Baran ve Davis, 2010: 344)

Tehlikeli Dünya Algısı

Tehlikeli dünya algısının ne anlama geldiğini öğrenmek için, tek tek TV programlarını veya filmleri veya video oyunlarını analiz etmek yeterli değildir. Bu durum medya bağlamının tamamı, bir tür hikaye veya programın değerine nasıl karışmasıyla ilgilidir.

Tehlikeli dünya algısı, gerçek hayatlarımızda şok edici olanın dünyanın, televizyon dünyasında sürekli bir tehlike ve tehdit unsuru haline getirdiğini ortaya koymaktadır (The Mean World Syndorem: Media Violence & the Cultivation of Fear, 2010: 2-19).

Tehlikeli dünya algısı, yoğun televizyon izlemeye bağlı olarak, medyadaki şiddetin televizyon izleyicilerine dünyanın tehlikeli bir yer olduğu algısının yerleşmesidir (Alem, 2008: 160) Bu sendrom genel olarak televizyon şiddetine yoğun maruz kalmanın bir sonucu olarak ele alınmaktadır.

İnsanlar gerek TV gerekse yazılı basında şiddet davranışlarıyla karşılaşılıyor. Hep olumsuz haberlerle karşılaşmak izleyici ya da okuyucunun dünyaya olumsuz, karamsar bakış açısını pekiştirmektedir. Bu tür haberlerin tekrarlı niteliği de duyarlı kimselerde tüm dünyanın mahvolduğu gibi bir karamsar duyguya ve durumla başa çıkmanın güç olduğu elinden bir şey gelmeyeceği gibi bir algıya yol açacaktır(

Hovardaoğlu (1995; 7-10) (Hovardaoğlu (1995). Medya ve Şiddet Türk Psikolojisi Bülteni Nisan, Sayı 2, 47-50).

Doob ve Mcdonald'ın 1979 yılında, Gernber ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmaları eleştirmeleri sonucu sahte ilişki kavramı ortaya çıkmıştır. Doob ve Mcdonald yaptıkları çalışmada katılımcıların televizyon izlerken denk geldikleri suç ve şiddet gösterimi ile gerçek hayatta yakınlarında bulunan suç algısı arasında bir ilişkiye rastlamadıklarını ortaya koymuşlardır. Doob ve Mcdonald'ın sahte ilişki ve yakın çevre ile ilgili eleştirilerine karşı Gerbner, insanlardaki güven ve korku endeksi üzerine araştırmalar yapmıştır. Araştırmalar sonucunda televizyon izleme yoğunluğu ile şiddetin algılanması arasındaki ilişki, gerçek dünyadaki alt gruplar içinde daha çok olduğu ortaya konmuştur. Bahsedilen alt gruplar televizyon dünyasında daha çok kurban olarak gösterilmektedir. Gerçek dünyadaki bu demografik alt gruplar ise yaşadıkları dünyayı tamamıyla televizyon dünyasındaki gibi algılamaktadır. Gerçek dünyada da kendilerini kurban, maktul, aciz ve mağdur olarak görmektedirler.

Gerbner yaptığı araştırmalarda ekonomik düzeye bakılarak orta ve üst gelir gruplarının televizyon izleme yoğunluklarına göre verdikleri yanıtlar birbirine yakın çıkmıştır.

Gerbner bu sonuçları tavan etki kavramı (Özer, 2004) ile açıklamaktadır. Tavan etki kavramına göre televizyon ortak yönelimlerin yetiştirilmesinde en çok katkı sağlayan kitle iletişim aracıdır.

Gerbner tehlikeli dünya algısı, tehlikeli dünya algısı araştırmalarında eğitim, yaş, gelir, cinsiyet, ırk, şehir gibi değişkenler göz önünde bulundurulduğunda dahi anlamlı ilişkilerin ortaya çıktığını gözlemlemiştir. Signorelli (1990)'den aktaran Batmaz (2014: 298) televizyona uzun süre maruz kalmanın, televizyonda gösterilen şiddetten kurtulamamanın, televizyonu daha az izleyenlere göre "tehlikeli, ürkütücü, acımasız bir dünya"da yaşandığı olgusunu kültive ettiğini söylemektedir.

İyi eğitilmiş, bilgi düzeyi yüksek ve yüksek gelirli izleyiciler dünyayı, tam tersi özelliklere sahip yoğun izleyicilerden daha az korkunç görmektedir. Fakat yine iyi eğitilmiş, bilgi düzeyi yüksek, yüksek gelirli yoğun televizyon izleyicileri, tam tersi

özelliklere sahip az televizyon izleyicilere göre dünyayı daha korkunç bir yer olarak görmekte-dirler. Başka bir deyişle, ağır izleyiciler, gerçek suçlardan çok daha az tehdit altında olan bir sosyal sınıfa dahil olsalar dahi, dünyayı daha korkunç bir yer olarak algılamaktadırlar. (Baran ve Davis, 2010: 344)

1930'lu yılların başından bu yana özel komisyonlar, hükümet komisyonları, komiteler ve vakıflar tarafından desteklenen çalışmaların çoğu medyanın nasıl işlediği, performansı ve etkileri hakkında gözlem yapılmasını istemiştir. Fakat sunulan önerilerin hiçbiri, bu durumun bilimsel amaca yönelik olarak nasıl yönetilebileceği ve veya kapsamın nasıl sınırlandırılacağı konusunda açıklık getirmemiştir (Gerbner, 1973: 554-557) Toplumdaki gerçek eğilimler ve durum hakkında güvenilir, sistematik, birikimli ve karşılaştırmalı ayrımları yapabilen, kapsamlı kararların alındığı bir sosyal politika algısının yerleşmediği görülmüştür.

Kültürel Göstergeler ise ekonomik ve sosyal alandaki göstergeleri tanımlamak ve bütünlük sağlamak için geliştirilmiş bir kavramdır (Morgan and Shanahan,1997: 3).

Proje ve teorinin temellerinin atılması 1963 yılında ABD Başkanı Kennedy'nın suikast sonucu yaşamını yitirmesinin ardından ,Eisenhower Komisyonu olarak da bilinen Şiddetin Nedenleri Ve Önlenmesi Hakkında Ulusal Komisyon ile Televizyon ve Sosyal Davranış Üzerine Bilimsel Dayanışma Komitesininin bir araştırma projesi almasıyla atılmıştır.

Gerbner ve bir grup akademisyen Pennsylvania Üniversitesi Annenberg İletişim Okulu'nda 1967 yılında “Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi” konusunda kurulan Ulusal Komisyon için televizyondaki şiddet konusu üzerinde içerik analizleri ile araştırma yapmaya başlamışlardır. 1972 yılından sonra Amerika Sağlık Bakanlığı Televizyon Sosyal Davranış Bilimsel Yardım Komitesi, Amerikan Akıl Sağlığı Kurumu, Beyaz Saray Telekomünikasyon Ofisi, Amerikan Yaşlılık Dairesi ve Ulusal Bilim Kurumu tarafından desteklenmiştir (Gerbner vd., 1978: 176. 207). “Kültürel

Göstergeler” adını taşıyan bu proje, sonraki yıllarda Yetiştirme Teorisi olarak da anılmaya başlanmıştır (Taylan, 2011; 47).

Proje ilk çalışmalarında televizyon ve şiddete dayalı olmasına rağmen ilerleyen dönemlerde televizyonda azınlık olarak gösterilenler, toplumsal roller ve karışıklıklar, sosyal denetim ve televizyondaki güç gösterilerinin gerçek hayata yansımaları ile ilgili verilere de ulaşmıştır (Gerbner vd., 1979: 177,196).

Kültürel Göstergeler Projesi temel uygulamasında üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; mesaj çözümlemesi, yetiştirme çözümlemesi ve kurumsal süreç çözümlemesidir. Mesaj çözümlemesi ile yetiştirme çözümlemesinin birbiri ile bağlantılı olması neredeyse kurumsal süreç çözümlemesi üzerinde durulmamasına yol açmıştır. Mesaj çözümlemesi televizyon içeriğinin çözülmesi anlamına gelmektedir. Prime time ve hafta sonu gündüz izlenen yayınların incelenmesine dayanmaktadır.

Yetiştirme çözümlemesi ise aynı olmayan izleyici gruplarının televizyon izleme alışkanlıklarına bağlı olarak sosyal gerçeklik algısını belirlemeye çalışmaktadır (Signorelli, 1991: 123-124).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE FEMİNİST TEORİLER

3.1. Şiddet Kavramı

Şiddet, insanlık tarihi kadar eski olmasından dolayı tanımlanması da oldukça güç bir kavramdır. İnsanın değişimi ile birlikte düşüncelerin ve yaşantının da değişmesi şiddetin her topluma uygun şekilde tanımlanması ve sınıflandırılmasını mümkün kılmamaktadır.

Yaratılıştan beri gerek beslenme, gerek barınma ve doğadan korunma gibi temel ihtiyaçların karşılanması için insanoğlunun başvurduğu ilk yollardan biri de şiddet olmuştur. Bu nedene bağlı olarak ortaya çıkan şiddet kavramı zamanla insanın bir diğerine egemen olma, baskı kurma ve öncülük etme dürtüleriyle varlığını sürdürmüştür.

Şiddet; uygulayana, maruz kalana, topluma ve kültüre göre değişse de kişiye ve topluma zarar verici nitelikte olduğu için evrensel bir olgudur. Hemen hemen her toplumda şiddet denilince akla zorbalık, güç kullanma, baskı gibi kavramlar gelmektedir.

Fransızca da şiddet (violence) bir kişiye zor kullanarak istediğini yaptırmak şeklinde tanımlanmaktadır (Kocacık, 2004: 12). Dilimize Arapçadan geçen şiddet kelimesinin kökünde sert, kaba anlamı yatmaktadır.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe sözlüğünde ise duygu ve davranışta aşırılık, sertlik olarak karşılık gören şiddet, aynı sonuca varılarak birçok şekilde tanımlanmıştır.

Anlam bakımından aynı kavramlarla ifade edilse de şiddet kelimesi farklı alanlarda farklı şekillerde yorumlanmıştır. Hukuk alanında şiddet kanuna karşı

gelmek, huzur bozmak, hak yemek şeklinde tanımlanmaktadır (Erten ve Ardali, 1996: 143).

Psikoloji alanında kişinin benlik duygusu göz önünde bulundurulmakta, daha çok duygusal açıdan ifade edilmeye çalışılmaktadır. Öte yandan sosyoloji alanında ise kişinin çevresi ile olan etkileşimi göz önüne alınarak açıklanmaktadır.

Ünsal şiddeti kaba davranış, zor kullanma ve sertlik olarak tanımlamıştır (Ünsal, 1996: 29).

Sallan Gül ve Alican ise insana bedenen ve ruhen zarar veren her türlü güç ve baskı kaynaklı hareketi şiddet olarak tanımlamıştır (Sallan Gül ve Alican, 2011: 7) .

Tüm bu farklı alanlardaki farklı tanımların yanında en kapsayıcı tanım ise Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün 2002 yılında yayınladığı Reducing Risks, Promoting Healthy Life raporunda verilmiştir. Örgüt tarafından şiddet; bireye, gruba, topluma veya kişinin kendisine kasıtlı şekilde tehdit oluşturarak ya da gerçekleştirilmiş yaralama, ölüm veya psikolojik hasara bağlı olarak gelişme bozukluğu, yoksunluk veya noksanlığa neden olabilecek fiziksel baskı veya güç kullanımı olarak tanımlamıştır. WHO raporda bu tanımın yanı sıra genellikle fiziksel iktidar durumunda olanların şiddet uyguladığını ve bu kişilerin çoğunlukla erkek olduğunu belirtmiştir.

Şiddet kelimesi insanda fiziksel ve duygusal açıdan direkt bir olumsuzluk çağrıştırmaktadır. Bu olumsuzluğu oluşturan ise güç ve saldırganlık terimleridir. Bireyin kendi duygu ve düşüncelerini başkasına zorla kabul ettirme çabası güç ve saldırganlık olarak değerlendirilmektedir.

TDK'ya göre güç aynı zamanda kabiliyet, bir şeyi yapabilme becerisi ve çaba anlamına gelmektedir (<http://www.tdk.gov.tr>, erişim tarihi: 05.03.2018). Güç ve saldırganlığın birleşiminden ise şiddet doğmaktadır. Gücün toplumsal anlamda zarar verici nitelikleri saldırgan bir yönelim içinde kullanılırsa buna şiddet diyebiliriz (Ayan, 2009: 16).

Şiddetin tam olarak tanımlanamamasında saldırgan eğilimlerin farklı nedenlerle ortaya çıkması yatmaktadır. Saldırganlık bireyin içinde bulunduğu koşullara göre değişim göstermektedir.

Şiddet kimi zaman içgüdüsel nedenlere bağlı olarak kimi zaman da toplumsallaşma sürecinde kolektif etkileşimin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Mosses, 1996: 23). Eğer saldırganlık içgüdüsel nedenlere bağlı ise insan yaşamının her alanında var olması muhtemeldir ama içgüdüsel nedenlere bağlı değilse bu durumda tepkisel davranışlar ele alınmalıdır (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998: 8).

3.1.1.Şiddetin Tarihçesi

Şiddet insanlık tarihiyle birlikte yaratılıştan bu yana var olan bir olgudur ve tarih boyunca insanlığın içinde yer almış bir kavramdır. Eski Roma'da şiddet, can alıcı sonuçlar doğurmasına rağmen insanları eğlendirme amacıyla kullanılmıştır. Öncelik olarak cenaze merasimlerinde yaygınlaşmaya başlayan gladyatör dövüşleri, zamanla halkın beğenisini kazandığı için dev arenalarda dövüşten çok savaş haline gelmiştir. Toplumun her kesiminden insanlar bu kanlı gösteriyi izlemek için can atmış ve bu seyirden büyük bir haz almışlardır. Aslına bu gösterinin asıl amacı toplumu eğlendirmek değildi. Halkın gözünü korkutmak, topluma kurallara uymadıkları takdirde başlarına ne geleceği hakkında küçük bir hatırlatma yapmak onlara iktidarın kim olduğunu göstermek için yapılan bu gösteriler çoğunlukla dövüşçülerden biri ölene kadar devam ederdi.

Kadına şiddet de şiddet kavramı gibi eski çağlardan günümüze ulaşmış bir kavramdır. Erkeklerin kadınlar üzerinde güç kurma isteği, iktidar olmanın verdiği haz ve kadının erkekten daha değersiz olduğu görüşü yeni yeni ortaya çıkan bir durum değildir.

Eski Roma yazıtlarında erkeklerin izinsiz, kendi başlarına karar alıp uygulayan veya zina yapan eşlerini cezalandırmak, boşamak hatta öldürme haklarının

bulunduğu; Ortaçağ'da ise erkeğin kadına karşı zor kullanmasında bir sınır olmadığına rastlanmıştır (Tekin, 2011:24).

Antik Yunan toplumunda ise Prometheus' un Zeus tarafından bir kadınla cezalandırılması da kadının ancak bir ceza olabileceği kadının değersizliğini ortaya koymuştur. Yapılan ayinlerin sadece Tanrılar ve erkekler arasında olması, ayinlerde kadına yer verilmemesi, siyasi konularda kadının fikrinin alınmaması ve devlet kadrolarında kadına hak verilmemesi de değersizliğin derecesini göstermektedir.

İnsanoğlu ilk çağdan bu yana yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için fiziksel güç kullanmaktadır. Kadın egemenliğine dayalı olan ilk çağlarda balık tutmak, yemek yapmak, ateş yapmak, topraktan üretime geçmek gibi çalışmalar yapılmıştır. Zamanla bu çalışmaların tehlikeli yönlerinin ortaya çıkması ile üretim erkeklerin eline geçmeye başlamıştır. Vahşi doğaya karşı korunmak için yapılan araç gereçler birer şiddet aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kadın ve erkek her ne kadar eşit olarak yaratılmışlarsa da aralarındaki farklılıklar ve yüklenen cinsiyet rolleri sosyal, ekonomik ve hukuki açıdan eşitsizliğe neden olmuştur. Bunun yanı sıra kadının biyolojik güçsüzlüğüne karşı erkeğin kendini güçlü hissetmesi kadını devlet işlerinde de geri plana atmıştır. Bu durum birçok toplumun aksine Türk toplumunda özellikle ilk Türk devletlerinde farklıdır. İlk Türkler'de kadın ok atar, savaşa katılır, at biner kılıç kuşanırdı. Miras ve veraset gibi medeni haklarda erkekle eşit tutulurdu. Ayrıca Türklerde devlet yönetiminde kadın da söz sahibidir.

3.1.2. Şiddetin Sınıflandırılması

Toplum kendisini meydana getiren birey ve kurumların değer ve kültürleri arasında birlik olduğu sürece ayakta kalabilmektedir. Ancak zaman içinde toplumsal yapının varlığını tehdit eden durumlar meydana gelebilmektedir. Toplumu tehdit eden küçük ya da büyük her durum sosyal bir problemdir ve çözüm gerektirmektedir. Toplumsal yapı ise insanlara farkında olmadan çözüm yolu olarak şiddeti sunmaktadır. Namus adı altında meşrulaştırılan cinayetler, erkek egemen aile

yapısında kadına psikolojik baskı yapılması ve kan davaları bunlara örnek gösterilebilir.

Doğa felsefecisi olan Herakleitos ‘savaş her şeyin babasıdır. Savaşı kaldırırsak dünyadaki her şey yok olur.’ Diyerek savaş adı altında ilk kez şiddetten bahsetmiştir (Gökberk, 1980: 26). Herakleitos’un bu sözünden şiddetin hayatın her alanında olduğu fikri çıkmaktadır. Şiddeti ortaya çıkaran güç ise saldırganlıktır. Saldırgan davranışların bireyde görülmesi farklı unsurlar bağlıdır. Saldırganlık psikolojik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabileceği gibi toplumsal nedenlerle de ortaya çıkabilmektedir.

Şiddet ya da saldırganlığı ortaya çıkaran nedenlerin bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğu günümüzde hala açıklanmaya çalışılmaktadır. Şiddeti içgüdüsel nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan bir olgu olarak değerlendirenlerin başında Freud gelmektedir. Freud ilk dürtü teorisinde şiddet dürtüsünün bireyin gelişmişlik düzeyine göre değişim gösterdiğini savunmuştur. İkinci teorisinde ise insanın doğasından gelen ölüm ve yaşam içgüdülerinin bulunduğunu ve şiddet eğilimlerinin bu içgüdüler sonunda ortaya çıktığını belirtmiştir (Challaye, 1968: 6-8).

Fromm ise şiddeti kendiliğinden ortaya çıkan ve karaktere bağlı ortaya çıkan şiddet olarak iki sınıfta toplar. Kendiliğinden ortaya çıkan şiddet genelde savaşlar, isyanlar gibi toplumsal olaylardır. Fakat şiddet genel olarak sürekli bir etkinlik olmasına rağmen toplumsal eylemlerdeki şiddet ile bir uyumsuzluk söz konusudur (Demirergi vd., 1994: 97). Bu doğrultuda Fromm’un da şiddeti içgüdüsel bir olgu olarak ele aldığı söylenebilir. İçgüdüsel olarak değerlendirdiği şiddet ile ilgili olarak ölüm sevgisi, hastalıklı narsisizm ve kandaşla cinsel ilişki saplantısının en tehlikeli üç insan eğilimi olduğunu söylemektedir. Bu üç olgunun her biri bireyi kasıtlı yıkmaya ve nefret etmek için nefret etmeye yönelten ‘çürüme belirtisi’ni oluşturmaktadır(Ayan, 2009: 26).

Fromm, çürüme belirtisi olarak adlandırdığı bu üç olgunun rahatsız ediciliğine karşılık her birine karşı olgular yerleştirmiştir. Ölüm sevgisine karşılık yaşam sevgisini, bencillik ve narsisizme karşı sevgiyi, saplantılı ilişkilere karşılık ise

bağımsızlığı ve özgürlüğü ortaya koymuştur. Şiddet ve saldırgan eylemlerin sadece içgüdüsel boyutu üzerinde yoğunlaşması, toplumsal değişkenleri göz ardı etmesi nedeniyele tam olarak bir netice sağlayamamıştır.

Fromm bir davranışın ortaya çıkış nedenini ancak o davranışın kökenine inerek, bilinçaltı değişkenlerinin açıklanması ile anlaşılabileceğini savunmaktadır. Buna bağlı olarak altı çeşit şiddetten söz eder (1990: 20-27):

Oyunda Ortaya Çıkan Şiddet: Bu tür şiddetler yıkmayan ve nefret duygusu barındırmayan sadece yetenek göstermek için ortaya çıkmaktadır. Bu oyunlarda öldürmek gibi bir amaç yoktur eğer karşı taraf zarar görürse bu onun hatasından kaynaklanmaktadır.

Tepkisel Şiddet: Birey malını, canını, özgürlüğünü ve iradesini korumak isterken tepkisel bir şiddet gösterir. Korku temelli olan bu şiddet türü en sık rastlanandır. Yıkım amacı yoktur, aksine koruma ve savunma amacı taşımaktadır. Tehdit edilme duygusundan doğan bu şiddet, siyasal ve dinsel liderlerin telkinleri ile düşman tarafından tehdit altında olduklarına inandırılırlar ve karşı koyma duygusunu ön plana çıkarırlar.

Kısıtlamalar Sonrası Gerginlikten Ortaya Çıkan Şiddet: Hayvanlar, çocuklar ve ergenlerde sıklıkla görülen tepkisel şiddetin bir türüdür. İstenilen bir davranışın engellenmesi sonucunda şiddete başvurarak istenileni alma girişimidir.

Gıpta Ve Kıskançlıktan Doğan Şiddet: Bireyin diğer bireyin sahip olduğu ve kendisinde de olmasını istediği bir şeye ulaşamamasından doğan şiddet türüdür. İki bireyin de eşit durumda olmaması gerginlik yaratır.

Öç Alıcı Şiddet: Öç alma dürtüsü hem bireysel hem de toplumsal boyutta görülebilir. Güçsüz durumda olanların, zayıfların ve hor görülenlerin karşı tarafı alt etmek yapabilecekleri tek şeyin intikam olduğunu düşünmelerinden doğmaktadır. Ruh çözümlemeleri bu duyguya karşı üretken ve yaratıcı insanın daha dirayetli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

İnancın Yıkılmasından Doğan Yıkıcılık: Öç alıcı şiddet ile yakındır. Bireyin küçük yaşlarda çevresine ve Allah'a karşı olan inancının bir takım olaylardan dolayı yıkılması sonucu ortaya çıkar. Örneğin bir çocuğa yalanın kötü sonuçlar doğurabileceği öğretilir fakat çocuk anne veya babasının yalan söylediğini gördüğünde onlara olan inancı yıkılmaktadır. Her birey bu tarz olaylara farklı tepkiler verir. Kimi çevresinden bağımsızlaşır kimi ise Allah'a olan inancını yitirir. Bu durumda birey yaşama karşı olan umutsuzluk ve huzursuzluğunu dünyevi zevkler (para, güç, şan, şöhret) koşarak gidermeye çalışır.

Fromm'un bahsettiği altı çeşit şiddet türüne ödünleyici şiddet de eklenebilir. Birey doğal ve toplumsal güçlerle yönetilmektedir. Dünyayı değiştirmek için elinde bulunan imkanları kullanması da bireyin güçlülüğüdür. Güçlülüğünü kullanmayan birey dünyada acı çeker ve mutsuz olur. Başkalarının hayatına dolaylı yoldan dahil olur ve kendi hayatında da aktif rol oynayamaz. Ödünleyici şiddet tepkisel şiddet gibi yaşam yaratmaz aksine yaşamın yerine geçen hastalıklı bir şeydir (Ayan, 2009: 41).

Bu şiddet biçimlerine bakıldığında aslında şiddetin yaşam ile ölüm arasında bireysel veya toplumsal tercihlerle belirlendiği görülmektedir. Yaşama sevgisini ve yaşama olan bağlılığını ön planda tutan bireyler şiddeti korunma, savunma ve hayatta kalmak için kullanırken; umutsuzluk ve huzursuzluk içinde olan bireyler üretkenliğini ve yaratıcılığını yitirmelerinin yanı sıra ölüme karşı sevgi beslemektedirler. Toplum içinde kendini yalnız, işe yaramaz ve değersiz hisseden bireyler kendini dünyaya karşı güçsüz hissederler. Bu tarz bireyler yaşama duydukları sevgiyi kaybettikleri gibi bundan başka kaybedecekleri bir şey olmadığını düşünürler. Hem toplumun hem de psikolojik olarak kendilerinin etkilediği bu durumda ise birey, önüne çıkan ilk sorunda şiddete başvurur. Kendi hayatının değersizliği gibi karşısındakinin de hayatını değersiz olarak görür. Bunun tam aksine yaşama sıkı sıkıya bağlı olanlar ise önlerine çıkan problemleri yaratıcılıklarını kullanarak yok etmeye çalışırlar. Bu bireyler şiddeti karşıdakine zarar vermek esaslı değil, korunma ve savunma esaslı kullanırlar. Tüm bunlar ışığında şiddetin kesin olarak içgüdüsel mi yoksa toplumsal nedenlerden mi kaynaklandığını söylemek mümkün değildir. Korunma yollu kullanılan şiddete

içgüdüsel denilebilirken, güçsüz bireyin toplumda saygı görmek için şiddete başvurması ise toplumsal neden olarak değerlendirilebilmektedir.

3.1.3. Şiddetin Kaynağı

Bireysel ve toplumsal kargaşa saldırganlık ve şiddetin ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Saldırganlık ve şiddet eylemleri kargaşa ortamları ile etki- tepki şeklinde ilerlemiştir.

Köknel (2000: 20) saldırganlığı belirli düzeyde olduğu takdirde yaşamın sürmesi için gerekli bir davranışların itici gücü olarak tanımlar.

Saldırganlık insanlarda kalıplaşmış davranışlarla ortaya çıkmakta ve şiddet eylemlerine dönüşmektedir. Birey yaşamını sürdürebilmek için tüm fonksiyonlarını dengede tutmak ister. Bireyin yaşamını sürdürmek için düzenini dengede tutmaya çalışması dengeleşim olarak adlandırılmaktadır. Dengenin bir yönünün herhangi bir sebeple bozulması bireyde eksiklik ve ihtiyacını giderme duygusu yaratmaktadır. İçsel kaygılarını gidermek isteye birey, kalıplaşmış belirli davranışlarda bulunmak istektedir. İhtiyaç giderme dürtüsünün yarattığı bir davranışta bulunma isteği (güdü) bireyi ya uyum için saldırganlığa ya da zarar verici saldırganlığa dönüşmektedir. Uyumu sağlayan şiddet bireyin kendini koruması ve savunması şiddet eylemlerini doğururken, zarar verici saldırganlık ise kasten yapılan gerek doğaya gerek insana karşı yıkıcı şiddet eylemlerinden oluşmaktadır.

Aile Araştırma Kurumu yapmış olduğu araştırma sonucunda aile içi şiddetin nedenleri hakkında bazı genellemeler yapmıştır:

Yaralama ve öldürme olayları %20 ile %50 oranında genelde aile içinde görülmektedir.

Kadınların % 40 kocaları tarafından öldürülmekte ve erkeklerin de % 10 luk bir kısmı eşleri tarafından öldürülmektedir. Bunların %7 lik kısmı ise kadınların nefsi müdafaası sonucunda gerçekleşmektedir.

Şiddet şiddeti doğurmaktadır. Şiddet gören kadınlar da çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Şiddet gören bu çocuklar da ileride şiddet gösterimine adaydır.

Aile içindeki şiddet bireysel değil, toplumsal bir sorun teşkil etmektedir.

Şiddete meyilli erkekler genellikle engellenme eşiği düşük bireylerdir. Aynı zamanda psikolojik sorunları vardır ve alkol bağımlısıdır (T.C Aile Araştırma Kurumu, 2001: 51).

Yukarıdaki genellemeler dışında şiddeti farklı durumlara bağlı olarak ortaya çıkaran farklı nedenler bulunmaktadır. İnsanın yaratılışından beri sahip olduğu biyolojik özellikler, bireyin yakın ilişkileri ve çevresi ile olan etkileşimi sonrasında yaşadığı psikolojik değişiklikler, iletişim sağlamak için kullanılan araç gereçlerde verilen mesajlar vb. durumlar bireyde şiddet eyleminin görülmesine neden olabilmektedir.

Biyolojik

Bireyin yetiştiği aile ortamı davranışların şekillenmesinde etkili olmaktadır. Aile ortamından her ne kadar olumlu davranışlar edinse de zaman zaman hoş olmayan davranışlar da edinilmektedir. Ailesinde şiddete maruz kalan ya da şiddete şahit olan çocuklar şiddeti öğrenmektedir. Şiddetin öğrenilmesi çocuğun ileride şiddete meyilli olmasına neden olmaktadır. Bu durumda şiddet kanıksanmakta, bir sorun olarak görülmemektedir.

Dugdale'nin 1700'lü yıllarda incelediği Jukes ailesi şiddetin soyaçekim temelli bir kaynak olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ailede incelenen 709 kişiden 280'inin dilenci, 140'ının saldırgan ve şiddet eylemlerine karışmış bireyler olduğu ortaya konmuştur. 1915 yılında yine aynı aile üzerinde yapılan bir araştırma ise sonuçlarda yine saldırganlık ve şiddet eylemlerine fazlaca rastlamıştır (Köknel, 2000: 29).

İçsalgı bezlerinin de şiddet eylemlerinin kaynağı olabileceği görüşü yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur. Erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan olması yüksek testosterona sahip olmalarından gelmektedir. İnsan ve hayvanlar

üzerinde yapılan incelemelerde özellikle testosteron verilen gruplarda duygu değişimlerinin yaşandığı ve şiddet ve saldırgan eylemlerin ortaya çıktığı görülmüştür.

Psikolojik

Duygu değişimlerinin, ruh hastalıklarının, karmaşık hislerin ve deneyimlerin bireyde psikolojik sıkıntılar yarattığı bilinmektedir. Bu sıkıntılar giderek şiddet eylemlerine yön vermekte ve bireyin sorunlarını şiddet ile çözmesine sebep olmaktadır.

Psikolojik kaynaklı şiddet yaklaşımı, şiddeti; bireyin zihinsel değişimleri, iç güduları, zeka seviyesi, rahatsızlıkları ve bozuklukları çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır. Narsistlik, obsesif kompulsif, paranoid bozukluk gibi kişilik bozuklukları psikolojik olarak şiddetin kaynaklarından sayılabilmektedir. Öte yandan sadece bireyde meydana gelen rahatsızlıklar değil aynı zamanda toplumun birey üzerinde yarattığı rahatsızlıklar da buna sebep olmaktadır. Birey hor görüldüğünü, aşağılandığını hissederse veya bir ortamda ciddiye alınmaz sürekli kusurları ile dalga geçilirse olumsuz ruh haline girebilmektedir. Olumsuz ruh hali hem fiziksel hem de psikolojik açıdan şiddet eğilimini arttırmaktadır. Fiziksel şiddet yalnızca karşıdakine değil bireyin kendisine de uygulayabildiği bir şiddet türüdür. Tüm bu durumlarda birey kendine olan özsaygısını ve özgüveninin yitirdiğinde intihar girişiminde bulunabilir.

Aile içinde görülen şiddetin örnek alınmasına bağlı olarak her ne kadar biyolojik olarak görülse de sosyal öğrenme ya da model alarak öğrenme şiddetin psikolojik nedenlerindedir.

Sosyal öğrenme ya da model alarak öğrenmeye göre ise birey sürekli gözlemlediği davranışları benimser ve o davranışlar doğrultusunda tutumlarını değiştirir. Bu model genellikle sosyo-kültürel etkenlerde görülse de psikolojik açıdan da şiddeti arttıran etkenleri açıklayabilmektedir. Örneğin aile içinde örnek alınan bir bireyde veya bir politikacıda, bir liderde, bir aktörde görülen kötü davranışlar şiddetin kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Hemen hemen her toplumda, çocuk ailenin onaylamadığı bir davranışta bulunduğu fiziksel olarak cezalandırılmaktadır. Bu ceza şekli şiddete maruz kalan

çocuğun kişiliğinin bir parçası haline gelir. Çocuk böylece gerginlik, stres, gerilim gibi durumlarda şiddete başvurulabileceğini öğrenir. Nitekim çocuk şiddeti ailesinde görerek öğrenmiş olur (İçli, 1995: 17). Ailede iletişimin yetersiz olması, yetersiz disiplin ortamı, sevgi ve hoşgörü eksikliği, aile içinde bireylerin ihmalleri, gereksiz baskı, ruhsal gerilimler, asosyallik ve özgüven eksikliği, alkol kullanımı, halüsinasyonlar ve hiperaktivite de şiddet eğilimini arttıran durumlardır.

Sosyo-Kültürel

Sosyal bilimlerde şiddet olgusu ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal yapılarla ele alınmaktadır. Özellikle birey sürdürdüğü yaşam boyunca diğerleriyle bir etkileşim halinde olmakta ve iletişim kurmaktadır. Gündelik yaşamın bir parçası olan şiddet olgusu da özellikle sosyal yapı ile ilişkilendirilmektedir.

Farklı toplumlarda farklı kültürlerin etkisi nedeniyle saldırganlık ve şiddet olayları da değişiklik göstermektedir. Örneğin WHO' nun yaptığı araştırmalara da bakıldığında farklı ülkelerde kültüre bağlı olarak fiziksel şiddet ile cinsel şiddet oranlarındaki değişiklikler açıkça görülmektedir. Fiziksel şiddetin yoğun olduğu bir ülkede neredeyse yok denilecek kadar cinsel şiddete rastlanabilmektedir. Ya da psikolojik şiddetin çok fazla olduğu bir ülkede fiziksel şiddete rastlanmayabilir. Bu durum o ülkelerin sosyal yapısından, kendi kabul ettikleri örf ve adetlerinden, yazısız kurallarından kaynaklanmaktadır.

Şiddetin sosyo-kültürel kaynağında toplumun değer yapısı, sosyalleşme ve iletişim, bireyler arası etkileşim gibi unsurlar ele alınmaktadır.

Toplumların sahip olduğu yetersiz iletişim becerilerinden kaynaklanan şiddeti bir değer yargısı olarak kabul etme, aynı zamanda bu olgunun kuşaktan kuşağa devam etmesine yol açmaktadır (Köşgeroğlu, 2009: 90).

Kültür geçmişten bu yana, nesilden nesile aktarılan bilgi, düşünce, gelenek görenek, tutum gibi her türlü maddi ve manevi unsurlardan oluşmaktadır. Birey içinde yaşadığı toplumun gerektirdiği şekilde yaşamını sürdürmekte ve toplumun normlarına dayalı olarak kimlik oluşturmaktadır. Bu kimliğin oluşmasında en büyük

etken ise kùltürdür. Bu kimliğe zarar verecek herhangi bir müdahaleye karşılık birey şiddet ile tepki vermektedir. Örneğin bir toplumda ‘namus’ oldukça önemli bir değer olabilir. Bireyin kimliği bu değere zarar verecek bir saldırıya karşılık şiddetle tepki vermekte ve bu şiddet kùltür tarafından meşrulaştırılmaktadır.

Sosyo-kùltürel yapı içerisinde erkeğin ‘erkeklik’ rolü, kadının ise küçümsenmesi ve sadece erkeğe karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği dayatılmaktadır. Öyledir ki kadın, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmediğinde erkek ona şiddet uygulayabilmesi meşrulaşmaktadır. Kadın bir süre sonra gördüğü şiddetin kendi hatalarından kaynaklandığına inanmakta ve durumu kanıksamaktadır. Bu aşamada kadının öğrendiği kùltürel normlar devreye girmektedir. Kocasını mutlu etmek onun görevidir ve o bu görevi yerine getirememekte, bunun için cezalandırılmaktadır. Diğer yandan erkeklikte şiddet, erkeğin bazı lakaplardan kurtulması için gerekli hatta olağan görülmektedir. Erkek kendisine takılan kılıbık, aciz, hanım köylü gibi lakapları olumsuz olarak algılamakta ve çevresi tarafından aşağılandığını düşünmektedir. Bu tarz kışkırtıcı söz ve davranışlar ise erkeğin şiddet uygulamasına neden olmaktadır.

Ekonomik

Bireyin yaşamını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu ekonomik özgürlüğe sahip olamaması, bu özgürlüğün elinden alınması ya da engellenmesi şiddeti doğuran ekonomik nedenlerdendir. Kadınların çalışmasına izin verilmemesi veya çalışan kadının elinden parasının alınması oldukça sık rastlanana bir durumdur. Bu durum sadece kadın için değil erkek için de geçerlidir. Harcanan emeğin karşılığının alınamaması veya düşük ücretle fazla mesai yapılması şiddet eğilimini arttırmaktadır.

Kitle İletişim Araçları

“Acaba kitle iletişim araçlarındaki şiddet konusunu ifade özgürlüğü kategorisine koyup böyle bir özgürlük yasaklanamaz mı demek doğru olur? Yoksa

kimi batı ülkelerinde görüldüğü gibi, resmi kişilerin, tıp uzmanlarının ve anne babaların izlediği yoldan giderek, kitle iletişim araçlarındaki şiddeti bir sağlık sorunu olarak mı ele almak gerekir?" (Demirergi vd., 1994: 39).

Televizyonda şiddetin yasaklanmasına ifade özgürlüğünün yasaklanması olarak bakılırsa bir çok çelişki ortaya çıkabilir. Öte yandan diğer ülkeler gibi bu duruma bir sağlık sorunu olarak bakılırsa tıp uzmanları ve aydınlar bu konu hakkında bir çok görüş ileri sürebilir ve iş kısa yoldan sonuca ulaştırılabilir.

Kitle iletişim araçları bireylere toplumsallaşmayı vaat etmektedir. Ortak izlenen programlar, takip edilen diziler, her seviyedeki insana hitap edebilen farklı televizyon kanalları ile insanlar sosyalleşmekte ve buluşmalarda sohbetlerin özünü dün akşam izlenen diziler oluşturmaktadır. Televizyonda yayınlanan dizilerde gösterilen şiddet unsurları da bu şekilde içselleştirilmektedir. Medya, toplumsallaştırma aracı olmanın yanı sıra izleyicilere sadece kendi toplumlarının değil aynı zamanda farklı toplumların yaşam tarzlarını, olaylara bakış açılarını, sosyal ilişkilerini, tüketim alışkanlıklarını da empoze etmektedir. Böylece medya, saldırganlığı ve şiddeti de izleyicilere aktarabilmekte, onların tutum ve davranışlarını değiştirebilmektedir.

Gerbner ve Gross (1976: 26) medyadaki şiddet gösterimi ile bireydeki saldırganlık eğiliminin kabul edilen bir gerçek olduğunu belirtmiştir. Aile Araştırma Kurumu'nun yaptığı bir araştırma da Gerbner ve arkadaşlarının bu hipotezini doğrulamaktadır.

Bireyler medyada gösterilen şiddet çeşitlerini öğrenerek kendi davranışları arasına eklemektedir (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998: 15).

Medyada var olan şiddet öğelerinin şiddeti arttırdığı yönünde kesin bir kanı olmasa da özellikle son yıllarda yer alan şiddet haberlerinin, bireyleri şiddete karşı duyarsızlaştırdığı araştırmalara sonucunda desteklenmiştir.

Kitle iletişim araçlarında rekabetin artması ile birlikte kanallar arasında reyting savaşları çıkmıştır. Her bir kanal hem haber programlarında hem de eğlence

programlarında izleyicinin ilgisini çekebilecek konulara yer vermeye çalışmaktadır. Şiddet haberlerinin gösterilmesi de bu amaca hizmet ederken, dünyanın bir ucunda yaşanan şiddet olayından diğer bir uçta olan ülkenin haberdar olmasını da sağlamaktadır. Artan şiddet olayları ve bu olayların teknoloji sayesinde her bir yana duyurulması şiddetin gündelik hayatın bir parçası haline geldiğini göstermektedir.

Coşkun Halıcı yapmış olduğu çalışmasında Posta ve Takvim gazeteleri incelenmiştir.

Toplam 725 günlük gazete sayısının 575'inde (%78,8) kadına yönelik şiddet haberi yer almaktadır. Posta gazetesinde 284, Takvim gazetesinde ise 291 haber yer almaktayken, bu sonuç her iki gazetenin de kadına yönelik şiddet haberine çok fazla sayısında yer verdiğini ortaya koymaktadır (Halıcı, 2007: 206).

Gelişen teknoloji ile birlikte şiddetin de boyutu değişmiştir. Görsel medya bireylere yeni şiddet yöntemlerini göstermekte ve şiddet eğilimlerini arttırmaktadır. Öğrenme teorina bağlı olarak şiddet davranışının da görsel medya gözlemlenerek öğrenilebilir niteliği dikkate alındığında izleyicinin bu davranıştan kaçınması zor bir hale gelmektedir.

Görsel medyada şahit olunan şiddet davranışlarının bireyi şiddete yönelttiği kesin olarak kanıtlanmasa da yol açtığı diğer bir durum ise bireyin kendini aciz görmesi ve yaşadığı dünyayı tehlikeli olarak algılamasıdır. İzlediği bir dizide erkeğin baskın rol oynadığını, şiddet uyguladığını; kadının ise her şeye razı gelip sessizce görevini yaptığını gören bir kadın, eşinin de ona şiddet uygulamasını normal olarak karşılayabilmekte, dünyanın böyle bir yer olduğuna inanmaktadır.

3.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Şiddet denilince akılda canlanan öncelikle bireyin kendisinde veya çevresinde fiziksel deformasyonlara neden olan güç ve zor kullanımı akla gelmektedir. Oysa ki şiddet sadece fiziksel zararların dışında bireyde ruhsal, maddi ve manevi deformasyonlara da neden olmaktadır. Bedensel güç kullanımı dışında hakaret, sözlü taciz, aşağılama, tutumlarda zorbalık, ihmalkarlık ve alıkoyma durumları da bireyi

psikolojik, ekonomik ve cinsel yönden yıkıma uğratan davranış biçimleridir. Şiddet uygulayan birey bu davranış biçimlerini çevresine uygulayabildiği gibi kendisine de uygulayabilmektedir.

Aile içinde şiddet bireylerin yaralanması, sindirilmesi, baskı altına alınması için özellikle fiziki veya herhangi bir şekilde harekette bulunma durumudur. Bu hareket tecavüz (ensest), dayağa bağlı olarak sakatlama ya da yaralama ve hatta öldürmeye kadar değişmektedir. gözle görülür bir delil bırakmadığı için sözel, psikolojik ve duygusal şiddette bu hareketlerden diğerleridir (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995: 7).

Şiddet denince akla önce fiziksel şiddet gelmektedir. Bunun nedeni dışarıdan, gözle görülür etkilerinin olmasıdır. Oysa fiziksel şiddet dışındaki diğer şiddet türlerinin etkileri de en az fiziksel şiddet kadar yıkıcıdır.

Bu şiddet türlerini şöyle açıklamak mümkündür:

3.2.1 Fiziksel Şiddet

Bu şiddet türü bedensel güç kullanarak kontrol sağlamayı, acı ve korku vererek istekleri gerçekleştirme amacı gütmektedir (Pala, 2013: 26). Şiddetin en açık ve yaygın biçimi fiziksel şiddettir. Genellikle şiddet denince akla ilk olarak gelmesinin nedeni somut olmasıdır. En ufak güç kullanımından ölümcül sonuçlar doğuran güç kullanımlarına kadar her türlü şekilde olabilmektedir.

Kadının yumruklanması, bir araç ile dövülmesi, yakıcı ve delici aletlerle vücuduna zarar verilmesi ölümcül sonuçlanabilen en tehlikeli fiziksel şiddettir. Diğer yandan kadının cimciklenmesi, ısırılması, kolundan çekilip zorla bir yere götürülmesi de hafif fiziksel şiddet gibi görülse de psikoloji yönden yıkıcı sonuçlara neden olmaktadır. Bireyin kendisine uyguladığı fiziksel şiddetin öldürücü boyutu ise intihardır.

3.2.2. Cinsel Şiddet

Cinsel Şiddet, kontrol altında tutma isteği ve istismar dinamiğinin bulunduğu her kadın erkek ilişkisinde ortaya çıkabilir (NWCI, 2013: 3).

Bu durumda kadın rahatsız edici tarzda konuşmalar ve sözlü ve el şakalarından başlayarak ilişkiye zorlanma, şantaj ve tehdit yoluyla karşı tarafın istediğini yaptırmaya kadar giden cinsel şiddete maruz kalır (Aktaş, 2006: 34).

Cinsel şiddet aslında cinsellikten gelen bir şiddet değildir. Erkek kadını bir partner olarak görmemektedir. Kadın onun için cezalandırılması gereken bir objedir. Cinselliğin kadınlık görevlerinden olduğunu düşünen erkek için cinsel şiddet aslında cinselleştirilmiş bir şiddettir.

Bu şiddet türü erkeğin iktidar duygusuna bağlı olarak üstünlük sağlama, güç gösterisi, erkekliğin esası ve kadını isteklerinin gerçekleştirilmesi gereken bir obje olarak görmesi demektir (Öztürk, 2014: 49).

Yetim ve Şahin (2005: 50) kıskançlık, kadını obje olarak görme, kadının erkeğe karşı sorumluluklarının yerine getirmesi gerektiği düşüncesi, erkeğin cinselliği kadını cezalandırma yöntemi olarak kullanması ve rıza dışında ilişkiye zorlama gibi davranışları cinsel şiddetin varlığı olarak saymaktadırlar.

Diğer etkenler dışında toplumda var olan erkeğin ihtiyaçlarının karşılanması inancı cinsel şiddeti doğuran başlıca nedendir.

Özellikle kadınların maruz kaldığı bu şiddet çeşidi çocukluk yaşlarda başlayıp gençlik dönemleri ardından evlendikten sonra bile görülmektedir. aile bireyleri tarafından zorlanma, küçük yaşta istismar ve kadının güçsüzlüğünden faydalanarak psikolojik tatmin için şiddet uygulama toplumda sıkça görülmektedir (Dolunay ve Yıldız, 2013: 8-13).

Cinsel şiddet olaylarının büyük bir bölümü fiziksel şiddete bağlanmakta ve bunun sonunda ölümlerle sonuçlanabilmektedir. Her ikisinin arasında genel bir ilişki

vardır. Önce fiziksel şiddet gerçekleşmekte ardından cinsel şiddet uygulanmaktadır. Fiziksel şiddetin oluşmasında zorlama, istismar, ihtiyaç giderme sorumluluğu, kıskançlık ve öfke gibi nedenler yatmaktadır.

Yapılan bir araştırmalarda ortaya çıkan sonuç kadınların önce dayak yedikleri ardından istemedikleri bir ilişkiye zorlandıkları bulgulanmıştır. Dayaktan sonra itiraz etmelerine rağmen kadınlara kocaları tarafından tecavüz edildiği de ortaya konmuştur (Vatandaş, 2003: 25).

3.2.3. Psikolojik/Duygusal Şiddet

Psikolojik şiddet nadiren birçok kişinin ama temelde bir kişinin, bir veya birkaç kişi tarafından her gün düzenli olarak hedef alınarak sistematik şekilde saldırma ve onu yardıma muhtaç hale getiren sosyal bir etkileşimdir (Leymann, 1996: 168).

Kadın Dayanışma Vakfı'nın yayınladığı Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı'nda psikolojik şiddet için kadının giyimine karışmak, kültürel farklılıkları görmezden gelmek, kendini geliştirmesine engel olmak, çalışmasını yasaklamak, yaşadığı şiddetin sorumlusunun kendi olduğunu söylemek ve nereye kiminle ne zaman gideceğine karışmak gibi ifadeler yer almaktadır (KDV, 2008: 28,29).

Etki ve tepki mekanizmasının her ikisinin de aktif olarak rol oynadığı, karmaşık ve hareketli bir süreç olan psikolojik şiddet ortaya çıktığı sosyal yapıyla da ilgilidir. Sosyal yapıdaki durumsal faktörler şiddete maruz kalanın savunma mekanizmasını zayıflatabildiği gibi şiddet uygulayanın yıkıcı faaliyetlerindeki gücünü de artırabilir (Einarsen vd., 2003: 204-205).

Kadının haklarına saygı duyulmaması, ihtiyaçlarının karşılanması, kadının ihmal edilmesi, ailesinden ve çevresinden uzak kalmaya mecbur edilmesi, kötü söz ve hakaret edilmesi, küçük düşürülme ve hor görülmesi, tehdit ve şantaj yapılması gibi davranışlar psikolojik şiddeti oluşturmaktadır (Yetim ve Şahin, 2009: 49).

Bu davranışların yanı sıra psikolojik şiddet sözel istismarı da kapsamaktadır. Kadınlara alay etme, lakap takma (şişko, çirkin, suratsız vb.) kadını duygularını hiçe sayma, zekasına ve dış görünüşüne hakaret etme sözel psikolojik şiddet olarak değerlendirilmektedir. Psikolojik şiddet sonrasında kadınlar kendi başlarına idare edemeyecekleri kanısına varmaktadırlar. Bu şiddet sonucunda özgüvenini yitiren kadınlar erkeklerden ve kendi kocalarından boşanmaya korkar hale gelmektedir. Bu durum ise kadının şiddet görmeye devam etmesi anlamına gelmektedir. Psikolojik şiddetin en yıkıcı boyutu ise şiddet gören tarafın yaşamına son vermek istemesidir. Psikolojisi bozuk bir insanın kontrol altında tutulması gerekmektedir. Birey şiddeti engelleyemediği gibi destek de alamamaktadır. Çıkış yolu olarak intihara meyletmek psikolojik veya duygusal şiddetin sıkça görülen sonuçlarından biridir.

3.2.4. Ekonomik Şiddet

Verilen parayı kısıtlamak ya da hiç para vermemek, aile içindeki harcamalar hakkında bilgi vermemek, kadının çalışmasına izin vermemek veya çalıştığında kazandığı parayı elinden almak, aile içi harcamalarda kadına danışmamak veya erkeğin kazandığı parayı eşi ve çocuklarını ihmal ederek kendi zevkleri için harcaması gibi eylemler ekonomik şiddet sayılmaktadır (T.C. KSGM Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, 2008: 8).

Bireyin ekonomik geliri üzerinde başkası tarafından kısıtlamalara, tasarrufa veya kontrole gidilmesi ekonomik şiddet olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan engellemeler de bu şiddet kategorisinde değerlendirilmektedir. İşyerlerinde çalışanlara paralarının ödenmemesi durumunda bireyler temel ihtiyaçları olan beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntı yaşamaktadır. Diğer yandan kadının veya çalışan çocuğun elinden parasının alınması ya da erkeğin kazandığı parayı sadece kendi zevkleri için harcayıp eşini ve çocuklarını ihmal etmesi de ekonomik şiddettir.

Son yıllarda artan boşanma oranlarının nedenleri başında erkeğin kadından gelirini saklaması ve harcamalar hakkında bilgi vermemesi yatmaktadır. Bu neden

kadınlarda güvensizlik duygusu yaratmakta ve boşanmaya kadar uzanmaktadır (Aktaş, 2006: 37). Ekonomik şiddet sadece kadını erkeğe bağımlı hale getirip fakirliğe sürüklemekle kalmaz aynı zamanda ülkenin de gelişmesini, kalkınmasını etkileyen önemli bir sorun yaratır (Dolunay ve Yıldız, 2013: 8-13). Ekonomik şiddet diğer şiddet türlerine nazaran daha hafif görülse de aslında tüm şiddet türlerinin temelinde yatmaktadır. Toplum içinde ekonomik bağımsızlığını kazanamayan kadınlar daha çok fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalabilmektedir. Ekonomik bağımsızlığı kazanan kadınların da şiddet görme oranı düşük değildir. Yüksek eğitim düzeyine sahip kadınlar erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu savunmaktadır. Bunun neticesinde karşısında onunla eş değer olan ve gücünü ekonomik olarak kısıtlamasının bir etkisi olmadığını gören erkek bu durumu sindirememekte ve saldırgan davranışlar sergilemektedir.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda (2015, 97-99) kadınların birlikte oldukları kişiler tarafından ekonomik şiddete araştırma kapsamında belirlenen davranışlardan en az birine yaşamının herhangi bir döneminde maruz kalan evlenmiş kadınların oranının %30 olduğu ortaya konmuştur.

3.3. Kadına Yönelik Şiddete Çözümler

Evrensel bir sorun olan kadına yönelik şiddet Türkiye’de de ciddi bir sosyal sorun haline gelmiştir. Kadınlar din, ırk, statü gibi durumlar gözetilmeksizin şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye’de de kadına yönelik şiddetle mücadele planları yapılmakta, sözleşmeler imzalanmakta ve yasal düzenlemeler getirilmektedir.

1980’li yılların sonlarında kadın hareketinin gündeme getirdiği kadına şiddet konusu zamanla devletin gündeminde de yer almaya başlamıştır. 1987 yılında “Dayağa Karşı Kadın Yürüyüşü” ile başlayan bu hareketin amacı kampanyalar düzenleyerek, çeşitli etkinlikler yaparak kadının sahip olduğu hakları ön plana çıkarmaktı. Bu hareket sonucunda ise kadın haklarını ön planda tutan bir mücadelenin önü açılmış oldu (KSGM, 2015: 34).

Bu alanda çalışmalar yürüten ilk kurumlar 1990 yılında açılan Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, diğeri ise 1993 yılında kurulan Kadın Dayanışma Vakfı (KDV)'dir.

Türkiye 1986 yılında, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni

(CEDAW) kabul etmiştir. 1987'de Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Genel Müdürlüğünün bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu oluşturulmuştur (KSGM, 2015: 35)

1990 yılında PİAR-GALLUP şirketi tarafından 'Kadının Sorunları ve Beklentileri' adlı çalışma bu konuda yapılan ilk araştırma olarak tarihe geçmiştir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre kadınların %11'i kocalarıyla sözlü tartışmaya girmekte ve bu kadınların da %18'i sözlü tartışma sonucu fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. 1992 yılında yapılan 'Türk Kadınının Gündemi' isimli çalışmada ise şiddet gören kadınların %25'inin karşı koymaya çalıştığı, %25'inin ise sessizliğini koruduğu ortaya konmuştur (T.C. Aile Araştırma Kurumu, 1998: 36).

1990 ile 1996 yılları arasında Mor Çatı'nın yaptığı araştırmaya göre 1259 kadından %88'inin şiddet tehlikesiyle yaşadığı, %66'sının ise şiddet gördüğü ortaya çıkmıştır (Helvacıoğlu-Gümüşoğlu, 1998: 34).

2000'li yıllara gelindiğinde gündemde kadına yönelik şiddete daha fazla yer vermeye başlanmıştır. Bu yıllarda kadına yönelik şiddet ile mücadele ve kadınların korunması hususunda birçok yasal düzenlemelere gidilmiştir.

2003 yılında Aile Mahkemeleri kurulmuştur. 2005 yılında namus ve onur meselesi adı altında işlenen cinayetlerin incelenmesi ve raporlanması için 28 Haziran tarihinde TBMM bir araştırma komisyonu kurmuştur. Bunun ardından 2006 yılında Adalet Bakanlığı tarafından 35 sayılı genelge yayınlanmıştır ve 2006/17 sayılı genelge ile Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için tedbirler alınmıştır.

2008 yılında çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik ise aile içinde şiddet uygulayanlara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir (KSGM, 2015: 36)

Yeşim Arat ve Ayşegül Altınay 'ın 2006 ve 2007 yıllarında niteliksel ve niceliksel olarak yaptıkları bir diğer çalışmada ise her üç kadından birinin fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya konmuştur. Her on kadından dokuzu ise dayacağı haklı olarak görmemektedir.

Çalışma 1800 evli kadınla ve 56 ile dağılmış yerleşim türlerinde yapılmıştır (Arat ve Altınay, 2008: 9).

Tablo 2: Yerleşim Yerine Göre Fiziksel Şiddet Oranları

FİZİKSEL ŞİDDET	Yerleşim Yeri Türü			Toplam
	İl Merkezi	İlçe Merkezi	Köy	
Hiç	62,8	73,1	65,1	65,5
En az bir kere	37,2	26,2	34,5	34,2
Cevapsız	0,1	0,7	0,4	0,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
N	736	279	505	1520

Tabloda görüldüğü üzere Türkiye'de yerleşim yerlerinin türüne göre fiziksel şiddet (Arat ve Altınay, 2008: 86) kır ve kenti farkına göre araştırıldığında şehirde oturan kadınların, ilçelerde oturan kadınlara göre yaklaşık %42 daha fazla şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Tabloya göre şiddet olayları en fazla şehirlerde yaşanırken en az ilçelerde yaşanmaktadır.

Son olarak Türkiye'de 2008-2017 yılları arasında yapılan farklı çalışmalara ışığında 2008 yılında 80 kadının şiddet sonucu hayatını kaybettiği, 2009 yılında %39.25 lik bir artış ile bu sayının 109 a çıktığı görülmektedir.

2009 yılında 109 olan bu sayı beş sene sonra 2014 yılında %100 ün üzerinde bir artış göstererek 294'e ulaşmıştır. 2014 yılından 2017 yılına gelindiğinde %39.11 lik bir artış ile bu sayı 409'a ulaşmıştır:

Tablo 3: Öldürülen Kadın Sayısı

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Toplam
Öldürülen Kadın Sayısı	80	109	180	121	201	237	294	303	328	409	2262

Son yıllarda yapılan araştırmalara göre Türkiye'de her geçen gün kadına yönelik şiddet vakalarında artış gözlenmektedir.

“TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Kadına ve Aile Bireyelerine Yönelik Şiddeti Araştırma Alt Komisyonu Raporu'na göre Türkiye'de 2008 yılından bu yana aile içi ve kadına yönelik şiddet olaylarında iki katı artış olmuştur. 2008 yılında kayıtlara 48 bin 264 aile içi ve kadına yönelik şiddet olayı girerken, bu sayı 2009'da 62 bin 587, 2010'da 72 bin 257 ve 2011'de de 80 bin 398 olarak gerçekleşmiştir. Dört yıllık aile içi ve kadına yönelik şiddet olayı sayısı ise 263 bin 506 olarak belirlenmiştir. Rapora göre, kadına ve aile bireyelerine yönelik şiddette İstanbul ilk sırada yer almaktadır. İstanbul'da 2008 yılında kayıtlara geçen olay sayısı 3 bin 953 iken, 2009'da bu sayı 6 bin 191'e, 2010'da 7 bin 494'e ve 2011'de ise 10 bin 207'ye ulaşmıştır” (Ayata, 2013: 9). 2014 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler 7 bölgede olmak üzere hayatının bir döneminde eşinden veya birlikte olduğu kişiden fiziksel şiddete maruz kalan kadın nüfus oranı %35,5' olduğu ortaya çıkmıştır. Verilere ek olarak Orta Anadolu Bölgesi %42.8lik oranla fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyen kadınları en fazla olduğu yerdir. Fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların en az olduğu yer ise %26.8 ile Doğu Karadeniz Bölgesi'dir (www.tuik.gov.tr, erişim tarihi: 06.04.2018).

Kadına karşı şiddet, tüm ülkelerde değişik derecelerde bulunmaktadır. Bir dizi faktör kadınlara yönelik şiddet riskini arttırabilir. Bunlar arasında; çocuklukta şiddete tanıklık etme, deneyimleme, şiddet ile yaşama, eğitim seviyesinin düşüklüğü, sınırlı ekonomik imkanlar, kadın güçsüzlüğünden gelen şiddete tahammül etme düşüncesi ve şiddeti önlemeye veya cezalandırmaya yönelik yasaların bulunmaması yer almaktadır.

Şiddetin insanlık tarihi kadar eski olduğu arkeologlar tarafından yapılan bir kazı sonucunda 3000 yıl öncesine ait kadın mumyalarının kemiklerinde erkeklere oranla daha fazla kırık olduğunun tespit edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Kadınlarda % 50lere varan bu oran erkeklerde ise % 20 ye ulaşmıştır. 1883 yılında Amerika Birleşik Devletlerinin bir eyaleti olan Maryland kadına yönelik şiddete karşı çıkarılmıştır (Tekin, 2011: 24).

1884 yılına gelene kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde erkeğin kadını dövmesi bir suç teşkil etmezken, İngiltere'de erkeğin kadını kontrol altında tutabilmesi için fazla kalın olmayan bir sopa ile şiddet uygulaması yasaldı (Dişsiz ve Şahin, 2008: 52).

1857 yılında kadın fabrika işçilerinin çalıştığı fabrikada yangın çıkmış ve grevdeki işçilerin çoğu yaralanmış ve ölmüştür. 1910 yılında Kopenhag'da toplanan "II. Uluslararası Kadın Kongresinde"de Alman kadın siyasetçi Clara Zetkin'in önerisi ile bugünün anısına "8 Mart" tarihi "Dünya Kadınlar Günü" olarak ilan edilmiştir (Tosun vd., 2013: 14-5).

19. yüzyıl kadının sosyal ve siyasi ilişkilerinin iyileştirilmesi için mücadele dönemi olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde zenci köleliğe karşı başlatılan mücadele, kadın hakları ile ilgili yapılan çalışmalarla paralellik sağlamıştır. 1861-1865 yılları arasında kadının özgürlüğü gündem haline gelmiştir ve kadınlar savaş sonrasında erkeklerin uyguladıkları baskıyı protesto etmeye başlamışlardır (Güriz: 2011: 45).

Kadına yönelik şiddet ilk kez 1993 yılında Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge’de tanımlanmıştır (<http://www.un.org> erişim tarihi 20.03. 2018).

Mısır’da kadınların %35’i kocalarından dayak yediklerini söylerken Bangladeş’te şiddet gören kadınların yarısı ölümcül sonuçlara maruz kalmaktadır. Rus hükümeti ise 1999 itibarıyla 14.000 kadının şiddet sonucu öldürüldüğünü öne sürmüştür (Owen ve.Owen, 2008: 8-9).

Kadına yönelik şiddet olayları aslında yeni bir olgu değildir. Yeni olan şey şiddetin izole edilmesi ve kanıksanmasıdır. Babası tarafından annesine karşı şiddet uygulandığını gören bir erkeğin bunu sorun olarak algılamaması ve kendi kız arkadaşına da uygulaması bu davranışı aileden gelen sıradan bir davranış olarak görüp benimsemesi ile olmaktadır. Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü’nün 2015 yılında The World’s Women Trends and Statistics Raporunda kadına yönelik şiddetin küresel çapta yaklaşık üçte birini etkileyen küresel bir sağlık sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma daha çok Afrika ve Orta Doğu ülkeleri üzerine yapılmıştır. 29 ülkede 125 milyondan fazla kadın, kadın sünnetine maruz kalmıştır. En az 119 ülke şiddet konusunda yasa çıkarmış ve bunlar arasında cinsel taciz, evlilik tecavüzleri ve kızlara saldırı mevcuttur.

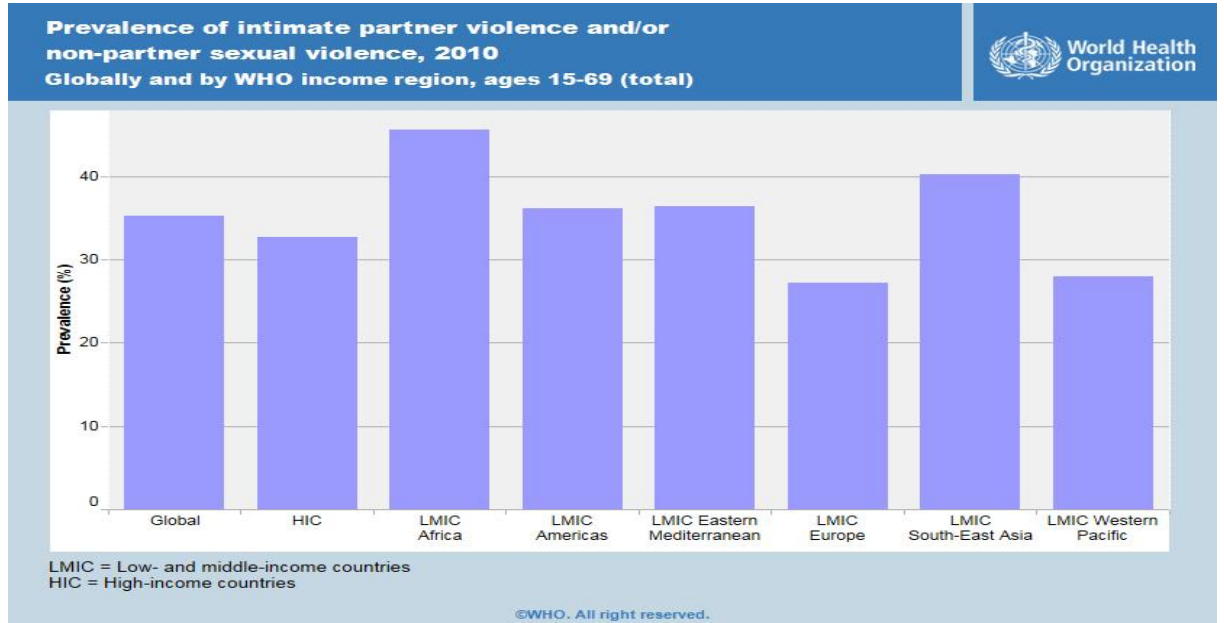
Fiziksel şiddet oranının Afrika’da en yoğun olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşamları boyunca en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı 2006 yılında Azerbaycan’da % 13 iken, Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde bu oran 2007 yılında % 64’ lere kadar çıkmaktadır.

Anketten önceki 12 ay içinde yaşanan fiziksel şiddetin yaygınlığı 2012 ‘de Komor Adaları’nda %6 iken Ekvator Ginesi’nde ise 2011 yılında %56 olmuştur (UN DESA, 2015: 139-146).

Cinsel şiddet ise yaygınlık bakımından yine Afrika’da en yüksek oranına ulaşmıştır. Afrika ülkelerinin yarısından fazlası %20lik bir orana sahiptir. Komor ise 2012 yılında %1’lik oran ile en az cinsel şiddetin yaşandığı yerlerden biri olmuştur.

Kıbrıs, Polonya ve Hırvatistan'da %5, Danimarka'da ise %19 civarındaki oran 2011 yılında Meksika'da %21 oranında çıkmıştır.

Tablo 4: Partner ve/veya Partner Olmayan Şiddetin Yaygınlığı

Kaynak: <http://ragingalcoholic.com/violence-against-women/> Erişim Tarihi: 16.04.2018

Yukarıdaki tabloda 15 ile 69 yaşları arasındaki kadınların partnerleri veya partner olmayan bireyler tarafından uğradıkları cinsel şiddet oranları verilmiştir. Kadına yönelik şiddetin tüm dünyada bir sorun olduğu %35lik oranla ortaya konmuştur. Düşük ve orta gelirli ülkelere oranla yüksek gelirli ülkelerde cinsel şiddet oranı daha azdır. Yaklaşık %50lik bir oranla Afrika cinsel şiddetin en yüksek görüldüğü bölge iken, yaklaşık % 26 lık bir oran ile Avrupa ülkeleri en düşük cinsel şiddetin yaşandığı bölgeler olarak ortaya çıkmıştır. Doğu Akdeniz Ülkeleri ve Amerika %36lık bir oran ile eşit durumda iken, Güneydoğu Asya ülkeleri %40lık bir oranla kadına yönelik cinsel şiddetin yaşandığı yerler arasına girmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, kadınlara yönelik şiddet dünya çapında bir salgın olarak değerlendirilmektedir. Ağustos 2013'te yayınlanan ve Dünya Sağlık Örgütü, Londra Hijyen ve Tropik Tıp Okulu ve Güney Afrika Tıbbi Araştırma Konseyi

tarafından yürütülen türünün ilk kapsamlı araştırmasından elde edilen bulguların Dünya kadınlarının %35i şiddete maruz kalırken, kendi eşlerinden fiziksel veya cinsel şiddet gören kadınların oranı % 30, eşleri dışında cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı ise %7 olarak açıklanmıştır (www.who.int erişim tarihi: 19.03: 2018).

WHO'nun 2005 yılındaki “Çok Ülkeli Kadın Sağlığı ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet Raporu”na göre de; kadınlar arasında yaşam boyu fiziksel şiddet görme sıklığı %6-59 arasında saptanmış ve kadınların eşleri tarafından “yumruklanma”, “tekmelenme”, “yerde sürüklenme”, “silahla tehdit edilme” gibi ağır şiddet şekillerinin uygulanma sıklığı %4-49 arasında olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada cinsel şiddet sıklığı ise; %6-59 oranında olduğu belirlenmiştir (WHO, 2005).

WHO 2002 raporuna göre her yıl kadınların %10 ile % 50si eşlerinden veya birlikte oldukları kişilerden fiziksel şiddet görmektedir. Tecavüz ve aile içi şiddet görme oranı kadınların yaşamlarının %5 ile % 16sını oluşturmaktadır. Ölüm ve yaralanmaların ötesinde, kişilerarası şiddetin mağdurları çok derin psikolojik etkilere maruz kalmaktadır.

2000 yılında şiddet dünyada 700.000 kişinin ölümüne neden oldu. Yaklaşık % 50 kişi intihar etti, kişilerarası şiddet sonucu %30 kişi, kolektif şiddet sonucunda % 20 lik bir dilim hayatını kaybetmiştir (WHO, 2002: 80-81).

3.4. Şiddet Gören Kadınların Ortak Özellikleri

Yapılan araştırmalar hemen hemen her kadının şiddete maruz kalabileceğini ortaya koyarken, hangi kadınların maruz kaldığını öngörmenin oldukça güç olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal statü, ekonomik bağımsızlık, eğitim durumu gibi faktörler kadınları şiddetten korumamaktadır. Fakat kadının çevresine bakıldığında güç ve iktidar

saibinin kim olduğunu belirlemek zor değildir. Kadına yönelik Şiddet erkek ve kadın arasındaki eşit olmayan gc dengelerinin bir sonucudur.

Kadın Şiddete maruz kaldığında yaŐamı kısıtlanmakta ve kendini değersiz hissetmektedir. Hemen hemen her toplumda terbiye aracı olarak baŐvurulan Şiddet, kadının da çocuklukta başlayarak Şiddeti normalleŐtirmesine neden olmaktadır.

Şiddete maruz kalan ve hala Şiddet görmeye devam eden kadınlara bakıldığında ortak bir takım özelliklere sahip oldukları görülmektedir.

Bu zellikler Şu Şekilde sıralanabilir:

3.4.1. Kadın Rolünü Yanlış Yorumlamak

Şehirde yaşayan kadınlara nazaran, kasaba ve köyde yaşayan kadınlar ‘geleneksel kadın rolü’ne daha yatkındırlar. Toplumda sosyalleşme sürecine bakıldığında, cinsiyet rolleri çocuklukta edinilmektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu roller kadın erkek ilişkilerinin de temelini oluşturmaktadır. Çocuklukta oynanan oyunlarda dahi kız çocukları anne, erkek çocuklar ise baba rolünü üstlenmektedir. İlerleyen yıllarda da durum bu Şekilde devam etmekte, rollerde bir değişiklik ortaya çıktığı an Şiddete baŐvurulmaktadır.

Kadın ve erkeğin üstlendiği rollere göre tutum ve davranışlar belirlenmektedir. Örneğin erkeğin toplumda sert, soğukkanlı, sinirli ve kıŐkan olarak nitelendirilmesi, kadının ise yumuŐak, hamarat, güler yzly ve fedakar olması, kadın ve erkeklerde davranış ve tutumları bu yönde etkilemektedir (İnceoğlu ve Kar, 2010: 44).

Toplumun değer sistemine göre yeni evlenen bir kadın tıpkı ailesinde gördüğü gibi eşinin çalıŐacađını, kendisinin ise çocuklarına bakıp akşam yemeğini hazırlayacağını düşünmektedir. Anne ve eş rolü dışında bireysel olarak kendine gelecek temin etmek istemesi ise ikinci planda tutulmaktadır. Kadın üstlendiği rollerin dışına çıkmak isterse Şiddet görebilmektedir. Bireysel ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmesi onun bu cezalandırmaya boyun eğmesini gerektirmektedir. Özellikle ailesinde annesinin bu gibi durumlarda Şiddete maruz

kaldığına tanık olan kadın şiddeti normalleştirmektedir. Şiddete karşı gelmesi durumunda ise toplumda ayıplanmakta ve eşini memnun edemediği için aciz duruma düştüğünü düşünmektedir.

3.4.2 Mahremiyet

Toplum normlarına göre her aile kendi içinde kapalı bir kutudur. Hatta çekirdek aile dışındaki bireyler dahi içeride olup bitenlere karışma hakkına sahip değildir. Buna göre aile içinde yaşanan her şey aile içinde kalmalı, dışarıya yansıtılmamalıdır. Değer yargısına göre aile içinde şiddet gören kadın bunu kimseye söylememeli veya yardım talep etmemelidir. Yardım talep etmeyen kadın şiddeti kısır bir döngüye sokmaktadır ve bu yıllarca belki de sonu ölüme varana kadar devam etmektedir. ‘Kocam değil mi, hem döver hem sever.’ Anlayışı ile hareket eden kadınlara yardım talebi gelse de bunu kabul etmeyebilirler. Bunun diğer bir nedeni de erkekten daha fazla şiddet göreceğine inanması, bundan kurtuluşunun olmadığını düşünmesidir.

1994 yılına yayınladığı *Money Makes Us Relatives: Women’s Labor in Urban Turkey* kitabında yaptığı araştırmadan bahseden Amerikalı antropolog White, Türk kadınının neden şiddet gördüğünü sakladığını belli veriler dahilinde açıklamıştır. White araştırma sonucunda genellikle en yakın arkadaş dışında Türkiye’ de kadınların yaşadıkları sorunları başkaları ile paylaşmadığına ulaşmıştır. Kadının kocası tarafından şiddet görmesi utandırıcıdır çünkü bu kadının değersizliğini gözler önüne sermektedir. Kadına göre çevre bu durumun suçlusunu olarak kadını görür ve kadını ayıplamaktadır (Aktaran; T.C Aile Araştırma Kurumu, 1995: 24).

Özellikle son yıllarda yapılan sosyal deneylerde toplum içinde şiddet gören kadınlara yardım eli uzanmadığı görülmektedir. Bu gerçeğin arkasında ise ‘karı koca arasında geçen olaylar beni ilgilendirmez, kadın işte, kim bilir ne yaptı da hak etti dayacağı’ gibi düşünceler yatmaktadır.

3.4.3. Suçlu Olduğuna İnanma

Kadının her şiddet sonucunda kendini suçlu olarak görmesi sürekli şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. Şiddet gören kadınların ortak özelliğinden biri olan suçluluk hissi, 'böyle davranmasaydım vurmazdı, bunu giymeseydim dayak yemezdim, başka erkeklerle konuştum o yüzden vurdu, haklı vb. sorumlu düşüncelerle oluşmaktadır.

Bu tür davranışlar kadının benlik imajına ve kendi özsaygısına da olumsuz yönde etki etmektedir. Böyle düşünen kadınlar kendilerine yardım etmek isteyen meslek elemanlarını da başarısızlığa götürmekte, öfkelenmelerine sebep olmaktadır. Ancak her ne şekilde olursa olsun hiçbir kadının şiddeti hak etmediği kabul edilmelidir (Aktaş, 2006: 47).

2014 yılında yapılan Aile İçi Şiddet Araştırması'nda görüşmeler sonucunda kadınların yüzde 24'ü kendileri ile ilgili bir nedenden dolayı şiddet gördüklerini söylemişlerdir. Bu durum daha çok kadının şiddetten kendini sorumlu tuttuğunda görülmüştür. Kadınlara ilgili nedenler arasında Erkeğin kıskanması, kadının erkek sözü dinlememesi, cinsel birlikteliği reddetmesi, ayrılmak veya boşanmak istemesi gibi nedenler yatmaktadır (2014: 150-151).

Yapılan bu araştırmada erkeklerle yapılan görüşmeler sonucunda kadın-erkek ilişkilerinde, erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddetin, tek bir nedeni olmadığı belirtilmektedir. Erkeklerle göre kadına yönelik şiddetin nedenleri arasında ailelerin çocuklarını yetiştirme biçimleri, geleneksel kadın-erkek rollerinin değişmesi ve bu değişimi daha fazla yaşayan kadınların haklarının bilincinde olmaları, erkeklerin ise daha az değişmesi ve evi geçindirme sorumluluğunun erkeklerde olması, ekonomik sorunlar, erkeğin alkol kullanımı, erkeklerin namus algısı ile birlikte aldatılma algısı gibi konular dile getirilmiştir (2014: 226).

3.4.5. Sosyal Açıdan Yalnızlık

Şiddete maruz kalan kadın aile içinde aktif rol oynayamamakta hatta bazı durumlarda çocuklarını yetiştirme tarzına dahi müdahale edilmektedir. Pasif kalan

kadın sosyal açıdan da yalnız hissetmektedir. Mahremiyet duygusu ön planda olan kadınlar gördükleri şiddete ne kendi ailelerine ne de dışarıdan herhangi bir meslek elemanına anlatamamaktadırlar. Özsaygısını ve benlik imajını yitirmiş kadının psikolojik durumunu bilen erkek ise bu durumdan faydalanmaktadır. Kadının yalnızlığını, ekonomik veya sosyal anlamda bir dayanağının olmadığı bilerek kendince haklı sebeplerle şiddet uygulamaktadır.

3.5. Feminist Teoriler

Farklı toplumlarda aile kavramı farklı şekillerde ele alınsa da aile bir toplumu oluşturan en küçük yapıdır. Bireylerin ailede ve onun oluşturduğu toplumda ortak çıkarlara dayalı bir hayat sürmeleri için belirli davranışlar sergilemeleri gerekmektedir. Bu davranışlar her ne kadar karmaşık olsa da barışçıl birliktelik için birey üstlendiği role uygun davranmakta ve toplum normlarına da ayak uydurmaktadır. Bu normlar sosyal yapının sistemli ve düzenli şekilde işlemesini sağlamaktadır. Aksi halde bireyler toplum tarafından kendilerine verilen roller dışına çıktıklarında normlara uymamış olmakta ve çatışma yaşamaktadır. Bu durum genelde şiddet yolu ile çözülmeye çalışılır. Kültürler, normlar, alışkanlıklar farklı olsa da kadına karşı şiddet farklı birçok toplumda yaygındır.

Uzun yıllardan beri yapılan araştırmalar toplumların çağdaşlaştığını buna rağmen şiddet olaylarında artışın giderek devam ettiğini de ortaya koymuştur. Çalışmalar sonucunda kadına yönelik şiddetin ırk, etnik köken, din ve sosyal durum gibi çizgilerin dışına taşıdığı görülmektedir. Özellikle çalışmalar, şiddete ilişkin faktörleri inceleyerek, kadına yönelik şiddetin nedenini açıklamaya çalışan teoriler geliştirmeye çalışmıştır. Şiddet birçok nedenden kaynaklanabilmektedir. Fakat aile içi kadına şiddet konusunda farklı teoriler vardır. Bu teoriler ailenin ve kadının bireysel özelliklerinin ötesinde, ilişkilerin samimi boyutunun yanı sıra suç boyutunu da ortaya koymaktadır. Araştırmacılar suç boyutunu açıklamakta fakat hiçbir bakış açısı şiddet davranışı hakkında kapsamlı bir açıklama değildir. Bu nedenle, kadına karşı çeşitli şiddet türlerinin analizi ve çeşitli şekilleri, mevcut olan önemli teorilerin

bazılarının incelenmesi ve test edilmesini gerektirmektedir. Mevcut teorilerin olumlu ve olumsuz özellikleri, kadına yönelik şiddetin nedenlerini bilmek için kullanılabilir. Her teori, şiddet davranışının yönünü inceleyebildiğimiz farklı bir bakış sunmaktadır.

Feminizm

Feminizm Fransız Devrimi zamanlarında ortaya çıkmış ve iki yüz yılı aşkın bir süredir etkili olan bir akımdır. 20. yüzyılın ikinci yarısında bu akım daha da güçlenmiştir. Feminizmin ortaya çıkışından beri süregelen tartışma konusu kadın-erkek eşitsizliği olmuştur. (Güriz, 2011: 13)

Feminizm kavramı, 1960'lı yıllarda ataerkil toplumun baskısına karşı gelen ve özgürlük isteyen kadın hareketlerinden doğmuştur. Kavramın asıl ögesi kadındır. Kadının toplumdaki rolü, kadın ezilmişliği ve sömürüsü, cinsiyet ayrımcılığı gibi kavramların üzerinde yoğunlaşmaktadır (Taş, 2016: 164).

Kadınların hayatın her alanında erkeklerle eşit konumda olması gerektiği tam olarak anlaşılmadan bu akımın da anlaşılabilmesi oldukça zordur. Feminizm bir yandan kadınların da erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olduklarını savunurken bir yandan da aslında kadının erkeklerden biyolojik konuda farklı olduklarını ve bu farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır.

1800'lerin ortalarında feminizm kadınların niteliklerini ifade etmek için kullanılmıştır ve 1892'de Paris'teki ilk uluslararası kadın konferansından sonra, bu terimin İngilizce'ye inanç ve kadınlar için eşit hakların savunuculuğu olarak yerleşmiştir. Bazı yazarlar, ABD'deki kadın hareketinin dalgalar halinde meydana geldiği düşüncesini geçerli saymışlardır.

İlk dalga 19. yüzyılın ortalarında meydana geldi ve temel politik haklar için bir mücadele olmuştur. İkinci dalga feminizmi, 1960'ların sonlarında ve 1970'in başlarında meydana gelmiştir. Üçüncü ve son dalgada ise feminizm, ırk, etnik köken,

sınıf, milliyet, kadınlar arasındaki farklılıklara dikkat edilmemesi nedeniyle ikinci dalga feminizminin bir eleştirisi olarak değerlendirilmiştir. (Irefin vd., 2012). Bu teorikal açıklamanın savunucuları, aile içi şiddetin, erkeklerin dört duvarın içinde erkeklerin zorlanması ve zulmü olarak geniş biçimde tanımlandığını savunmaktadır. Ev içi şiddete ek olarak tecavüz, cinsel saldırı, kadın cinayeti, çeyizle ilgili zulüm vb. kadınlara yönelik şiddetin diğer biçimleridir. Kadına yönelik bu tür şiddetin ortak unsurları cinsiyet ve iktidardır. Feminizm ataerkil toplum yapısının baskısından kurtulmak isteyen kadınlar tarafından başlatılmış olan bir harekettir. Kadına yönelik aile şiddetin gün geçtikçe etkisini arttırması bu hareketin gelişme sürecinde etkili olmuştur. Bu hareket esasında kadının ‘kadın’ olmasından kaynaklanan sosyal, kültürel, ekonomik ve diğer her alanda baskı altında tutulmaya çalışılmasına karşı kadını özgür kılmaya çalışan bir ideolojidir.

Aile ve evlilik adı altında kadının cinselliği üzerinde erkek baskı kurmaktadır. Bu kurumlar da kadına yönelik cinsel şiddeti meşrulaştırmaktadır. Bu kurumlarda erkek egemenliğinin baskısı sürmektedir. Feminizm, erkek şiddetinin her türlüüne karşı kadınların davranış ve yaşantısını sınırlandırmaya yönelik yapılan çalışmalara karşı toplumsal denetim mekanizması oluşturduğunu savunmaktadır. Aile içinde fiziksel şiddetin varlığı kadınların ifade özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Öztürk, 2014: 49).

Kadınların özgürleşmesi, kamuda eşit haklara sahip olması ve bu haklarının meşrulaştırılması, baskıların engellenmesi, siyasi ve sosyal sorunlar feminizmin ortaya çıkışından bu güne kadar geçen süreçte hala sorun teşkil etmektedir. Bu sorunlar ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar artan sorunlarla feminizm kavramı değişmiş ve kendi içinde yeni teorilerin oluşmasına neden olmuştur:

3.5.1. Liberal Feminist

Fransız Devrimi’nden sonra kadınların da erkeklerle eşit haklara sahip olmak istemeleri dikkat çekmişti.

Liberal feminizm kadına seçme ve seçilme hakkının tanınması, kızların okula gidebilmesi, kanun önünde eşitlik, erkek baskısının yok edilmesi gibi konular üzerinde durmuştur. Kadın sadece anne veya eş değil kamusal alanda da bir bireydi. Kadını özgür yapan şey ekonomik bağımsızlığını eline almasının yanı sıra politik ve sosyal hayatta da söz hakkı olmasından geçmektedir.

Diğer yandan liberal feministler kadınların anne rolü gereği eşlerinden farklı sorumlulukları olduğunu ve erkeklerle eşit fakat farklı hakların olduğunu savunmaktadır. Diğer bir deyişle çalışan hamile bir kadının erkeklerin sahip olmadıkları kadına özgü olan haklara sahip olmaları gerektiğini öne sürmüştür (Güriz: 2011: 71).

Liberalizm, tüm toplumun feministlerinin, çoğu kadının baskın ideolojisi olduğu için, kadının haklılığını haklı çıkarmak için bir teori geliştirirken doğal olarak ortaya çıkabileceği fikirlerin bütünüdür. Dahası, liberal değerler, feminist iddialarla erkeklerle eşit haklara doğal olarak uyumludur; Çünkü liberalizm, tüm bireylerin özgürlük haklarını vurgular. Liberal feminizm kadınlar için özel bir ayrıcalık arayışında değildir ve sadece cinsiyet temelinde ayırım yapmaksızın herkesin eşit değerlendirmesini talep eder. Liberal feminizmin vurgusu, kamusal alanda istihdam, eğitim ve siyaset alanlarında kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliktir. Burada cinsiyet biyolojik bir mesele olarak düşünülebilir ve cinsiyetlerin uygun davranışlar için sosyalleşmesi cinsiyetin bir unsuru olarak kabul edilir (Irefin vd., 2012: 12-13). Liberal feministler kadınlara ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapan, kadını ev işçisi, cinsel tatmin gidericisi ve çocuk doğuran bir makine olarak görenlere karşı durmaktadırlar.

3.5.2. Radikal Feminist

Radikal feministler liberal feministliğin aksine eşitlik konusuna zıt bir görüşle yaklaşmaktadırlar. Buna göre kadın ve erkek doğuştan farklıdır. Erkekler her durumda kadını baskı altına almaya çalışmaktadır. kadınlar bu durumda erkeğe ihtiyaç duymadan kendi kendilerini yönlendirmelidir (Özsöz, 2008: 52) Radikal

feminizm asıl amacı kadını söz sahibi yapmaktır. Kadın obje konumundan ‘özne’ konumuna geçmelidir. Özne olabilmek içinse kadın sesini çıkarmalı ve erkek egemenliğine, baskıya dur demelidir. Aile içinde şiddete maruz kalıp sesini çıkaramayan kadın kamusal alanda yok olmaya mahkumdur. Kadın erkeğe ihtiyaç duymadan birey olabilecek tüm yeteneğe doğuştan sahiptir. Ancak erkek egemenliği buna izin vermemektedir. Ataerkil toplum yapısı, gittikçe artan şiddet olayları radikal feminist teorinin görevini yerine getirmesini zorlaştırmaktadır.

Bu yaklaşım toplumda var olan erkek egemenliğine karşı çıkmaktadır. Çoğu kültürde erkek ön planda olmakta ve kadın sadece erkeğe hizmet eden bir nesne olarak değerlendirilmektedir. Aile içinde de erkek, kadının doğurganlığını kullanarak onu baskı altında tutmaktadır.

Sosyal eşitsizliğin nedeni erkek egemenliğidir. Bunun aşılması da kadınların gruplar oluşturmasından geçmektedir. Erkeklerle ittifak yapmak kadını onun egemenliğinden kurtaramayacaktır. Radikal feministler eşitsizliğin nedeni olarak sadece erkek egemenliğini görmemektedir. Cinsiyet farklılığı dışında kadının sosyal hayata yeteri kadar dahil olmaması da baskının artmasına neden olmaktadır. Kadın kendi hayatını kurtarmaya çalışmalı evlilik düşünmemelidir.

3.5.3. Sosyal Feminist

Sosyalist feministler kadınlar için emek konusu üzerinde durmuşlardır. Kadınların da ev işleri konusunda birer emek harcadıklarını ve bunun karşılığını almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Her kadının farklı karakterdedir. Bu durumu göz ardı ederek kadınların hangi statüye ait olduklarını tartışan sosyal feministler, diğer feminist gruplar tarafından eleştirilmişlerdir. Çünkü kadınlar farklı kimliklerle birçok farklı grup oluşturmaktadır. Kadınların bir sınıf olarak ele alınması bu durumda mümkün değildir.

Aile içinde erkek tarafından kadına uygulanan şiddetin açıklanmasında ortaya konan teorilerden biri de feminist teoridir. Bu teoriye göre erkek kadından üstün

olduğu varsaymakta ve kadını kendi ihtiyaçlarının giderilmesi için var olan bir obje olarak görmektedir.

Bu teoriye göre erkekler iktidar göstergesi olarak, güç kazanmak ve elde etmek için kendilerini otoriter hissetmek için kadınları döverler. Erkek güç göstergesi olarak şiddet uygular. Çünkü ataerkil toplumlarda erkeğe baskın olmayı öğretir. Kadın ve erkeği eşit olarak görmez ve buna inanmaz. Erkek kadını baskı altında tutmalıdır (Goodrich, 1988 aktaran; Yıldırım, 1998: 29).

Feminist yaklaşıma göre aile içi şiddet erkeğin gücünün anlaşılmasından ve cinsiyetçi yaklaşımların açıklanması ile anlaşılabileninden bahsetmektedir.

Kadınların ikinci sınıf muamele görmesi onları değersizleştirmektedir. Değersizleşen kadın ise kendi içinde de çöküntüye uğramaktadır. Bu da erkeğin daha güçlü olmasına ve kadın üzerinde daha fazla baskı kurmasına neden olmaktadır.

Bu yaklaşıma göre evlilik, erkeğin kadın üzerinde kontrol sağlaması veya güç kazanması için onu fiziksel şiddeti kullanmaları için cesaretlendirmektedir. Erkekler, bunu hak ettiklerini düşünürler ve hatta bu durum dinsel öğrenmeler ve sosyal- yasal sistemlerle desteklenir (McCue, 1995: 13 aktaran; Özateş, 2009: 101).

Kadına yönelik şiddet, erkeğin kadın üzerindeki kontrolünü sağlaması ve bunu sürdürmesi için uygulanmaktadır. Kadın bağımsızlığını sağlamak ve erkeğin ilişki üzerindeki baskısını azaltmak istediğinde erkek cinsel, fiziksel, duygusal veya ekonomik yönden şiddet uygulamakta ve iktidarın kim olduğunu göstermektedir.

Bu yaklaşım aynı zamanda sosyal yapının da erkeğin baskınlığını desteklediğini savunmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri kadını sadece kocasına ve çocuklarına karşı sorumlu yapmakta ve tarihin ilk zamanlarından beri süregelen güç dengesizliğine destek çıkmaktadır.

Özetle bu yaklaşım sosyalleşme sürecinde kadın ile erkek arasındaki eşit olmayan gücü, toplumsal rolleri, kadının ikinci plandaki konumunu kadına şiddet olayında araç olarak görmektedir.

3.5.4.Sosyal- Kültürel Teori

Aile içinde şiddeti açıklamaya çalışan bu yaklaşımda sosyologlar şiddeti sosyal çevre ve kültürün etkisini göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışırlar.

Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet farklılığı güç dengelerini değiştirmektedir. Erkeğin daha güçlü olması eşitsizliğe neden olmakta ve bu durum kadına yönelik şiddeti doğurmaktadır.

Özellikle Türk toplumunda sosyalleşme sürecinde kadın erkeğin egemenliğini kabul etmektedir.

Sosyo- Kültürel yaklaşım cinsiyet rollerini esas alarak bundan meydana gelen eşitsizliklerin, kültürel açıdan meşrulaştırılması ve kitle iletişim araçları ile bu rollerin dayatılıp popülerleştirilmesi üzerinde durmaktadır (T.C Aile Araştırma Kurumu: 1998: 23)

Erkek iktidarını sağlamak için ise kadının hayatına müdahale edebilmekte ve kontrol sağlamaktadır. Eğer kadın haklarının farkına varıp düzeni değiştirmek isterse şiddet görebilir.

Sosyal sistem problemi olan aile içi şiddet iletişimsizlik, ilişkilerdeki başarısızlık veya erkeğin istediğini alamaması sonucunda meydana gelmektedir (Aytaç vd., 2016: 278).

Gelles kadına yönelik aile içi şiddeti sosyo-kültürel yönden resource-exchange teorisi ile açıklamaktadır. Bu teoriye göre aile içi şiddet sosyal sistem probleminden kaynaklanmaktadır. Erkek beklentilerine karşılık bulamadığında veya aile içindeki iktidarının zedeleneceğini düşündüğünde ilişkide başatlık sağlamak için şiddete başvurur (Yıldırım, 1998: 30).

Bir iktidar uzantısı olarak kaynak teorisi, bir kişinin sosyal, kişisel, ekonomik ya da her üçü de, aile sisteminde sahip olduğu daha fazla güce sahip olan daha fazla kaynağın olduğunu iddia eder. Sonuç olarak, bu kişi daha fazla karar verme haklarına

ve sorumluluklarına sahiptir ve bu nedenle diğer aile üyeleri hakkında kendi iradesini veya kararını uygulamak için daha iyi bir konumdadır. Bu tür uygulamaların küfürlü taktikleri veya bunların tehdidini kullanmaları söylenir (Gelles,1997 aktaran; Kurst-Swanger ve Petcosky, 2003: 40). Resource theory tüm ailelerin kuvvet, tehdit veya güç kullanımına dayanması gerektiğini söylemektedir. Aile içindeki birey, özellikle erkek, ekonomik ve sosyal alanda daha fazla kaynağa sahipse daha fazla güçle aile içi bireyleri komuta edebilmektedir. Eğer birey gerektiğinden fazla kaynağa sahipse veya diğer aile bireylerinden farklı kaynaklara sahipse açık bir şekilde güç kullanması mümkündür.

Değişim teorisi, sosyal psikoloji alanındaki başlıca teorikal perspektiflerden biri olmuştur, Bu teorikal perspektif bir yanda faydacılığa dayanırken bir yanda da davranışçılığa dayanmaktadır. Temel amacı, sosyal davranışların temel süreçlerini (güç, uygunluk, statü, liderlik ve adalet) zeminden açıklamaktır.

Temel ilkelerinden biri, ilişkilerin zaman içinde, güvenilir, sadık ve karşılıklı taahhütlere dönüşmesidir. Bunu yapmak için, taraflar değişimin belirli “kurallarına” uymak zorundadırlar. Değişim kuralları, “katılımcıların bir değişim ilişkisi içinde oluşturdukları veya benimsedikleri durumun normatif bir tanımını oluşturur” (Emerson, 1976: 351).

Değişim teorisinin tesadüfi bir avantajı da sosyolojiyi ekonomiye daha yakın hale getirmesidir İnsan bilimi en gelişmiş, en yetenekli ve entelektüel olarak en çok izole edilen bilimdir (Homans, 1958: 598). Değişim teorisinden yola çıkarak, Gelles (1983), ödüllerin maliyetlerden daha yüksek olduğu durumlarda şiddet ve istismarın kullanıldığını belirtir. Suçluluğun sosyal denetim teorilerinden yola çıkarak, ailenin özel yapısının, sosyal kurumların ve kurumların müdahale etmemesinin ve diğer müdahalelerin düşük riskinin istismar ve şiddet masraflarını azalttığını öne sürmektedir. Şiddetin hem ifade hem de araçsal davranış olarak kültürel olarak onaylanması, şiddet için potansiyel ödülleri arttırdığını belirtmektedir (www.family.jrank.org Erişim Tarihi 15.04.2018)

Stres Teorisinde ise aile içi şiddet, stres etkeni olup olmadığına bağlıdır. Hemen hemen her aile ekonomik veya kişisel nedenlerden dolayı stres yalanmaktadır. Bu teori stres ve gerilimdeki artışın aile üyelerince kötüye kullanımını açıklamaktadır.

Bireyler arasındaki güç farklılıkları strese neden olabilir. Bunun bir diğer nedeni ise sosyal izolasyondur. Bu durum aile bireylerinin bakış açıları ve uyarlanabilirliğine bağlı olarak değişmektedir. Fakat aile bir kurum olarak sosyal hayattan koparak kendi içine kapanabilir. Toplumdan izole edilen ailede stresten kaynaklanan şiddet davranışı topluma aktarılmayabilir. Bu nedenle, aile içi şiddet meydana geldiğinde, genellikle ailenin sınırları içinde kalmaktadır ve bireysel aile üyeleri, evin duvarlarının içinde neler olup bittiğini kimseye açıklamak zorunda değildir. Buna ek olarak, sosyal izolasyon da istismar mağdurlarının ihtiyaç duydukları yardımı almasını engeller. Aile dışındaki kaynaklarla sınırlı veya tamamen iletişim eksikliği, yardım istemekte zorlanmaktadır.

3.6. Psikolojik Teoriler

3.6.1.İçgüdü teorisi

İd'in ihtiyaçlarının yarattığı gerilimlerin ardında olduğu varsayılan güçlere içgüdü denmektedir. içgüdüler zihinde bedensel olarak varlıklarını kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.

Freud, McDougall, Lorenz ve daha niceleri saldırganlığın insana doğuştan aktarıldığını ileri sürmüşlerdir. İnsanlar kendilerini aç susuz, sevgisiz veya uyarılmış hissedebildikleri gibi saldırgan da hissedebilmektedirler. Freud yalnızca iki temel dürtünün bulunduğunu öne sürmüştür: yapıcı cinsellik (libido), yıkıcı saldırganlık (thanatos) (Freedman vd., 1993: 239).

İnsan davranışlarının temelinde, EROS yaşam içgüdüğü olarak nitelendirilen ve buna libido denilen etken vardır. Freud'un Birinci Dünya Savaşı sonrasında değişen düşünceleri bu yaşam içgüdüğüne zıt bir içgüdü ortaya çıkarmasına neden olmuştur.

Thanatos adını verdiği ölüm içgüdüğü saldırganlığa neden olmaktadır. Bu saldırganlık bireyin hem kendine hem de çevresine karşı olabilmektedir. (Koç, 2011: 41). Bu içgüdü ölüm içgüdüğüne dönüşebildiği gibi bu durumun sonucunda saldırganlığa da neden olabilmektedir. Saldırganlığa yönelen birey ise kendi kendini yok edebilmekte ve kültür gelişiminin önünü kesebilmektedir.

Ölüm severlerin (ölüm içgüdüğü ağır basanlar) şiddete karşı olan tutumları onların en belirgin özellikleridir. Simone Weil'in deyimi ile şiddet insanı cesede dönüştürebilmektedir. Şiddet son anına kadar öldürme gücüne dayalı bir eylemdir. İnsan diğer insanı öldürmeden de özgürlüğünü elinden alabilmektedir. Bu insanın öldürme yetisine bağlı bir durumdur (Fromm, 1990: 37). Ölüm sever kişi için şiddet bir yaşam biçimidir. Onlar için en büyük güç insana yaşama hakkı vermek değil, o hakkı elinden alabilme gücüdür.

Fromm yaşam içgüdüğü ağır basanları ise yaşam sever olarak değerlendirmektedir.

Yaşam sever insanlar, diğer insanları cansız varlıkları gibi değerlendirmez. Onlara şiddet uygulayarak kırıp dökmek yerine onları sevgi ve akıl yoluyla yönlendirirler (Fromm, 1990: 45).

Freud ayrıca, öfke ve düşmanlık duygularının çatışmaya yol açtığını iddia etmektedir. Bu durum aynı şekilde cinsel isteklerde bulunduğu gibi birçok dürtünün hem cinsel hem de agresif bileşenleri içerdiğini ve sadizm, mazoşizm ve kararsızlık gibi birçok klinik tezahürün, bu sürücüler veya bunların füzyonları arasındaki çatışmanın dereceleri açısından açıklanabileceğini gözlemlemiştir. Freud'un görüşüne göre, ölüm içgüdüğü, bireyi kendi kendini imha etmekten kurtarmak için sosyal ve fiziksel çevreye karşı saldırgan eylemleri yönlendirmeye zorlar (Bjorkly, 2006 :29). Freud bu teoriye göre şiddeti evrensel bir olgu olarak görmekte ve şiddetin insan doğasında var olduğunu söylemektedir. İnsan şiddet yoluyla kendini diğerlerinden korumakta ve varlığını devam ettirebilmektedir.

Freud saldırganlığın bireye yarar sağladığını hatta gerekli bir işlevi yerine getirebileceğini öne sürmüştür. Bireyde biriken saldırgan enerji açığa çıkmazsa, yani

birey saldırgan davranışlarda bulunamazsa kendine bir çıkar yol arar. Bu durum ise ruhsal hastalıklara neden olur. Saldırgan davranışta bulunan bireyde ise saldırgan enerji en aza indirgenmiş olur ve bir sonraki saldırgan olma oranı azalır. Psikoanalitik teoride buna katarsis denmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010: 385).

Freud'un saldırganlık evrenseldir ve insan doğasında yer alır düşüncesine karşılık saldırganlığın öğrenilebilen bir davranış olduğunu savunanlar da vardır.

Albert Bandura, Dorothea Ross ve Sheila A. Ross'un yaptıkları bir deneyde 3 gruptan oluşan çocuklardan ilk gruba hacıyatmaz bir bebeğe vuran ve hakaret eden bireylerin yer aldığı bir film izletilmiştir. Diğer gruba bebeğe güzel davranan kadın ve erkek yetişkinler izlettirilmiş kontrol grubuna ise hiçbir şey izlettirilmemiştir. Daha sonra bir çay seti, boya kalemi ve renklendirici kağıt, bir top, iki bebek gibi saldırgan olmayan oyuncaklarla birlikte Bobo Doll'un (hacıyatmaz) da olduğu oyuncaklar bir odaya konur. Tek taraflı ayna ile 20 dakika boyunca gözlemlenen çocuklardan agresif grubun tıpkı izledikleri gibi şiddet uyguladıkları diğer grubun ise bebeğe sevgi ile yaklaştığı gözlemlenmiştir. Kız çocuklarının kadının davranışlarını, erkek çocukların ise erkeğin davranışlarını örnek aldıkları ve en çok da erkek çocukların saldırganlıkta bulunduğu ortaya konmuştur (Bandura vd. 1961: 577).

3.6.2. Agresyon Teorisi:

Freud saldırganlığı evrensel ve her insanda doğuştan gelen, sıkıntılı durumdan kaçmak için verilen bir tepki olarak açıklasa da daha sonraları ortaya dürtü kavramını atmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda saldırganlığın temel nedenleri kesin olarak belirlenemese de içgüdü teorisine bağlı olarak yaşam ve ölüm içgüdülerini ortaya koymuştur. Sıkıntılı durumdan kurtulmak için verilen tepki olarak yaptığı ilk tanımlamasını ölüm içgüdüsüne bağlı şekilde geliştirmiş ve saldırganlığı bu temel içgüdü'nün getirisi olarak açıklamıştır.

Hayal Kırıklığı

Agresyon teorisine göre bireyin hedefe yönelik faaliyetlerine yapılan herhangi bir müdahalenin hayal kırıklığına neden olduğunu ileri sürülmektedir. Agresyon teorisinde sadece bir bireyin ne kadar hayal kırıklığına uğradığını belirleyecek faktörler değil, aynı zamanda saldırganlığın nasıl ve ne zaman ifade edileceği de belirtilmiştir (Bjorkly, 2006: 33).

1939'da, kısmen II. Dünya Savaşı'na tepki olarak, kısmen ABD'de psikodinamik teorilerin yayılma etkisine karşılık olarak, Dollard ve arkadaşları (Dollard vd., 1939 aktaran; Warburton ve Anderson, 2015: 374) ilk sistematik saldırganlık teorisini önermişti.

Varsayımları kullanarak bir hedefin engellendiği zaman ortaya çıkan hayal kırıklığına odaklandılar ve saldırgan davranışların ortaya çıkmasının her zaman hayal kırıklığının varlığını önceden varsaydığını ve hayal kırıklığının varlığı her zaman bir çeşit saldırganlığa yol açtığını öne sürdüler.

Rahatsız Edilme

Birey çevresel faktörlerden kaynaklı olarak rahatsız olduğunda veya kasıtlı şekilde rahatsız edildiğinde saldırganlık gösterebilmektedir. Kendisine veya ailesine karşı kötü bir söz söylendiğini duyan çocuğun saldırgan tavra bürünmesi veya trafikte yol alırken gereksiz yere sürekli kornoya basılmasından rahatsızlık duyulup saldırıya geçilmesi alışlagelmiş saldırganlık nedenlerindedir.

Önceden ayarlanan kurada denek öğretmen olacak ve yalancı denek de öğrenci olarak yaptığı hatalar için elektroşok ile cezalandırılacaktır. Oysa denek hiçbir şekilde zarar görmemekte sadece öğretmen olan deneyin saldırganlığı ölçülmek istenmektedir (Freedman vd., 1993: 243).

Buss laboratuvarında saldırganlığı incelemek için yeni bir paradigma geliştirmiştir. Asıl konu saldırganlığı ölçümlemek istemesidir. Denekle birlikte bir başka yalancı deneğe öğrenme deneyine katılacakları fakat hangisinin hangi rolde

olacağını kura ile belirleyeceklerini söyler. Denek bir “öğrenci” nin hatalarını düzeltmek ve onu cezalandırmak için elektroşok kullanmıştır. Fakat hiçbir denek bu durumdan zarar görmemiştir çünkü kura sonuçları daha önceden ayarlanmış ve yalancı denek rolünü üstlenmiştir. Bu elektroşok makinesine saldırganlık makinesi adını vermiştir. Bu paradigma sayesinde beklenen cinsiyet farklılıklarını göstermiş ve erkeğin kadından daha saldırgan olduğunu ortaya koymuştur.

Erkekler erkeklere karşı saldırdığında, daha önce bir hedefe zarar verdikten sonra agresyon yoğunluğu azaldığı görülmüştür (Buss, 1982: 20).

Engellenme

Bir amaca ya da hedefe ulaşmanın engellenmesi saldırganlığa yol açabilmektedir.

Engellenme ya da zorlanmanın davranışa olan etkileri Barker, Dembo ve Lewin tarafından ortaya konmuştur. Bir çok araştırması Iowa Üniversitesi'nde 1941 yılında yapılan deneyin engellenme saldırganlık teorisinin temel açıklayıcısı olduğu görüşündedir.

Çocuklara bir oda dolusu muhteşem oyuncaklar vaat edilmiş, gösterilmiş fakat çocukların odaya girmesi engellenmiştir. Çocuklar odanın içindeki oyuncaklara dışarıdan bakmışlar erişmek istemişler fakat oynayamamışlardır. Fakat bir süre sonra oynamalarına izin verilmiş ve çocukların oyuncaklara sert, şiddetli ve saldırgan tavırlarla yaklaştıkları, yerden yere vurdukları görülmüştür (Rivera, 1991: 156).

Engellenme sonucunda ortaya çıkan saldırganlığın derecesi ulaşılmak istenen hedefin büyüklüğü ve yakınlığı ile de ilgilidir. Bu deneyde çocukların istedikleri tüm oyuncaklara bir adım uzaklıkta olmaları fakat onlara ulaşamamaları saldırganlığın büyüklüğünü de arttırmıştır. Uzun yıllar sonra yapılan yeni çalışmalarla her engellenmenin saldırganlığa yol açtığı düşüncesi yumuşamıştır. Buna göre eğer engellenme keyfi olarak yapılmıyorsa, haklı bir neden, bir kaza veya gerekli koşullar

altında yapılıyorsa bu bireyi çok fazla saldırganlaştırmaz. Engellenmenin kesin olarak saldırganlıkla sonuçlanması için bireyin bu durumun kasıtlı yapıldığına ikna olması gerekmektedir.

Genel Etmenler

Saldırgan davranışların diğer kaynağı da heyecansal etmenlerdir. Bunların kesin özgün bir kaynağı da yoktur. Fizyolojik uyarılmalar sonucunda heyecan duyan birey saldırgan davranışlar gösterebilmektedir. Birey hangi fizyolojik heyecan içinde bulunduğunu dış çevreden ip ucu olarak belirlemektedir. Eğer kızgın olduğunu düşündüğü bir ip ucu alırsa bu onun saldırgan olmasına neden olmaktadır.

3.6.3. Bilişsel Çelişki Teorisi:

Festinger'in ortaya çıkardığı bu teoriye göre kişi birçok inanç, tutum ya da görüşe sahip olabilmektedir. kişinin sahip olduğu bu inanç, tutum veya görüşler diğer sahip olduğu inanç, tutum veya görüşlerle ters düşebilmektedir. Bu durumda her iki durum arasında bilişsel çelişki ortaya çıkmaktadır (www.tavsiyeediyorum.com, erişim tarihi: 17.04.2018). Ortaya çıkan bu çelişki kişide rahatsızlık yaratmakta ve kişi bu durumdan kurtulmak istemektedir. Bireyin zihninde çelişen bu bilgiler arttıkça bilişsel çelişki de artmaktadır. Çelişki büyüklük bakımından değişiklik gösterebilir. Bilişsel yapı çok büyük ya da çok küçük tutarsızlıklar yaşayabilir. Çelişkinin boyutuna iki şey etki etmektedir. Bunlar çelişkisiz öğelerin sayı ve önemi ile çelişkili öğelerin sayı ve önemidir. Buna karşın çelişkili öğelerin sayı ve önemini azaltarak, tutarlı öğeler ekleyerek ya da öğelerden birini çelişkili olanla zıtlamayacak şekilde değiştirmek çelişkinin azaltılmasına yardımcı olur (Freedman vd.,1993: 465-467).

Bilişsel çelişki teorisine göre tutuma ters düşen davranışlardan sonra büyük çelişkiler yaşanabilmektedir. Bunun en büyük nedeni özendiricilerin az olması ve davranış sonucunda olumsuz durumların ortaya çıkmasıdır. Bu durumda birey

olumsuz sonuçlar için kendini sorumlu tutmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların ortak özelliklerinden bir tanesi de bu teori ışığında şiddeti hak ettiklerini düşünmeleridir.

Partnerinin ‘bak senin yüzünden nasıl bir adam oldum, hepsi senin suçun. Sen böyle davranmasaydın seni dövmezdim’ gibi sözlerine aldanarak suçlunun kendisi olduklarına inanmaktadırlar. Kadın yaşadığı bu hayatta hangi rolü oynadığını anlamlandırmaya çalışırken gittikçe kendi varlığından şüphe duymaya başlamaktadır. Şiddet uygulayan bireyin görüşünü benimsemeye başlamakta ve kendi görüşü ile arasındaki çatışmayı en aza indirmeye çalışır. bu durumda şiddetin sürdüğü ortamda sesini çıkarmadan yaşamına devam eden kadın şiddetin kısır döngüsüne de baş eğmiş olur. Şiddetin nedeni olarak kendini suçlu görmeye devam eder.

3.7. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Kadının Şiddete Bakış Açısı

Cinsiyet kişinin doğuştan getirdiği kadın ya da erkek olarak nitelendirilen biyolojik ve fizyolojik özellikleridir. Toplumsal cinsiyet ise toplum tarafından bireye yüklenen roller, bireyin sahip olduğu sorumluluklar ve toplumun bireyi nasıl gördüğü ile ilgilidir (KSGM, 2008: 6). Cinsiyet insan yaratılışında ona verilen bir özelliktir fakat toplumsal cinsiyeti kültür ve yaşanan toplumun normları belirlemektedir. Toplumsal cinsiyet sosyal değişmelere bağlı olarak değişebilir ve gelişebilir bir kavramdır.

Kadına yönelik şiddet tarihi, ekonomik ve siyasi faktörler dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Dünya'nın en ilkel toplumundan en gelişmiş toplumuna kadar her ülkede şiddetin en az bir türüne rastlanmaktadır. Bunun temelinde biyolojik varlığımıza dayandırılan cinsiyet kalıpları yatmaktadır (Arıkoğlu Ündücü, 2016 :3).

Günümüze kadar birçok toplumsal cinsiyet çalışmaları yapılmıştır. 1970 yılından beri yapılan bu çalışmalarda üç aşamanın ön plana çıktığı görülmektedir. Ortaya çıkan ilk aşamada kadın ve erkeğin biyolojik olarak var olan cinsiyet farklılıklarına vurgu yapılmıştır. İkinci aşamada kadın ve erkeğe toplum tarafından

verilen toplumsal cinsiyet farklılıkları işlenmiştir. Son ve üçüncü aşamada ise toplumsal cinsiyetin sosyal sisteme olan etkileri değerlendirilmiştir (Ecevit, 2011: 4).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kişinin cinsiyetine bağlı olarak ayrımcılığa uğramaması, toplum içinde her bireyin eşit olarak var olması demektir. Toplumsal cinsiyet eşitliği kadın ve erkeğin kamusal ve özel hayatında eşit haklara sahip olması, yasal haklara ve hizmetlere eşit şekilde ulaşabilmesi anlamına gelmektedir (KSGM, 2011: 34).

Cinsiyete dayalı bu ayrımcılık kadının kadın olmasından kaynaklanan ön yargılara maruz kalması anlamına gelmektedir. Kadının acizliği erkeğe muhtaç olduğunu göstermektedir. erkek bu durumda kadından daha üstün ve güçlü bir varlık olarak görülmektedir.

“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) Birleşmiş Milletlerin temel insan hakları sözleşmesinden biridir. Bu sözleşmede cinsiyet ayrımcılığı, kamusal, özel ve diğer alanlardaki insan haklarının ve temel özgürlüklerin, kadının medeni durumu ne olursa olsun kadın- erkek eşitliği altında kullanılmasını, bu hakların kullanımının engellenmesi veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran, cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama” şeklinde tanımlamaktadır (KSGM, 2011: 14). Toplumsal cinsiyet farklılıkları kadın ve erkek yaşamını şekillendirmektedir. Bu farklılık aynı zamanda kadın ve erkeğin sosyal yaşama katılım şekillerini etkilemektedir. birey toplumun dinamiklerine göre şekillenmektedir (Öngen ve Aytaç, 2013: 2). Toplumsal rollerin tavır ve davranışlarla sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Toplumsal rol bir statünün de kurallarını yerine getirmek için bir takım davranış biçimleri belirler. Toplumsal rol cemiyetin bireyden beklentilerine cevap verecek şekilde davranmasını sağlamaktadır (Nirun, 1994: 76).

Bireyler cinsiyetlerine göre doğdukları andan itibaren aile içerisinde kadın veya erkek olmanın gerektirdiklerini öğrenmektedirler. Küçük yaşlarda başlayan bu roller kültüre göre şekillenmektedir. Erkeğin çalıştığı, kadının çocuk doğurup yemek yaptığı öğretilen bir toplumda büyüyen kız çocuklarının oynadıkları oyunlarda anne

rolünde erkek çocuklarının ise işe giden baba rolünde olduklarını görmek mümkündür. bu tarz toplumlarda kız çocuklara ileride eşlerine itaat etmeleri, hizmette kusur etmemeleri ve çocuk doğurarak aileyi kuvvetlendirmeleri gerektiği öğretilmektedir.

Erkek egemenliğine dayalı güç ilişkileri toplumsal cinsiyet ilişkilerini etkilemektedir. erkek egemenliği toplumda cinsiyet eşitsizliği yaratmakla kalmaz aynı zamanda sadece kadınlar üzerinde değil erkekler arasında da hiyerarşi yaratmaktadır.

Erkeğin sahip olduğu biyolojik ve fiziksel güç kadın bedenini ve kimliğini kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. bu kontrol kadının kaç çocuk yapacağı, annelik rolü dışına çıkıp çıkamayacağı, kendi hak ve özgürlükleri doğrultusunda davranıp davranamayacağı gibi konuları kapsamaktadır. (KSGM, 2008: 15).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden en fazla etkilenen kadınlardır. Dünyanın hemen hemen her yerinde kadına karşı ayrımcılık söz konusudur. Bu ayrımcılık kültürden kültüre değişerek farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Cinsiyet eşitsizliğine maruz kalan kadınlar sosyal hayata dahil olamamakta, yasal haklarını kullanamamakta ve ekonomik bağımsızlıklarını ele alamamaktadır.

Geleneksel yaklaşımlara göre kadının çalıştırılmaması veya düşük ücretle emeğinin sömürülmesi, eğitim hakkının elinden alınması, toprak ve miras konularında dışarıda tutulması ve sadece cinsel obje olarak görülmesi kadının yaşadığı cinsiyet eşitsizliklerindedir.

Toplumlar genellikle belirli bir sosyal düzeni devam ettirebilecek kişilikler yaratır. Bu şekilde birey yaşadığı topluma ayak uyduracak ve çatışmalar mümkün olduğunca azalacaktır.

Kadına yönelik şiddetin nedenlerinden biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen cinsiyet temelli şiddettir. (Bal, 2014: 23).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı bu durum kadına sadece fiziksel olarak zarar vermekle kalmamakta aynı zamanda kadının sosyal hayattan dışlanmasına da neden olmaktadır. Diğer şiddet türleri ile karşılaştırıldığında gözle görülür şekilde zarar verici niteliği olan fiziksel şiddet, kadını diğer şiddet türlerine göre daha pasif hale getirmektedir.

Bilişsel çelişki teorisince aile içinde başarısız olduğunu düşünen bir kadının eşi tarafından şiddet görmesi olağandır ve kadın bunu hak ettiğini düşünmektedir.

Bu durumdaki bir kadın psikolojisinin de bozukluğu ve öğrenilmiş çaresizlik altında her durumda kendini yetersiz görmekte ve şiddeti hak ettiğini düşünmektedir. kendini suçlu gören kadın yardım elemanlarına veya çevresine bu durumu açıklayamamakta ve böylece kısır bir şiddet döngüsüne girer ve şiddetin boyutu giderek artar.

“Öğrenilmiş çaresizlik Martin Seligman tarafından insanların veya hayvanların bir olguyu veya olayı bir başkası ile nasıl ilişkilendirdikleri ve bunu nasıl öğrendikleri ile ilgili deneyler neticesinde geliştirilmiş bir kavramdır (Doğan, 2015: 177).

Öğrenilmiş çaresizliğe göre birey olumsuz bir durumdan kurtulmak için bir yol bulmasında rağmen geçmişte yaşadıklarına ve tecrübelerine bakarak bu kaçış yolunun da bir işe yaramayacağını düşünür. Olumsuz durumdan bir kaçış yolu olmadığını düşünen birey her zaman bu şekilde davranacak ve deyim yerindeyse kaderine boyun eğecektir.

Şiddet gören kadınların şiddete boyun eğmesindeki en büyük nedenlerden biri de bu durumdur. Şiddete uğrayan kadın bundan kaçmak için defalarca çabalamış fakat bir sonuca ulaşamamışsa hatta şiddetin dozu buna bağlı olarak arttıysa kadın bir daha böyle bir şeye teşebbüs etmemektedir.

Kadınların şiddete nasıl baktıkları yapılan araştırmalar sonucunda görüşülen kadınların verdiği cevaplar doğrultusunda ortaya konmuştur. Yemek yapmama, eve geç gelme, çocuklarla ilgilenmeme, kocaya karşı gelme, kocanın ailesine ters

davranma, çok para harcama veya cinsel birlikteliği reddetme durumlarında kadınlar şiddet görebileceklerini kabul etmektedirler. Şiddetin bir terbiye biçimi olarak kullanıldığı toplumlarda çocukluktan gelen bu bilgi ile kadınlar şiddeti bir norm, düzen için gerekli bir unsur olarak görmektedirler. Erkeğe karşı saldırgan, kıskırtıcı ve uysal olmayan tavırlarının bu şekilde engellenebileceğini kabul etmektedirler. Kadın uysal ve ağırbaşlı olduğunda şiddet görmeyeceğini veya gördüğü şiddet ile baş edebileceğini düşünmektedir. Şiddet gösteren eş kadın tarafından belirli kalıplara sokularak haklı bulunmaya çalışılır. Örneğin kadın kocası için ‘psikolojik sorunları var, alkolik, iş yerinde huzursuz, canı sıkkın’ vb. şekilde düşünerek şiddeti normalleştirmektedir.

Kadınların şiddet ile ilgili bildikleri bazı yanlışlardan biri de çocukları için bu duruma katlanmaları gerektiği inancıdır. Kadın evlendiği günden beri şiddete maruz kalsa da çocuğunun büyüüp kendi başına idare edebileceği yaşa gelmesini beklemektedir. Bu durum hem kadın hem de çocuk için oldukça sıkıntılıdır. İleri yıllarda çocukta psikolojik rahatsızlıklar, aileden görülmeyen sevgi, saygı ve hoşgörünün bulunmadığı ortam gibi etmenler onun da şiddete meyilli olmasına neden olabilmektedir.

Ayşegül Altınay ve Yeşim Arat’ın yaptığı araştırmada kadınların şiddete karşı olan düşünceleri bira takım sorularla ölçülmüştür. On kadından dokuzu dayanın haklılığının olmadığını belirtmiştir. Türkiye örnekleminde kadınların %11i , Doğu örnekleminde ise kadınların %14 ü dayanın haklı yönleri olduğunu söylemiştir (Altınay ve Arat, 2007: 74).

Bu araştırmadaki bir diğer soru olan erkekler neden şiddet uygular ya da neden şiddet görüyorsunuz? Sorusuna ise kadınların %14 ü ekonomik nedenlerden, %13ü koca sözü dinlememekten, %9 u psikolojik sorunlardan, %6sı ise geçimsizlik nedeninden şiddete maruz kaldıklarını söylemişlerdir.

Kadının şiddeti hak görmesi toplumun yüklediği cinsiyet normları ile de ilgilidir. Özellikle çalışmayan kadınlar evin geçimini erkek sağladığı için onun sosyal veya iş hayatında bir takım sıkıntılar yaşadığını ve bu sıkıntıların kadına şiddet

olarak yansımaları doğal karşılamaktadır. Diğer yandan toplumun terbiye aracı olarak dayağı kullanması , kadının rolüne uygun davranmadığında şiddet görmesini normal kılmaktadır.

Yapılan çoğı araştırmada aile içinde babasının, kardeşinin veya herhangi bir yakın akrabasının eşine şiddet uyguladığına şahit olan kadın , kendi eşinden de böyle bir şiddet gördüğünde bunu doğal karşılamaktadır. Öte yandan kadınlara şiddet görüp görmedikleri sorulduğunda ilk olarak akıllarına fiziksel şiddet gelmektedir. Ekonomik, cinsel veya duygusal açıdan şiddete uğradıklarını fark etmeyen kadınlar sadece dayaktan kurtulmak için kocalarına karşı ellerinden geleni yapmaya çalışmaktadırlar.

Yapılan araştırmalar kadına yönelik şiddetin hemen hemen her toplumda görüldüğünü ortaya koymuştur. Gelir düzeyi, eğitim düzeyi, evli veya bekar olmasına bakılmaksızın kadınlar şiddete uğrayabilmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımına bağlı olarak gelişen kadına şiddet yaşamın hemen hemen her döneminde görülmektedir. Hamile kadının doğum öncesinde bebeğinin kız olduğunu öğrenmesi eşi tarafından kürtaj isteğı ile sonlanması, daha çocuk sayılabilecek kızların evlenmeye zorlanması, ergenlik dönemlerinde erkek arkadaşlarından şiddet görmesi, kılık kıyafetine, görüştüğü kişilere müdahale edilmesi, yetişkin dönemde iş hayatında tacize uğraması, evliliğinde zorla cinsel birlikteliğe zorlanması gibi durumlar

Fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olarak değerlendirilmektedir.

1993 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'nun tarafından "Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirisi ile kadına fiziksel, cinsel veya psikolojik yönden özel hayatında veya sosyal yaşamında onu üzen ya da bu sonucu doğurmaya yönelik gerçekleştirilen her tür davranış ve tutumlar, kadının hak ve özgürlüklerinin keyfi şekilde engellenmesi kadına yönelik şiddet olarak tanımlanmıştır (Atman, 2003: 333-334) .

Sağlık hizmeti sunan personel şiddetle karşılaşmış birçok kadınla karşı karşıya gelmektedir. Ama eğitim öğretim hayatları boyunca bu konu ile ilgili yeterli bilgi almadıkları için çözüm üretme aşamasında etkili olamamaktadırlar. Hastanede

bu kadınlara zor hasta veya zor vaka gözüyle bakılmaktadır. sağlık personelleri bu konuda yeterli derecede bilgilendirilmediği için ise bu konunun kendilerine daha fazla iş yükleyeceğinden çekinmektedirler. Bu durum ise şiddet mağduru kadınlara yeterli derecede sağlık hizmeti verilememesine neden olmaktadır (KSGM, 2008: 18-19).

Kadına uygulanan şiddet sakatlanma ve hatta ölümlerle de sonuçlanmaktadır. Şiddetin yoğunluğuna bağlı olarak şiddet sonrasında travma yaşanması, fiziksel ve ruhsal hastalıkların ortaya çıkması muhtemeldir. Bu durumlar kadının yaşam kalitesini düşürmekte, sosyal hayattan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Diğer yandan psikolojisi bozulmuş bir kadının çocuklarıyla ilgilenmesi de zorlaşmakta ve kadın giderek kendi dünyasına kapanmaktadır.

Çalışan bir kadının şiddet sonucu zarar görmesi iş kaybına yol açtığı gibi ekonomik açıdan da kadının kayıp yaşamasına neden olmaktadır. Coker ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada fiziksel / cinsel şiddete maruz kalan kadınların% 33,6'sı, şiddete maruz kalmamış kadınların% 15,5'ine kıyasla, işlerini engelleyen sorunlarla karşılaşmıştır (Coker vd., 2000: 558).

Ortak işsizlik, uyuşturucu ve alkol kullanımı yoluyla şiddete bağlanabilir; İşsiz iş ortakları, çalışan erkeklerin uyuşturucu veya alkol sorunları yaşadıkları (partnerleri tarafından bildirildiği üzere) iki kattan fazladır.

Şiddete mazur kalan kadınlarda fiziksel veya psikolojik sağlık sorunlarının yaşanmaktadır. Bu sorunların tedavisinde geç kalınması veya tedavide uyum bozukluğu kadınların yaşam kalitelerinin bozulması gibi bir çok olumsuz sonuçları doğurmaktadır. (KSGM, 2008: 35).

Kadına yönelik şiddet kadında fiziksel , ruhsal ve cinsel yönden olumsuz etkiler yaratmaktadır. yorgunluk, vücudun çeşitli bölgelerinde ağrılar ve kırık çıkıklar, nefes darlığı, incinmeler, delici alet yaralanmaları ve sindirim sistemi bozuklukları yaşanmaktadır.(Er, 2006: 21-22) . bunlara ek olarak aşağıdaki durumlar da kadına şiddet sonucunda kadında görülen sağlık sorunlarındandır:

Şiddet sonucunda kadında fiziksel olarak; yara, çürük, kırık,ezilme, darbe, kesik, kanama, duyu organlarında işlev kaybı, kafa travmaları gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Cinsel olarak; jinekolojik rahatsızlıklar, istenmeyen gebelik, düşük yapma,cinsel işlevin bozulması, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (AIDS) görülebilmektedir.

Ruhsal ve Psikolojik olarak; öfke ve sinir, depresyon ve stres, içe kapanıklık, özgüven eksikliği, kendinden nefret etme durumu, güvensizlik, korku, dikkat eksikliği, obsesif kompulsiflik, intihar eğilimi , alkol ve maddeye alışkanlık gibi sonuçlar görülebilmektedir.

Kadına şiddet beraberinde ölümcül sonuçlar da getirmektedir Şiddete maruz kalan kadın benlik saygısını, kendine olan güvenini ve imajını yitirdiğini düşünmektedir. Duyguları incine kadın kendini yetersiz görebilmekte aptal hissetmektedir. Bu durumdan kurtulamayacağını düşünen kadın bu hayattan kurtulmak için kendi canına kıyabileceği gibi gözü dönerek şiddet uygulayanın canına da kıyabilmektedir. Ayrıca şiddet uygulayan taraf kontrolünü sağlayamadığı takdirde kadının ölümüne de neden olabilmektedir.

3.8. Medya ve Kadın

Şiddet içerikli televizyon programlarına maruz kalmak kişide olumsuz etkilere neden olmaktadır. Medya etki araştırmaları adı altında yapılan bu araştırmalar sonucunda ‘televizyon şiddeti’ kavramı literatürde yerini almıştır. Devam eden araştırmalar medyada yer alan şiddet içerikli iletilerin ne tür etkiler yarattığını ve bunun medya bağımlılığı ile ne tür bir ilgisi olduğunu incelemektedir.

Medyanın etkisi araştırılırken kadının medyada nasıl yer aldığı, kadın profilinin nasıl yorumlandığı ve kadına şiddet haberlerinin ne sıklıkla aktarıldığı gibi konulara

da değinilmiştir. Bu araştırmalar genellikle görsel ve işitsel iletişim organları üzerine yoğunlaşmıştır. Kadın medyada genellikle toplumsal cinsiyeti temsil eden şekilde, toplum normlarına uygun davranan ya da devletin televizyonlara izin verdiği ölçüde ideolojiye bağılı şekilde yer almaktadır.

1965 yılına bakıldığında Türkiye'nin ilk televizyonu unvanını taşıyan TRT'de kadın Cumhuriyeti temsil eden, bilgili, eğitimli, nazik, saygıdeğer, ev hanımı ya da kariyer sahibi kutsal anne rolü ile tanıtılırdı (İmançer, 2006: 71).

Türk televizyonlarında kadın; magazin, müzik veya talk show programlarında cinselliğe dayalı öge olarak kullanılmaktadır. Kanallar arasında rekabete dayalı ortamın etkisiyle rayting kaygısı ön plana çıkmıştır. Buna bağılı olarak bu programlarda kadın cinselliğe dayalı obje olarak yer almaktadır. Son yıllarda kadın dizi ve filmlerde kadına toplum tarafından yüklenen roller dışında kendine özgü roller verilmesinde batının etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Toplumda meydana gelen değışmeler, Y ve özellikle Z kuşağının farklı istekleri ve ihtiyaçları televizyon sektörünün batıya doğru kaymasına neden olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarında kadın genellikle ataerkil rollerle karşımıza çıkmakta ya da görünmez rollerle yer almaktadır. Medya haber sunumlarıyla, programlarda yorumlarla veya toplum normlarını öne sürerek ürettiğı önyargıları ile geleneksel kadın imgesini iyice oturtmaktadır. Kadın öncelikle 'beden, vücut, cinsellik' olarak işlenmekte ve sömürölmektedir. Kadınların farklı rolleri, kendilerine özgü hayat tarzları ve kendi kararları doğrultusunda özgürce yaşam sürmeleri genellikle medyada işlenmemektedir. Geleneksel kadın rolünün pekiştirilmesi amacıyla şiddet gören kadın, aldatılan veya ihanete uğrayan kadın ve tüketici kadın modeline daha çok rastlanmaktadır (KSGM, 2008: 8).

Kadınların sosyal hayatta yorumlanma şekilleri dizi ve filmler dışında haberlere ve reklamlara da yansımaktadır. Kadınlar reklamlarda özellikle anne rolü ile yer almaktadır. Reklamlarda tanıtılan ürünlerde kadınlara çocuk bakımı, yemek yapımı gösterilirken; güzellik önerileri, bakımlı olmanın sırları ve güzel vücudun getirileri gibi konularda erkekleri nasıl etkileyecekleri gösterilmektedir. Reklamdaki

ürünleri kullanarak üretici konumunda gösterilen kadın aslında sosyal yaşamda geniş pencereden bakıldığında tamamen tüketici konumunda yer almaktadır. Kadın her zaman para harcamaya meyilli, marka düşkünü, lüks bağımlısı ve alışveriş delisi olarak verilmektedir. Kadınlar meslek hayatlarında birçok başarılı işe imza atmalarına rağmen medyada yeteri kadar yer alamamaktadırlar. Başarılarından bahsedilen kadınlar ise genellikle aileleri ve çocuklarının geleceği konusunda çalışmalarından ötürü takdir edilmektedirler. Kadınların kendileri için yaptıkları işler göz ardı edilirken eşleri ve çocukları için yaptıkları göz önünde bulundurulmaktadır.

İmançer ve arkadaşları inceledikleri dört dizide önemli rollere sahip 25 kadın rolünü incelemiştir. Başörtülü ve uzun kapalı giysiler giyen iki kadının 'görünmez' olarak değerlendirildiğini ve baskı altında geleneksel değerlere göre rol yaptıklarını tespit etmişlerdir. 4 kadın erkek egemenliği altında sosyal hayatta var olan , modern denmese de gelenekselden biraz daha uzak giyinen rollerdedir. Diğer kadınlar ise erkeklerle eşit şekilde yaşayan, sosyal hayatta erkeklerle aynı işleri yapabilen, modern giyimli, kendi sorumluluklarını ve kararlarını kendileri alabilen kadınlardır (İmançer, 2006: 88).

Günümüz dizilerine bakıldığında daha çok batının örnek alındığı görülmektedir. Dizilerdeki kadın karakterlerin giyimleri, saç ve makyajları geleneksellikten uzaktır. Dönem dizilerinde dahi kadınların saç ve makyajlarının, seçilen kıyafetlerdeki renklerin kadını modern göstermeye odaklı olduğu görülmektedir.

Medya her ne kadar bilgilendirici, eğitici ve eğlendirici işlevlere sahip olsa da olumsuz özellikleri de vardır. Medya bir bakıma medya patronlarının kar sağlama aracıdır. Yazılı basın dışında görsel ve aynı zamanda işitsel basında izlenme oranının artması haberlerin magazinleşmesine bağlıdır. Bir haberi haber şeklinde vermek yerine ona farklı değerler katarak amacından saptırmadan vermek er zaman daha kar sağlamıştır. Kadına şiddet olaylarına bakıldığında da izleyiciyi habere çekmek için olaylar magazinleştirilmektedir. Şiddet gören veya şiddet sonucu ölen bir kadın için

medya acıma duygusu beklerken sansasyonel bir haber yapmanın sonucunu almak ister.

Medya kullandığı dil ile kadına yönelik şiddet meşrulaştırmaktadır. Yayıncılık Etik İlkeleri Sözleşmesinde; “şiddeti teşvik etmemeye ve meşrulaştırmamaya özen göstermek, kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirmekten kaçınmak, yayınlarda cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek” ifadesi yer almaktadır (www.rtuk.gov.tr erişim tarihi: 13.05.2018).

3.9. Erkek Neden Şiddet Uygular ve Şiddet Uygulayan Erkeğin Özellikleri

Şiddet ile ilgili yapılan çalışmalarda erkeklerin kadınlara göre daha şiddete daha meyilli oldukları ortaya çıkmıştır. Erkek şiddetin her türüsünü uygulasa da en çok göze batan fiziksel şiddet olmaktadır. Bunun en büyük nedenlerinden biri fiziksel şiddetin etkilerinin gözler görülür şekilde olmasıdır. Diğer bir etken olarak ise sosyal öğrenme teorisinden bahsedilebilir.

Yapılan çoğu araştırmada çocukluk ve ergenlik dönemlerinde aile içinde şiddete tanık olan erkeklerin bunu benimsedikleri ve sorun olarak algılamadıklarını ortaya koymuştur. Bu durum ise gelecekte evlenecek olan bu erkeklerin de eşlerine şiddet uygulayabilecekleri görüşünü doğrulamaktadır.

Her konuda en bilir kişi olduğunu iddia eden, her zaman kendini haklı gören, eşini veya karşıdaki her kim olursa sürekli onu suçlayan, konuşarak çözüme varmak yerine kaba kuvvet ile problemleri çözmeye çalışan erkekler şiddet uygulamaya meyillidirler. Bu özelliklerin yanı sıra kendine saygısı olamayan, düşük özgüvenli, yüksek alkol bağımlılığı olan erkeklerde kadına şiddet olayları daha sık görülmektedir.

Kadına Yönelik Şiddet ve Hekimlik Sempozyumunda şiddet uygulayan erkeklerin özellikleri şu şekilde belirtilmiştir: (Çiftçi, 2007: 18-19).

-özgüvenleri düşüktür.

- terk edilme korkuları vardır.
- çoğunda kişilik bozukluğu görülmektedir.
- büyüdükleri aile ortamında istismar ve şiddete tanık olmuşlardır.
- yaptıklarını inkar etme eğilimindedirler.
- insanları küçümseme davranışı gösterirler.
- iddiacı konuşmaları ve yalan söylemeleri vardır.
- düşük toleransları vardır.
- empati yetenekleri yok denecek kadar azdır.
- kadın- erkek ilişkilerinde katıdırlar.
- kendilerini normalden fazla şekilde önemserler, özel olduklarını düşünerek daha fazla ilgiye ihtiyaç duyarlar.
- aşırı şekilde kıskançtırlar.
- alkol ve madde bağımlılıkları yüksektir.

Kadına yönelik şiddetin nedenlerini erkeğin özellikleri açısından incelendiğinde altı boyut karşımıza çıkmaktadır.

İlk boyut psikolojik etmenlerin incelenmesi ile ortaya çıkmıştır. Bağlılık, düşmanlık, stres, kıskançlık gibi duygular bu boyutta ele alınmaktadır.

İkinci boyutta iletişim ve sosyallik ele alınmıştır.

Üçüncü boyutta biyolojik unsurlar ele alınmıştır. Hormonların etkileri ile şiddet arasındaki ilişki incelenmiştir.

Dördüncü boyutta iktidar ve güç konusu ele alınmaktadır.

Beşinci boyutta yetiştiği ailede şiddete tanık olma durumu ele alınmaktadır. şiddet ve istismara tanık olan erkeklerin şiddete eğilimi araştırılmaktadır.

Son boyut olan altıncı boyut ise bilişsel boyuttur. Şiddete olan tutumlar erkeğin şiddeti nasıl algıladığını ortaya koymaktadır. (Çelik, 2014: 249- 250 bir sürü aktaran var:?).

Gondolf şiddet gören 6000 kadın ile yaptığı çalışmada erkekleri 3 tip şekilden sınıflandırmıştır. 1. tip sosyopat, 2. tip antisosyal ve 3. tip oalrak tipik kavramlarını kullanmıştır. Sosyopatlar kadınlara yoğun şekilde hem fiziksel hem de duygusal şiddet uygulamaktadır. Antisosyal tipler sözel şiddet uygularken son tip ise diğerlerine oranla daha az fiziksel ve sözel şiddet uygulamaktadırlar (Gondolf, 1988: 187-201).

Yüzyıllardan beri erkeklerin kadınlardan daha şiddetli olduğu bilinmektedir. Evrimin insanları, özellikle erkekleri tıpkı bir savaşçıya dönüştürdüğü iddia edilmektedir. Erkekler genellikle biyolojik olarak getirdikleri gücü diğer rakiplerine üstün gelmek ya da kadınları elde etmek için kullanmaktadırlar.

İlk çağlardaki avcı-toplayıcı toplumlarda, kadın-erkek arasındaki güç farklılığı günümüzdeki gibi erkeklerin kadınlara tamamen hakim olmasına izin vermez. Fakat ilerleyen zamanlarda kuvvet, ağırlık ve güce dayalı işlerin ortaya çıkması ile erkekler güç gösterisi bakımından kadınlara üstün hale gelmiştir. Bununla birlikte, erkekler tek sağlayıcılar haline gelir ve kadınlar erkeklere ekonomik olarak bağımlı olmaya başlamıştır. Ekonomik bağımlılık, erkeklerin kadınlara kötü muamele yapmalarına izin vermektedir (www.psychologytoday.com erişim tarihi: 22.04.2018).

Erkekler bir kez iktidar konumuna geçtiklerinde bunu korumak için şiddete başvurumaktadırlar. Bu durum hem aile içinde hem de diğer erkeklere karşı yapılması gereken bir davranış olarak değerlendirilmektedir.

Erkeğin neden şiddet uyguladığı kesin olarak bilinemese de kontrol altında tutma isteği ve iktidar hevesi erkeğin şiddet uygulamasına neden olan etmenlerden sayılabilir.

Sosyoloji profesörü Lundgren tarafından yazılan Şiddetin Normalleştirme Süreci adlı kitapta erkeklerin kadına karşı şiddet uygulamasının nedenleri incelenmiştir. Lundgren yıllara göre üç döneme ayırdığı erkek şiddetinin ilk dönemini alkol kullanımına bağlamıştır. Ona göre alkol kullanımı ciddi ve tekrarlanan şiddeti doğurmaktadır. Bunun dışında devamlılığı olmayan şiddet ise ilişkilerde yaşanan doğal, kabul edilebilir 'hafif' derecede şiddettir.

1970 ve 1980 yılları arasındaki şiddeti ise psikolojik rahatsızlıklara dayandıran Lundgren şiddetin kaynağını çevrede değil bireyde aramaktadır. Şiddet uygulayan erkek çocukluğundan ve aileden gördükleri doğrultusunda hareket etmektedir. Diğer yandan şiddete maruz kalan kadının da psikolojisinin mükemmel olmadığını vurgulamaktadır.

Son dönem olarak adlandırılan 1980 sonrasında feminist perspektif ortaya çıkmıştır. Şiddetin nedeni toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlanmıştır. Aile içindeki şiddet her ne kadar özel hayata dahilmiş görünse de bu dönemde şiddet toplumsal bir sorun olarak algılanmaya başlanmıştır (Lundgren, 2012: 63-64). Lundgren şiddet uygulayan erkeklerle ve onların partnerleri ile yaptığı görüşmelerde erkeklerin çoğunun kontrol sağlamak için şiddete başvurduklarını görmüştür.

Kadının kendi aile içi meselelerinden arkadaşlarına bahsettiğini öğrendiklerinde veya 'eş ve anne' rolü dışında planlarından bahsettiğini duyduklarında tahrik olduklarını ve kadına bir sınır koymak için dayak atıklarını söyleyen erkeklerle karşılaşmıştır (Lundgren, 2012: 26).

Şiddet uygulayan erkek bireysel olarak kendini daha ayrıcalıklı hissetmektedir. Erkeğin eşini yemek yapmadığı için dövmesinin altında kendini eşinden daha üstün görmesi yatmaktadır. Kadının dışarıda arkadaşlarıyla vakit geçirmesi ve kocasının yemeğin aksatması kabul edilebilir bir durum değildir. Kadın sadece ona hizmet etmelidir çünkü bunun için yaratılmıştır. Kadınları koruyan yasaların yeterli olarak işlevini yerine getirmemesi ve kanunda bu konu ile ilgili boşluğun bulunması da erkeğe kadını dövme cesareti vermektedir. Diğer yandan medyada yer alan haberlere bakıldığında eşini döven erkeğin hiç ceza almadan işten

sıyırılması veya çok küçük cezalara çarptırılması diğer erkeklere örnek teşkil edebilmektedir. Toplumsal bir yanılğı olan ‘kadın kim bilir ne yaptı da adamı delirtti?’ düşüncesine dayalı olarak her zaman kadında suç aranması ve toplumun erkeğı gözetmesi de cesaret verici diğer bir unsurdur. Nitekim toplumda şiddet güç unsuru olarak algılanmaktadır. Şiddet uygulayan erkeğı ise ‘erkek’ gözüyle bakılmaktadır.

Erkeklik düzeyine ulaşmayan ve bu konuda başarısız olanların yaşadığı güvensizlik, özsaygının yitimi özellikle gençleri saldırganlığa itmektedir. Bu durumda şiddet duygusal bir telafî mekanizması olarak ortaya çıkmaktadır. Erkeklik dengesinin yeniden kurulması ve hem çevredeki erkeklere hem de aile içinde eşlere bunu göstermenin yolunun şiddetten geçtiğı düşünülmektedir (Kaufman, 1999: 4).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacını televizyonun dizilerde kadın sunumu örneğinde Konya Selçuk Üniversitesi'nde oluşturulan 347 kişilik bir grubun dünya algılaması ve sosyal gerçeklik kavramlaştırmasına olan katkısını ortaya çıkarmaktır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi ve Soru Formunun Tanıtılması

Araştırma için önce mesaj sistem çözümlemesi yapılmıştır. Bunun için rastlantısal olarak saptanan tarihler olan 22 Ocak-26 Ocak 2018 arası dönemdeki 5 günlük televizyon dizilerinin çözümlemesi yapılmıştır. diziler araştırmacı tarafından çözümlenmiştir. Çözümlemede Gerbner ve arkadaşlarının geliştirdiği mesaj sistem formu kullanılmıştır. Buradan elde edilen bulgulardan hareketle saha araştırmasında kullanılan sorular hazırlanmıştır. Mesaj sistem çözümlemesi bulguları aşağıda bulgular bölümünde sunulmuştur.

Yetiştirme çözümlemesi için saha araştırmasında Selçuk Üniversitesi Alaaddin Keykubat kampüsünde yer alan fakültelerde okuyan öğrenciler katılımcı olarak kullanılmıştır. sınırlıdır. Araştırmada, araştırma grubu oluşturulduğundan evren tanımlanmamış ve örneklem belirlenmemiştir Burada bir açıklama yapılmak zorundadır. Anket formunda 18 adet kapalı uçlu soru, 3 adet açık uçlu soru olmak üzere toplamda 21 adet soru bulunmaktadır ve kapalı uçlu sorular için 5li likert ölçeği kullanılmıştır. Anket uygulaması sırasında değer soruları birinci sayfaya, demografik sorular ikinci sayfaya yerleştirilmiştir. Bunun nedeni, sorulara kaynaklık edenin televizyon olduğunun katılımcı tarafından bilinmemesinin sonuçlar açısından önem taşımasıdır.

Veriler SPSS 16 programında girilmiş ve çözümlenmeleri yapılmıştır. Çözümlenmeler, az ve çok izleyici ayrımından hareketle gerçekleştirilmiştir. Gerbner, kesme işleminin önemli olduğunu az ve çok izleme arasındaki farkın araştırmaya

göre değişebileceğini belirtmiştir. Buna göre, bir saat altı az ve bir saat üstü çok izleme olarak kabul edilmiştir. Çözümlemede ki kare zmlemesi yapılmış ve anlamlılık üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

4.3. Sınırlılık

Araştırma Selçuk Üniversitesi Alaaddin Keykubat kampüsünde yer alan faklterlerde okuyan öğrencilerle sınırlıdır. Alaaddin Keykubat kampüsü dışında kalan meslek yüksekokulları ve diğer faklterlere erişim sağlanmamıştır. Lisanüstü ğrenim gören öğrenciler ise değerlendirmeye alınmamıştır.

4.4. Araştırmanın nemi

Tez alışması, yetiştirme kuramı bakımından kadın örneğinde yapılan ilk çalışmadır. Bu açıdan yeni çalışmalara kaynak olabilecek düzeydedir.

4.5. Araştırma Soruları Ve Hipotezler

Yetiştirme testleri için şu hipotezler geliştirilmiştir:

1. Yetiştirme zmlemesi için öğrencilere yöneltilen ilk soru; “Genel olarak söylersek, günümüzde geç yetişkin kadın sayısı artmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının “Genel olarak söylersek, günümüzde geç yetişkin kadın sayısı artmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının “Genel olarak söylersek, günümüzde geç yetişkin kadın sayısı artmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

2. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan ikinci soru, “Genel olarak söylersek günümüzde orta sınıf kadınların sayısı artmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz”dir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde orta sınıf kadınların sayısı artmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde orta sınıf kadınların sayısı artmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

3. Soru, “Genel olarak söylersek günümüzde kadınların çalıştığı meslekler çeşitlenmiştir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde kadınların çalıştığı meslekler çeşitlenmiştir ifadesine katılıp katılmama açısından günümüzde kadınların çalıştığı meslekler çeşitlenmiştir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

4. Katılımcılara yöneltilen 4. soru, “Genel olarak söylersek günümüzde kadınlar açısından aile bağları hâlâ güçlüdür ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde kadınlar açısından aile bağları hâlâ güçlüdür ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde kadınlar açısından aile bağları hâlâ güçlüdür ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

5. “Genel olarak söylersek evlilik kadınlar açısından önemlidir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusunun varsayımları ise şunlardır:

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının evlilik kadınlar açısından önemlidir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının evlilik kadınlar açısından önemlidir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

6. Katılımcılara, “Genel olarak söylersek çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusu da yöneltilmiştir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

7. Yetiştirme Çözümlemesi için deneklere yönetilen yedinci soru; “Genel olarak söylersek kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

8. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan bir başka soru, “Genel olarak söylersek günümüzde çok sayıda kadın şiddete uğramaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde çok sayıda kadın şiddete uğramaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde çok sayıda kadın şiddete uğramaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

9. Bu soru, “Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme oranlarının yoğunluk günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

10. Katılımcılara, “Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet kamusal alanda da uygulanmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusu da yöneltilmiştir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde artık, kadına yönelik şiddet kamusal alanda da uygulanmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde artık, kadına yönelik şiddet kamusal alanda da uygulanmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

11. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan bir soru, “Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

12. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan soru, “Genel olarak söylersek, günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

13. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan soru, “Genel olarak söylersek, kadınlar genellikle tanıdıklarına şiddet uygulamaktadırlar ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının kadınlar genellikle tanıdıklarına şiddet uygulamaktadırlar ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının kadınlar genellikle tanıdıklarına şiddet uygulamaktadırlar ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

14. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan soru, “Genel olarak söylersek, günümüzde çok sayıda kadın suça karışmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde çok sayıda kadın suça karışmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde çok sayıda kadın suça karışmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

15. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan soru, “Genel olarak söylersek, kadınlar büyük şehirlerde şiddet olaylarının kurbanı ya da özenesi olmaktadır katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının kadınlar büyük şehirlerde şiddet olaylarının kurbanı ya da özenesi olmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının kadınlar büyük şehirlerde şiddet olaylarının kurbanı ya da özenesi olmaktadır ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

16. Yetiştirme Çözümlemesi için kullanılan soru, “Genel olarak söylersek, artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır.katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır.ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır.ifadesine katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

Tez çalışması için cinsiyet temelinde Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Ancak burada, anlamlandırmayla ilgili bir noktayı anımsatmak yerinde olacaktır. Gerbner ve arkadaşları, Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemelerini yorumlarken, farklı grupların az televizyon izleyenlerinin verdikleri yanıtların (bu tez çalışmasında kullanılan “katılmıyorum” yanıtlarının) yüzdelerinin birbirinden uzaklaşması (farklılaşması); buna karşılık, aynı grupların televizyonu çok seyredenlerin yanıtlarının (“katılıyorum” yanıtlarının) birbirine yakınlaşması (aynılaşma ya da aynılaşmaya yakın çıkması) durumunda televizyonunun yaygın görüş haline getirme etkisinin olduğunu kabul etmektedirler. Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi için böyle bir yöntem kullanılabilir. Burada yapılan çözümlenelerde de bu şekilde yorumlama yapılabilir. Ancak, daha geçerli ve akılcı olan, çözümleninin sonucunun anlamlı çıkmasına göre, Gerbner ve arkadaşlarının işaret ettikleri rakamlara bakmadan (ya da bakarak) yaygın görüş haline getirmenin olduğunu hesaplamaktır. Böyle bir gerçekleşim, çözümleninde belli bir kategorinin kontrol edilerek çözümlenmesi gerekmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bulgular sırasıyla mesaj sistem çözümlemesi, yetiştirme çözümlemesi ve yaygın görüş haline getirme çözümlemesi bulguları şeklinde sunulmuştur. Bulgulara geçmeden önce güvenilirlik testi sonucunu aktarmak yararlı olacaktır:

Tablo 5: Güvenirlilik

Testi Sonucu (Reliability
Statistics)

Cronbach's Alpha	N of Items
,651	16

5.1. Mesaj Sistem Çözümlemesi Bulguları

Mesaj sistem çözümlemesi bulgularında ana karakter, yardımcı karakter ve şiddet çözümlemesi bulguları sunulmuştur.

Tablo 6: Yardımcı Karakter Çözümlemesi Sonuçları

Değişken (Yan Karakter)		Frekans	%	
Sosyal Yaş	Genç Yetişkin (20'lerin ortası 30'ların başı)	9	60,0	Yetişkin
	Yetişkin (aile ve kariyeri oturmuş)	5	33,3	
	Yaşlı	1	6,7	
Meslek	Ayırt edici iş faaliyeti yok, karışık, Diğer	7	46,7	Diğer
	Eğlence, sanat, spor, kitle iletişim	1	6,7	
	Devlet, mahkemeler, hukuk, resmi görevli	3	20,0	
	Eğitim (öğrenci, öğretmen vb.)	2	13,3	
	Yasa dışı işler	2	13,3	
Medeni Hal	Evli değil	7	46,7	Evli değil
	Yakın zamanda evlenecek	1	6,7	
	Evli	5	33,3	
	Dul veya boşanmış	1	6,7	
	Yeniden evlenecek	1	6,7	
Öz Çocuk Durumu	Kodlanamaz, çocuk sahibi olup olmadığına dair bilgi yok, hiç çocuğu olmamış	8	53,3	Kodlanamaz
	Karakterin öz çocuğu var ya da daha önce olmuş	7	46,7	
Üvey Çocuk Durumu	Kodlanamaz karaktere bağımlı çocuk yok	8	53,3	Kodlanamaz
	Karakterin yasal sorumluluğunda çocuğu var	2	13,3	
Karakterin Tipi	İyi, kahraman, pozitif	8	53,3	İyi, kahraman, pozitif
	Karışık, çok net değil	3	20,0	
	Kötü, hain	4	26,7	
Maruz Kaldığı Şiddet	Karakter şiddete maruz kalmamış	3	20,0	Ölümcül olmayan ya da tedavi edilebilir şiddet
	Ölümcül olmayan ya da tedavi edilebilir şiddete maruz kalmış	7	46,7	
	Öldürücü bir şiddete maruz kalmış	5	33,3	
Uyguladığı Şiddet	Şiddet uygulamamış	7	46,7	Şiddet uygulama mış
	Ölümcül olmayan şiddet uygulamış	5	33,3	
	Öldürücü şiddet uygulamış	3	20,0	

Bu tabloda dizilerde şiddete uğrayan yan karakterlerin özellikleri yer almaktadır. Buna göre genç yetişkin kişiler %60 lık bir dilimi oluşturmaktadır.%47 lik bir kısmın ayırt edici iş faaliyeti yokken yine %47 lik bir kısım evli değildir. %53 öz çocuğa sahip olma durumunda kodlama yapılamazken yine aynı oranda üvey çocuğa sahip olma durumu da kodlanamamaktadır. Karakterle %53 ile iyi, kahraman, pozitif görülmektedir. %47 oranında ölümcül olmayan şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmışken yine aynı oranda karakterin şiddet uygulamadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 7: Şiddet Çözümlemesi Sonuçları

Değişken		Frekans	%	
Şiddete uğrayan şiddetçi tanıyor mu	Tanımiyor	4	26,7	Tanıyor
	Tanıyor	11	73,3	
Olay Yeri	deniz yat	1	6,7	Ev
	Ev	8	53,3	
	Hastane	1	6,7	
	Orman	1	6,7	
	Sahil	1	6,7	
	Sokak	2	13,3	
	Tekne	1	6,7	
Şiddete uğrayan ünlü mü değil mi	Ünlü	2	13,3	Ünlü değil
	ünlü değil	13	86,7	
Olay Saati	Gece	3	20,0	Gündüz
	Gündüz	12	80,0	
Yerleşim Yeri	kenar mahalle	2	13,3	Şehir merkezi
	Kırsal	3	20,0	
	şehir merkezi	10	66,7	

Yukarıdaki tabloda dizilerde yaşanan şiddet olayları ile ilgili veriler paylaşılmıştır. Bu veriler doğrultusunda anket soruları hazırlanmıştır. Buna göre

%73,3 ile şiddete uğrayanın şiddeti uygulayanı tanıdığı ortaya çıkmıştır. Şiddetin nerede gerçekleştiğine bakılırsa %53,3 ile ev ortamında olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Ana Karakter Çözümlemesi Sonuçları

Değişken (Ana Karakter)		Frekans	%	
Sosyal Yaş	Genç yetişkin (20'lerin başı 30'ların sonu)	10	66,7	Yetişkin
	Yetişkin (Aile ve kariyeri oturmuş)	5	33,3	
Sosyo-Ekonomik Statü	Kodlanamaz, Diğer	1	6,7	Orta Sınıf
	Açıkça üst sınıf	3	20,0	
	Orta sınıf	8	53,3	
	Açıkça alt sınıf	3	20,0	
Meslek	Ayrıt edici iş faaliyeti yok, karışık, Diğer	7	46,7	Diğer
	Eğlence, sanat, spor, kitle iletişim	2	13,3	
	Devlet, mahkemeler, hukuk, resmi görevli	1	6,7	
	Sağlık, tıbbi, sosyal refah ve hizmetler	3	20,0	
	Eğitim (öğrenci, öğretmen vb.)	2	13,3	
Aile Durumu	Karakterin aileye sahip olduğuna dair hiçbir referans yok	2	13,3	Karakterin ailesi var onlarla ilişkisi görünüyor
	Karakterin ailesi var, onlarla ilişkisine değiniliyor ama görünen bir şey yok	2	13,3	
	Karakterin ailesi var, onlarla ilişkisi görünüyor	10	66,7	
Medeni Hal	Evli değil	6	40,0	Evli değil
	Yakın zamanda evlenecek	3	20,0	
	Evli	5	33,3	
	Dul veya boşanmış	1	6,7	
Öz çocuk	Kodlanamaz, çocuk sahibi olup olmadığına dair bilgi yok, hiç çocuğu olmamış	9	60,0	Kodlanamaz
	Karakterin öz çocuğu var ya da daha önce olmuş	6	40,0	

Üvey Çocuk	Kodlanamaz karaktere bağımlı çocuk yok	9	60,0	Kodlanamaz
	Karakterin yasal sorumluluğunda çocuğu var	2	13,3	
Karakterin Rolü	Çoğunlukla az komik	3	20,0	Karışık veya genellikle ciddi
	Ne ciddi ne ciddi değil, karışık, çok açık değil	6	40,0	
	Genellikle ciddi	6	40,0	
Karakterin Tipi	İyi, kahraman, pozitif	14	93,3	İyi, kahraman, pozitif
	Karışık, çok net değil	1	6,7	
Maruz Kaldığı Şiddet	Karakter şiddete maruz kalmamış	5	33,3	Ölümcül olmayan ya da tedavi edilebilir şiddet
	Ölümcül olmayan ya da tedavi edilebilir şiddete maruz kalmış	6	40,0	
	Öldürücü bir şiddete maruz kalmış	4	26,7	
Uyguladığı Şiddet	Şiddet uygulamamış	9	60,0	Şiddet uygulamamış
	Ölümcül olmayan şiddet uygulamış	4	26,7	
	Öldürücü şiddet uygulamış	2	13,3	

Yukarıdaki tabloda yetiştirme sorularına kaynaklık eden veriler ortaya konmuştur. Buna bağlı olarak televizyon dizilerinde şiddete uğrayan ana karakterlerin %67'si genç yetişkin kişilerden oluşurken %53'lük bir dilim ise orta sınıfı oluşturmaktadır. Bu kişilerin %47 'si ayırt edici bir iş faaliyetine sahip değildir. Karakterlerin %67'si aileye sahip fakat onlarla görüşmezken, %40'lık bir dilimin ise evli olmadığı görülmektedir. Karakterlerin öz veya üvey çocuğa sahip olma durumu ise %60 ile kodlanamaz çıkmıştır. Şiddete uğrayan karakterlerin rolüne bakıldığında %40- % 40 olmak üzere karışık ve genellikle ciddi şekilde çıkmıştır. Uğradıkları şiddet ise %40 ile ölümcül olmayan, tedavi edilebilir şiddettir ve karakterlerin %60'lık kısmı ise hiç şiddet uygulamamışlardır.

Tüm bu veriler ışığında şu sorular hazırlanmıştır:

Genel olarak söylersek, günümüzde genç yetişkin kadın sayısı artmaktadır.

Genel olarak söylersek, günümüzde orta sınıf kadınların sayısı artmaktadır.

Genel olarak söylersek, günümüzde kadınların çalıştığı meslekler çeşitlenmiştir

Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar açısından aile bağları hâlâ güçlüdür.

Genel olarak söylersek, evlilik kadınlar açısından önemlidir.

Genel olarak söylersek, çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir.

Genel olarak söylersek, kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir.

Genel olarak söylersek, günümüzde çok sayıda kadın şiddete uğramaktadır.

Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir.

Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler

Genel olarak söylersek günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır.

Genel olarak söylersek, kadınlar genellikle tanıdıklarına şiddet uygulamaktadırlar.

Genel olarak söylersek, günümüzde çok sayıda kadın suça karışmaktadır.

Genel olarak söylersek, kadınlar büyük şehirlerde şiddet olaylarının kurbanı ya da özenesi olmaktadır.

Genel olarak söylersek artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır. soruları hazırlanmıştır

5.2. Yetiştirme Çözümlemesi Bulguları

Yetiştirme çözümülemesi bulguları tablolar eşliğinde sunulmuştur.

Tablo 9: Birinci Yetiştirme Testi Sonucu

			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme	Az	Adet	4	6	36	46
		Yüzde	8,7%	13,0%	78,3%	100,0%
	Çok	Adet	9	52	146	207
		Yüzde	4,3%	25,1%	70,5%	100,0%
Toplam		Adet	13	58	182	253
		Yüzde	5,1%	22,9%	71,9%	100,0%

$X^2: 4,092$; sd: 2 ; p: 0.2

“Genel olarak söylersek, günümüzde genç yetişkin kadın sayısı artmaktadır” sorusunun yetiştirme testi anlamlı çıkmamıştır. Buna bağlı olarak çok izleyenlerin katılıyorum yanıtlarının yüzdesi az izleyenlerden az çıkmıştır. Tabloya bakıldığında çok izleyenlerin kararsızım seçeneğini 52 katılımcının tercih ettiği, buna karşılık az izleyenlerin katılıyorum seçeneğini 36 katılımcının seçtiği görülmektedir. Bu da çözümlemenin anlamsız çıkmasına neden olmuştur denebilir. Bu sonucun çıkmasında katılımcıların üniversite öğrencisi olmaları ve kendi çevrelerinde genç yetişkin kadın sayısının artmadığını düşünmeleri etkili olabilir.

Tablo 10: İkinci Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	8	17	21	46
	Yüzde	17,4%	37,0%	45,7%	100,0%
Çok	Adet	29	86	92	207
	Yüzde	14,0%	41,5%	44,4%	100,0%
Toplam	Adet	37	103	113	253
	Yüzde	14,6%	40,7%	44,7%	100,0%

$X^2: ,501$; sd: 2; p: 0.8

“Genel olarak söylersek, günümüzde orta sınıf kadınların sayısı artmaktadır” sorusunun yetiştirme testi de anlamlı çıkmamıştır. Az ve çok izleyenlerin katılıyorum seçenekleri arasında ki yüzde farkı çok az olmasına karşın, az izleyenlerinki daha fazla çıkmıştır. Çok izleyenlerin kararsızım seçeneğinin aldığı sayı oldukça fazladır. Bu da testin anlamlı çıkmamasına neden olmuştur.

Tablo 11: Üçüncü Yetiştirme Test Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	5	1	40	46
	Yüzde	10,9%	2,2%	87,0%	100,0%
Çok	Adet	13	12	182	207
	Yüzde	6,3%	5,8%	87,9%	100,0%
Toplam	Adet	18	13	222	253
	Yüzde	7,1%	5,1%	87,7%	100,0%

$X^2: 2,080$; sd: 2; p: 0.4

“Genel olarak söylesek, günümüzde kadınların çalıştığı meslekler çeşitlenmiştir”in yetiştirme testi anlamsız çıkmıştır. Çok izleyenlerin katılıyorum seçeneğinin aldığı yüzde (88) az izleyenlerden fazla çıkmasına karşın, p değerinin 0.4 çıkması nedeniyle test yetiştirme delili sunmamıştır. Bu sonucun çıkmasında günümüzde hâlâ kadınların iş yaşamında yeterince gözükmeleri etkili olmuş olabilir.

Tablo 12:Dördüncü Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	5	19	22	46
	Yüzde	10,9%	41,3%	47,8%	100,0%
Çok	Adet	39	44	124	207
	Yüzde	18,8%	21,3%	59,9%	100,0%
Toplam	Adet	44	63	146	253
	Yüzde	17,4%	24,9%	57,7%	100,0%

$X^2:8,401$; sd: 2; p: 0.02

Genel olarak söylesek, günümüzde kadınlar açısından aile bağları hâlâ güçlüdür sorusunun testi anlamlı çıkmıştır. Çok televizyon izleyenlerin katılıyorum seçeneğinin yüzdesi 60 çıkmıştır. Az izleyenlerin katılıyorum seçeneğinin yüzdesi ise 48. Aradaki 12 puanlık fark yetiştirme delili olarak kabul edilmektedir.

Tablo 13:Beşinci Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	4	14	28	46
	Yüzde	8,7%	30,4%	60,9%	100,0%
Çok	Adet	24	42	141	207
	Yüzde	11,6%	20,3%	68,1%	100,0%
Toplam	Adet	28	56	169	253
	Yüzde	11,1%	22,1%	66,8%	100,0%

$X^2: 2,332$; sd: 2; p: 0.3

“Genel olarak söylersek, evlilik kadınlar açısından önemlidir” sorusunun testi anlamlı çıkmamıştır. Katılımcılar, “evlilik kadınlar açısından önemlidir” önermesine katılmamışlardır. Bunda çok televizyon izleyenlerin katılmıyorum ve kararsızım seçeneklerinin fazla değer alması da etkili olmuştur. Bu sonuç önemlidir. Katılımcılar kadınlar için evliliğin önemli olmadığını düşünmektedirler. Elbette bunda günümüz dünyasında yalnız yaşamının popüler olması, kadınların kendilerine daha bir güvenmeleri ve bağımlı konumlarını aşma çabasında olmaları etkili olmuş olabilir.

Tablo 14:Altıncı Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	10	8	28	46
	Yüzde	21,7%	17,4%	60,9%	100,0%
Çok	Adet	18	38	151	207
	Yüzde	8,7%	18,4%	72,9%	100,0%
Toplam	Adet	28	46	179	253
	Yüzde	11,1%	18,2%	70,8%	100,0%

$X^2:6,581$; sd: 2; P: 0.04

“Genel olarak söylersek, çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir” sorusunun testi anlamlı çıkmıştır. Buna göre çok televizyon izleyenlerin katılıyorum seçeneğinin aldığı yüzdeyle az izleyenlerin aldığı yüzde arasında 12’lik bir yüzde payı bulunmaktadır. Çok izleyenler lehine olan bu fark yetiştirme delilidir.

Tablo 15:Yedinci Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	19	10	17	46
	Yüzde	41,3%	21,7%	37,0%	100,0%
Çok	Adet	69	54	84	207
	Yüzde	33,3%	26,1%	40,6%	100,0%
Toplam	Adet	88	64	101	253
	Yüzde	34,8%	25,3%	39,9%	100,0%

X^2 : 1,093; sd: 2; p: 0.06

“Genel olarak söylersek, kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir” sorusunun testi anlamlı çıkmamıştır. Katılımcılar, “Genel olarak söylersek, kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir” sorusuna katılmamışlardır. Bunda çok izleyenlerin katılmıyorum ve kararsızım seçeneklerini gerekenden fazla işaretlemeleri etkili olmuştur. Elbette iyi olmanın tek şartı ciddi olmak değildir. bu nedenle test anlamlı çıkmamış olabilir.

Tablo 16:Sekizinci Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	4	5	37	46
	Yüzde	8,7%	10,9%	80,4%	100,0%
Çok	Adet	13	19	175	207
	Yüzde	6,3%	9,2%	84,5%	100,0%
Toplam	Adet	17	24	212	253
	Yüzde	6,7%	9,5%	83,8%	100,0%

X^2 : , 516; sd: 2; p:0.8

“Genel olarak söylersek, günümüzde çok sayıda kadın şiddete uğramaktadır” sorusunun testi de anlamlı çıkmamıştır. Katılımcılar önermeye katılmamışlardır. Bunda az izleyenlerin katılıyorum seçeneğinin aldığı sayının az ve çok izleyenlerin katılmıyorum ve kararsızım seçeneklerinin aldığı sayıda yakın olması etkili olmuştur. Bu testi bir sonraki testle bir arada değerlendirmek gerekir. Günümüzde kadına şiddet kanıksanmıştır denebilir. Bu nedenle katılımcılar soruya katılmamış olabilirler.

Tablo 17:Dokuzuncu Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	16	7	23	46
	Yüzde	34,8%	15,2%	50,0%	100,0%
Çok	Adet	29	24	154	207
	Yüzde	14,0%	11,6%	74,4%	100,0%
Toplam	Adet	45	31	177	253
	Yüzde	17,8%	12,3%	70,0%	100,0%

X^2 : 12, 736; sd: 2;p: 0.02

“Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir” sorusunun testi anlamlı çıkmıştır. Katılımcılar önermeye katılmışlardır. Az ve çok izleyenlerin katılıyorum seçenekleri arasında çok izleyenler lehine olmak üzere 24'lük bir yüzde payı bulunmaktadır. Bu da yetiştirme delilidir. Gerçekten de medyada sürekli gösterilmesi, görüntüler üzerinde sıkça tartışılması kadına şiddetin sıradan bir şey haline gelmesine ve katılımcıların da soruya katılmalarına neden olabilir.

Tablo 18:Onuncu Yetiştirme Testi Sonucu

			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet		12	9	25	46
	Yüzde		26,1%	19,6%	54,3%	100,0%
Çok	Adet		24	46	137	207
	Yüzde		11,6%	22,2%	66,2%	100,0%
Toplam	Adet		36	55	162	253
	Yüzde		14,2%	21,7%	64,0%	100,0%

$X^2:6, 501$; sd: 2; p: 0.04

“Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet kamusal alanda da uygulanmaktadır” sorusunun testi de anlamlıdır. Katılımcılar bu önermeye de katılmışlardır. Testin verdiği yetiştirme delili yüzde 12’dir (66-54:=12).

Tablo 19:On birinci Yetiştirme Testi Sonucu

			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet		7	9	30	46
	Yüzde		15,2%	19,6%	65,2%	100,0%
Çok	Adet		37	53	117	207
	Yüzde		17,9%	25,6%	56,5%	100,0%
Toplam	Adet		44	62	147	253
	Yüzde		17,4%	24,5%	58,1%	100,0%

$X^2: 1,203$; sd: 2; p: 0.5

“Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler” sorusunun test sonucu anlamsızdır. Katılıyorum seçeneği bakımından çok izleyenlerin yüzdesi daha az çıkmıştır. Bunda çok izleyenlerin katılmıyorum ve kararsızım seçeneklerinin tercih edilme oranlarının yüksekliği etkili olmuştur. Bu sonuç, katılımcıların günümüzde şiddetin hâlâ erkekten kadına uygulandığını düşündüklerini gösteriyor olabilir.

Tablo 20:On ikinci Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	3	24	19	46
	Yüzde	6,5%	52,2%	41,3%	100,0%
Çok	Adet	25	59	123	207
	Yüzde	12,1%	28,5%	59,4%	100,0%
Toplam	Adet	28	83	142	253
	Yüzde	11,1%	32,8%	56,1%	100,0%

X^2 : 9,679; sd: 2; p: 0.008

“Genel olarak söylersek günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır” sorusunun testi anlamlı çıkmıştır. Yetiştirme delili yüzde 18’dir. (59-41= 18). Buna göre katılımcılar, “Genel olarak söylersek günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır” önermesine katılmaktadırlar.

Tablo 21: On üçüncü Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	18	17	11	46
	Yüzde	39,1%	37,0%	23,9%	100,0%
Çok	Adet	75	65	67	207
	Yüzde	36,2%	31,4%	32,4%	100,0%
Toplam	Adet	93	82	78	253
	Yüzde	36,8%	32,4%	30,8%	100,0%

X^2 : 1,317; sd: 2; p: 0.5

“Genel olarak söylersek, kadınlar genellikle tanıdıklarına şiddet uygulamaktadırlar”ın testi anlamlı çıkmamıştır. Katılımcılar önermeye katılmamışlardır. Bu testin anlamsız çıkmasının temel nedenlerinden biri, katılmıyorum seçeneğini çok izleyenlerin katılıyorum seçeneğinden fazla tercih etmiş olmalarıdır. Belki de katılımcılar yakın çevrelerinde erkekte kadına şiddet görmüşlerdir. Bu nedenle de soruya katılmamış olabilirler.

Tablo 22: On dördüncü Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	10	18	18	46
	Yüzde	21,7%	39,1%	39,1%	100,0%
Çok	Adet	56	67	84	207
	Yüzde	27,1%	32,4%	40,6%	100,0%
Toplam	Adet	66	85	102	253
	Yüzde	26,1%	33,6%	40,3%	100,0%

X^2 : , 939; sd: 2; p: 0.6

“Genel olarak söylesek, günümüzde çok sayıda kadın suça karışmaktadır” sorusunun testi de anlamlı çıkmamıştır. Katılımcılar bu önermeye de katılmamışlardır. Bunda çok izleyenlerin katılmıyorum ve kararsızım seçeneklerini işaretleme sayılarının az ve çok izleyenlerin katılıyorum seçeneklerini işaretleme sayılarından fazla çıkması etkili olmuştur. Katılımcıların soruya katılmamaları kendi içinde anlamlıdır. Çünkü televizyonda tekrar eden görüntülere karşın, gerçek yaşama katılımcılar yakın çevrelerinde bu türden bir örneğe rastlamamış ya da az rastlamış olabilirler.

Tablo 23: On beşinci Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	7	10	29	46
	Yüzde	15,2%	21,7%	63,0%	100,0%
Çok	Adet	18	36	153	207
	Yüzde	8,7%	17,4%	73,9%	100,0%
Toplam	Adet	25	46	182	253
	Yüzde	9,9%	18,2%	71,9%	100,0%

X^2 : 2,629; sd: 2; p: 0..3

Tablo 24:On altıncı Yetiştirme Testi Sonucu

		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Tv İzleme Az	Adet	11	11	24	46
	Yüzde	23,9%	23,9%	52,2%	100,0%
Çok	Adet	15	22	170	207
	Yüzde	7,2%	10,6%	82,1%	100,0%
Toplam	Adet	26	33	194	253
	Yüzde	10,3%	13,0%	76,7%	100,0%

X^2 : 19, 669; sd: 2;p: 0.001

“Genel olarak söylersek artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır” sorusunun testi diğer anlamlı çıkan testler arasında en güçlü olarak anlamlı çıkmıştır. Bu nedenle çok izleyenlerin katılıyorum seçeneğiyle az izleyenlerin aynı seçeneği arasında 30’a yakın bir yüzde farkı ve dolayısıyla yetiştirme delili bulunmaktadır.

5.3. Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi Bulguları

Yaygın Görüş Haline Getirme Testlerinden sadece anlamlı olanlar sunulmuştur.

Tablo 25: Birinci Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet				Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Kadın	Tv İzleme	Az	Adet	2	1	17	20
			Yüzde	10,0%	5,0%	85,0%	100,0%
		Çok	Adet	4	33	79	116
			Yüzde	3,4%	28,4%	68,1%	100,0%
	Toplam		Adet	6	34	96	136
			Yüzde	4,4%	25,0%	70,6%	100,0%
Erkek	Tv İzleme	Az	Adet	2	5	19	26
			Yüzde	7,7%	19,2%	73,1%	100,0%
		Çok	Adet	5	19	67	91
			Yüzde	5,5%	20,9%	73,6%	100,0%
	Toplam		Adet	7	24	86	117
			Yüzde	6,0%	20,5%	73,5%	100,0%

Kadın x^2 : 6,101; sd: 2

Erkek x^2 : , 191; sd: 2

p: 0.04

“Genel olarak söylersek, günümüzde genç yetişkin kadın sayısı artmaktadır” sorusunun yaygın görüş haline getirme testi erkekler kontrol edildiğinde kadınlar açısından anlamlı çıkmıştır. Bu sonuç yetiştirme testi için de veri olabilir. Yetiştirme testinin erkeklerin katılmamaları sonucu anlamsız çıktığını önermek mümkündür. erkeklerin genç yetişkin kadın sayısının artması görüşüne katılmadıklarını belirtmek olanaklıdır.

Tablo 26:İkinci Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Kadın	Tv İzleme Az	Adet	6	5	9	20
		Yüzde	30,0%	25,0%	45,0%	100,0%
	Çok	Adet	11	26	79	116
		Yüzde	9,5%	22,4%	68,1%	100,0%
	Toplam	Adet	17	31	88	136
		Yüzde	12,5%	22,8%	64,7%	100,0%
Erkek	Tv İzleme Az	Adet	4	3	19	26
		Yüzde	15,4%	11,5%	73,1%	100,0%
	Çok	Adet	7	12	72	91
		Yüzde	7,7%	13,2%	79,1%	100,0%
	Toplam	Adet	11	15	91	117
		Yüzde	9,4%	12,8%	77,8%	100,0%

Kadın x^2 : 7,202; sd: 2

Erkek x^2 : 1,411; sd: 2

p: 0. 03

“Genel olarak söylersek, çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir” sorusunun yaygın görüş haline getirme testi erkekler kontrol edildiğinde kadınlar açısından anlamlı çıkmıştır. Bu sorunun yetiştirme testinin anlamlı çıkmasının nedeni de kadınların soruya katılmaları olabilir.

Tablo 27:Üçüncü Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Kadın	Tv İzleme Az	Adet	7	3	10	20
		Yüzde	35,0%	15,0%	50,0%	100,0%
	Çok	Adet	14	12	90	116
		Yüzde	12,1%	10,3%	77,6%	100,0%
	Toplam	Adet	21	15	100	136
		Yüzde	15,4%	11,0%	73,5%	100,0%
Erkek	Tv İzleme Az	Adet	9	4	13	26
		Yüzde	34,6%	15,4%	50,0%	100,0%
	Çok	Adet	15	12	64	91
		Yüzde	16,5%	13,2%	70,3%	100,0%
	Toplam	Adet	24	16	77	117
		Yüzde	20,5%	13,7%	65,8%	100,0%

Kadın: χ^2 : 7,910; sd: 2

Erkek: χ^2 : 4,582; sd: 2

p: 0.02

“Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir” sorusunun yaygın görüş haline getirme testi erkekler kontrol edildiğinde kadınlar açısından anlamlı çıkmıştır. Kadınlar da kadına yönelik şiddetin sıradan bir şey haline gelmesine katılmaktadırlar. İlginç olan erkeklerin bu soruya katılmamalarıdır.

Tablo 28:Dördüncü Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet				Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam	
Kadın	Tv İzleme	Az	Adet	5	7	8	20	
			Yüzde	25,0%	35,0%	40,0%	100,0%	
		Çok	Adet	18	30	68	116	
			Yüzde	15,5%	25,9%	58,6%	100,0%	
	Toplam			Adet	23	37	76	136
				Yüzde	16,9%	27,2%	55,9%	100,0%
Erkek	Tv İzleme	Az	Adet	2	2	22	26	
			Yüzde	7,7%	7,7%	84,6%	100,0%	
		Çok	Adet	19	23	49	91	
			Yüzde	20,9%	25,3%	53,8%	100,0%	
	Toplam			Adet	21	25	71	117
				Yüzde	17,9%	21,4%	60,7%	100,0%

Kadın x^2 : 2,489; sd: 2

Erkek x^2 : 8,040; sd: 2

p: 0.01

“Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler” sorusunun yaygın görüş haline getirme testi kadınlar kontrol edildiğinde erkekler açısından anlamlı çıkmıştır. Bu soruya kadınların katılmaları beklenmeyebilir.

Tablo 29:Beşinci Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Kadın	Tv İzleme Az	Adet	3	8	9	20
		Yüzde	15,0%	40,0%	45,0%	100,0%
	Çok	Adet	13	33	70	116
		Yüzde	11,2%	28,4%	60,3%	100,0%
	Toplam	Adet	16	41	79	136
		Yüzde	11,8%	30,1%	58,1%	100,0%
Erkek	Tv İzleme Az	Adet	0	16	10	26
		Yüzde	,0%	61,5%	38,5%	100,0%
	Çok	Adet	12	26	53	91
		Yüzde	13,2%	28,6%	58,2%	100,0%
	Toplam	Adet	12	42	63	117
		Yüzde	10,3%	35,9%	53,8%	100,0%

Kadın x^2 : 1,655; sd: 2

Erkek x^2 : 11,020; sd: 2

p: 0.004

“Genel olarak söylersek günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır” sorusunun yaygın görüş haline getirme testi kadınlar kontrol edildiğinde erkekler açısından anlamlı çıkmıştır.

Tablo 30:Altıncı Anlamlı Çıkan Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet			Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Toplam
Kadın	Tv İzleme Az	Adet	3	7	10	20
		Yüzde	15,0%	35,0%	50,0%	100,0%
	Çok	Adet	5	11	100	116
		Yüzde	4,3%	9,5%	86,2%	100,0%
	Toplam	Adet	8	18	110	136
		Yüzde	5,9%	13,2%	80,9%	100,0%
Erkek	Tv İzleme Az	Adet	8	4	14	26
		Yüzde	30,8%	15,4%	53,8%	100,0%
	Çok	Adet	10	11	70	91
		Yüzde	11,0%	12,1%	76,9%	100,0%
	Toplam	Adet	18	15	84	117
		Yüzde	15,4%	12,8%	71,8%	100,0%

Kadın x^2 : 14,471; sd: 2; p: 0.001;

Erkek x^2 : 6,814, sd: 2; p: 0.03

“Genel olarak söylersek artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır” sorusunun testi hem kadınlar hem de erkekler açısından anlamlı çıkmıştır.

Burada bir noktayı belirtmekte yarar bulunmaktadır. Anlamlı çıkan yaygın görüş haline getirme testlerinin hem erkek hem de kadınlar için çok izleyenlerinin yüzdelerinin toplamı az izleyenlerin toplamından fazla çıkmıştır. Bu da saha araştırmasında yaygın görüş haline getirmenin de gerçekleştiğini kanıtlar.

SONUÇ VE ÖNERİ

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kitle iletişim araçları kültürel, eğitim, siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda birçok işlevi yerine getirmektedir. Araçlar işlevlerini yerine getirirken bazen dinsel bir görevi, bazen eğlenceli bir haberi bazen de şiddet barındıran bir haberi iletmektedir. Kitle iletişim araçlarına bilinçli bir şekilde yerleştirilen bu mesajlar sayesinde bireyleri yetiştirmektedir.

Kitle iletişim araçları bireylerin düşüncelerini etkilemekte, iletilen mesajlar yoluyla toplumsal ortak bir bilinç oluşturmaktadır. Buna kitle iletişim araçlarının toplumsallaşma işlevi denilmektedir. Buna bağlı olarak görsel medya, toplumda kabul gören, bireyler tarafından dikkate alınan ve rol model olarak sunulan baskın tarzları iletmektedir. Televizyonun iletmediği bu tarzlar bireylerde sosyal gerçeklik algısının farklılaşmasında etkili olmaktadır.

Medya etki araştırmalarının en çok üzerinde durduğu alan televizyondur. Televizyon üzerinde birçok araştırma yapılmasının nedeni televizyon ve şiddet ilişkisinin incelenmek istenmesidir.

Yapılan araştırmaların çoğunda televizyonun zararlı içeriklerinin taklit edilip edilmediği, şiddet gösteriminin saldırganlığa ve şiddete eğilimi artırıp artırmadığı, olumsuz örneklerin çocukları nasıl etkilediği gibi sorunlar incelenmiştir.

Gerbner ve bir grup akademisyen 1967 yılında “Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi” konusunda kurulan bir komisyon için bir proje yürütmüştür. Kültürel Göstergeler Projesi çerçevesinde televizyon içerikleri içerik analizi yoluyla incelenmiştir. İlerleyen yıllarda Yetiştirme Teorisi adı verilen bu araştırmalar medya etki araştırmalarında uzun dönemli medya etkisinin içinde bulunmaktadır. Teoriye göre yoğun televizyon izleyenler, televizyon içeriklerinde yer alan mesajlardan etkilenmektedir. Bu etkilenme, mesajlara göre inanış, tutum ve davranışların değişeceği, bireyin televizyon tarafından yetiştirme etkisine maruz kalacağı anlamına gelmektedir. Teori televizyonun toplumsallaştırma işlevinin yüksek olduğunu savunmaktadır. Bireylerin gerçeklik algısının televizyonda verilen mesajlar sayesinde geliştiğini savunmaktadır. Teoriye göre verilen mesajlar yaygın görüş

haline getirmeye neden olmaktadır. Yaygın görüş haline getirme, çok fazla televizyon izleyenler yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları, gelir durumları gibi değişkenleri ne olursa olsun televizyonun verdiği mesajlardan ortak bir değer yargısına sahip olacakları anlamına gelmektedir.

Yaygın görüş haline getirmeye bağlı olarak televizyonu yoğun izleyenler televizyon şiddetine maruz kalmaktadır. Televizyonda şiddet ve saldırganlık gösterimine bağlı olarak izleyiciler acımasız ve tehlikeli dünya sendromu yaşamaktadırlar. Bu durumda yoğun televizyon izleyicileri gerçek dünyanın da televizyonda yansıtılan dünya gibi olduklarına inanmaktadırlar. Hatta televizyonda gösterilen şiddetin gerçek dünyada neredeyse iki katı olduğu algısına sahiptirler. Diğer yandan televizyonun yetiştirme etkisi izleyicinin içinde bulunduğu duruma göre artış göstermektedir. Örneğin televizyonda şiddete maruz kalan biri gösterildiğinde eğer izleyici de mağdur biriye yetiştirme, yani kültive iki katına çıkmaktadır. Bu duruma ise rezonans yani çifte kültive denmektedir.

Bireyin bir başka bireye kasten uyguladığı fiziksel güç veya bireyde yaratabilecek her türlü olumsuzluğa şiddet denmektedir. Kadına yönelik şiddet coğrafya, din, dil, ırk, kültürel farklılıklar ve ekonomik özgürlük gibi insani değerleri tanımayan, ve insanı insan yapan hakları ihlal eden bir durum olarak tüm dünyada görülmektedir. Türkiye’de de kadına yönelik şiddet sadece fiziksel olarak kalmamakla birlikte birçok türü ile kadınların yaşadığı bir sorundur. Kadına yönelik şiddet kadına fiziksel zarar vermenin dışında onu baskı altına alarak psikolojik sorunlar da yaratmaktadır. Şiddet gören kadınlarda özgüven eksikliği, dış dünyaya karşı tedirginlik ve korku, olumsuz örnek sayılabilecek davranışlar görülmektedir. Kadının şiddete uğramasındaki en önemli nedenlerden biri ataerkil toplumda yaşanıyor olmasıdır. Bu durumla ilişkili olarak 1960’lı yılların başında erkek egemenliğine ve baskısına karşı gelmek, özgürlüğüne kavuşmak isteyen kadınlar feminizm hareketini başlatmıştır. Kavramda asıl konu kadın ve kadının erkekle eşit olduğudur. Fakat feminist kuramlar kendi içlerinde ayrıldığı başlıklarla kadın için farklı konulara değinmiştir. Liberal feminizm kadının erkekle eşit olduğunu savunurken, radikal feminizm kadının doğuştan erkekle farklı yaratıldığı üzerinde

durmaktadır. Sosyal feminist ev kadınlarının da birer işçi ve emekçi olduklarını savunmaktadır.

Bu çalışmada en başta Gerbner olmak üzere bir grup akademisyen tarafından 1967 yılında başlatılan Kültürel Göstergeler Projesi kapsamında ortaya çıkan Yetiştirme Kuramı çerçevesinde televizyon dizilerinde yer alan kadına yönelik şiddet olayları incelenmiştir. Kuramın temel bileşenlerinden biri olan Yetiştirme Çözümlemesinin televizyonun yetiştirme etkisine bağlı olarak kadına şiddet olaylarına maruz kalan bireylerin sosyal gerçeklik algısı ve televizyonun yaygın görüş haline getirme etkisi incelenmiştir.

Gerbner'in Kültürel Göstergeler Projesi ve Yetiştirme Teorisi temel alınarak yapılan bu çalışmada mesaj sistem çözümlemesi ve yetiştirme çözümleneleri bileşenleri kullanılmıştır.

Araştırmanın mesaj sistem çözümlemesi yapılırken incelenen dizilerde yan ve ana karakterlerin yaş, cinsiyet, meslek, aile ve çocuk durumu, şiddet uygulayıp uygulamadığı veya şiddet görüp görmediği gibi noktalar incelenmiştir. Bunun yanı sıra şiddet çözümlemesinde ise şiddetin kim tarafından nerede, nasıl, hangi süre zarfında kaç saniye veya dakika, şiddeti ne şekilde uyguladığı gibi sorulara cevap verilmiştir. Tüm bunların eksiksiz cevaplanması mesaj sistem çözümlemesinin tam anlamıyla yapılması demektir. Fakat incelenen her dizi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak bu konuda eksiklik yaratmaktadır. Örneğin incelenen bölüm için ana karakter gibi görünen kişi, aslında yan karakter veya konuk oyuncu olabilmektedir. Dizi hakkında o bölüm için yapılan inceleme mesaj sistem çözümlemesinde hata payı yaratmaktadır. Bu durum ise saha araştırmasında kullanılacak olan soruların oluşturulmasına da etki etmektedir. Soruların daha detaylı ve güvenilirliğinin yüksek olması için mesaj sistem çözümlemesine önem verilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada yayından kalkmış bazı diziler de incelendiği için karakterler konusunda birkaç eksiklik olabilmektedir. Bu durum ise mesaj sistem çözümlemesine bağlı olarak oluşturulan soruların spesifiklik yerine daha genel olmasına neden olmuştur.

Araştırmanın genelleme özelliği bulunmamaktadır. Araştırma yetiştirme teorisi bakımından kadın örneğinde yapılan ilk çalışmadır. Mesaj sistem çözümlemesinde dizilerin ana ve yardımcı karakterlerinin özellikleri ile birlikte şiddet çözümlemesi yapılmıştır. Çıkan sonuçlara ilişkin olarak oluşturulan anketlerle veri toplanmıştır. Toplanan veriler ışığında yapılan 16 yetiştirme çözümlemesi testinden 7 tanesi anlamlı çıkarken 11 tanesi ise anlamsız çıkmıştır. Yapılan yaygın görüş haline getirme testlerinden ise 6 tanesi anlamlı çıkmıştır. Buna bağlı olarak televizyonun yaygın görüş haline getirme etkisi ve yetiştirme etkisi ortaya çıkmıştır. Testlerin anlamsız çıkmasının nedeni sayılabilecek etkenler bulgular kısmında her bir testin altında açıklanmıştır.

Araştırmanın temelini televizyonu çok izleyenler ile az izleyenlerin vermiş oldukları cevaplar oluşturmaktadır. Gün içinde televizyonu 1 saatten az izleyenler az izleyenler olarak değerlendirilirken, 1 saatten fazla izleyenler ise çok izleyenler olarak değerlendirilmiştir. Çıkan sonuçlara göre hipotezler sınanmış ve televizyonun yetiştirme rolü ortaya konmuştur. Anket formundaki 16. soruda yer alan genel olarak söylersek artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır. ifadesine verilen yanıtlar en çok anlamlı çıkan sonucu vermiştir. Buna ilişkin olarak deneklerin dünyayı artık tehlikeli bir yer olarak gördükleri (tehlikeli dünya algısı) ve geceler kadar gündüzleri de kadınlara şiddet uygulanabildiği sonucu ortaya çıkmıştır. 4. yetiştirme testi sonucuna göre kadınlar için aile bağlarının güçlü ve önemli olduğu hipotezi olumlu sonuçlanmıştır. 6. yetiştirme testi sonucuna göre ise kadınlar için çocuk sahibi olmak önemlidir sonucunda ulaşılmıştır. 9. testte ise şiddetin artık kadınlara uygulanmasının çok sıradan bir hale geldiği kabul görülmüştür. Bu sonucu 10. testin sonucu destekler niteliktedir. 12. yetiştirme testinde şiddetin genellikle tanınmamış kadınlar arasında yaşandığı ortaya çıkmıştır. Tüm bulgular ışığında araştırmada televizyonun yetiştirme etkisinin ve yaygın görüş haline getirme etkisinin olduğu ortaya konmuştur.

İnsanoğlunun varlığından beri etkisini sürdüren şiddet aile içine bakıldığında özellikle erkekten kadına uygulanmaktadır. Çalışma kapsamında ortaya çıkan

sonuçlar neticesinde şiddete dikkat çekmek, azaltmak ve hatta ortadan kaldırmak için şu önerilerde bulunulabilir;

- Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmalıdır. Bunu başarmanın ilk adımı ise eğitim düzeyinin artmasında geçmektedir. Bir toplumun eğitim düzeyi ile refah seviyesi arasında pozitif bir ilişki vardır. Toplumsal eşitliğin sağlanması için ise gerek aile içinde gerek okullarda çocuklara buna yönelik bilgi verilmelidir. Aile içine bakacak olursak erkek kardeşin televizyon izlerken kız kardeşin ev işleri ile ilgilenmesi algısı anne ve baba tarafından yıkılmalıdır. Okul hayatında ise çocuklara erkeğin güçlü kadının ise naif bir yapısının olduğu aktarılmamalıdır.

- Kadınların da meslek sahibi olabilmesi için yönetimler ellerinden geleni yapmalıdır. Yoksulluk durumunda en çok etkilenenler kadınlar ve çocuklar olmaktadır. Bu durumun değişmesi için kadınlar çalışmaya sevk edilmelidir. Bunu yaparken ise kadın için gerekli ve sağlıklı çalışma koşulları oluşturulmalı bu konuda düzenlemeler yapılmalıdır.

- Şiddete maruz kalan kadınlar için sığınma evlerinin sayısı arttırılmalıdır. Fakat tüm iş sadece ev sayısını arttırmakla bitmez, kadının kendini şiddet konusunda geliştirmesi, eğer şiddete uğradığında sessiz kalıp erkeğe erkek oldu için hak veriyorsa bu düşünce yapısının değiştirilmesi sağlanmalıdır. Bu ise sığınma evlerinde yapılacak toplantılar ve bilgilendirme çalışmaları ile sağlanmalıdır.

- Erkeğin ailenin reisi olduğu, kadının ise itaatkâr olup her şeye boyun eğmesi, gerektiği zihniyetinin değiştirilmesi gerekmektedir.

- Sivil toplum kuruluşları, medya ve devlet işbirliği yaparak bireyleri şiddet konusunda eğitmelidir.

Teknolojik gelişmeler iletişim sektörünü ve iletişim için gerekli olan iletişim araçlarını da geliştirmiş ve bir adım öteye taşımıştır. İletişim ortamları çeşitlenmiş, mecralar artmış ve içeriklerin kalitesi de değişmiştir. Dijitalleşmeye bağlı olarak ilerlenen bu yolda iletişim alanında da birçok dijital mecra ortaya çıkmıştır.

Dijital teknolojinin gelişmesiyle birlikte televizyon yayıncılığında da oldukça köklü değişimler yaşanmaktadır. Birçok televizyon kanalını bünyesinde bulunduran TV platformları ortaya çıkmıştır. Bu sayede hem yayın kalitesi artmış hem de daha çok seçenek hedef kitleye sunulmuştur. Tüm bunlara rağmen ücretli dijital platformlara alışmak, ücretsiz tv kanallarını izlemeye alışık olan hedef kitle açısından zor olmuştur. Fakat durdur izle, geri al izle, yeniden izle gibi seçeneklerin olması tv kanallarında akıp giden yayınlara bakılarak daha cazip gelmiştir. Ayrıca ilk kez üye olanlara yapılan kampanyalar ilk birkaç ayın ücretsiz olması, her türlü bireye hitap eden segmentlerin bulunması da hedef kitleyi ikna eden bir diğer husustur.

Birçok işletme gibi dijital TV platformları da hedef kitlesine ürününü anlatmak, hedef kitlesini daha iyi tanımak, onlarla daha yakın olmak için sosyal ağları sıklıkla kullanmaya başlamışlardır. Sosyal ağlarla iç içe olan tv platformları hedef kitlesini tanıyarak beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamak ister. Buna ilişkin televizyondan farklı olarak hedef kitlenin yorumlarını öğrenir, demografik özellikleri hakkında araştırma yapar ve interaktif bir iletişim kurmak isterler. Tv platformları ve sosyal ağların birlikte var olması kullanıcılar açısından avantaj sağlamaktadır. Günümüzde popülerliğini sürdüren Netflix, Blue Tv, Puhu Tv, Tivibu, Fox Play, BeIN Connect, D- Smartb GO, Turkcell TV P lus gibi dijital yayın yapan platformlar özellikle Facebook, Twitter, Instagram, Google+, YouTube gibi mecraları tüm bu sıralanan sebepler dolayısıyla etkin bir şekilde kullanmaktadırlar.

Adı geçen Dijital TV platformları bu sitelerde aynı anda ortak olarak çok daha geniş bir hedef kitleyle iletişime geçmekte, platformların sahip olduğu kanalları, yeni eklenenleri, ayrılanları, teknik gelişmeleri, fiyatları kampanyaları takipçilerle tek sayfada ve hepsi bir arada paylaşmaktadırlar. Böylece takipçiler TV platformları hakkında aynı anda bilgiye sahip olurken aynı zamanda platformları kıyaslama şansına da sahip olmaktadır. Diğer yandan kişisel hobi ve tecrübelerine yer veren blogların yanı sıra kurumsal bloglar da tanıtım ve bilgi verme açısından sıklıkla kullanılmaktadır. İnteraktif bir iletişim sağlaması açısından tercih edilmektedir. Bloglarda yapılan yorumların okurlar tarafından rahatlıkla görülebilmesi ve herkese açık olması, geri dönüşler ve okur düşüncelerini öğrenmek açısından önemlidir. Bu sebeple dijital TV platformları da bloglara önem vermekte; hedef kitleye yönelik

olarak TV yayınları alanında, teknolojik gelişmeler, günlük yayın akışındaki programlar, platformlara dahil olan kanallar ve ayrılan kanallar gibi bir TV platformunun yayıncılıkla ilgili bir çok alanında paylaşımlar yapmaktadır.

Bu araştırma kadın sunumu televizyon kanallarında yer alan dizilere dayalı olarak incelemiştir. Gelecekte yapılabilecek çalışmalar ise sadece geleneksel iletişim araçları ve geleneksel televizyon akışı ile ilgilenmek yerine dijital dünyaya açılabilirler. Çalışmalar dijital platformlarda yer alan dizileri kapsayabilir hatta dijital platformların sosyal ağlarla olan ilgisi üzerine de yoğunlaşabilir.

Bu sayede katılımcıların dijital dünya ile olan ilgileri ve dijital dünyaya bakış açıları da ölçülebilir ve Yetiştirme Kuramı'na farklı bir açıdan yaklaşılabilir. Diğer açıdan bakılacak olursa televizyon kanallarında her zaman her istediğimizi bulmak oldukça zordur. Fakat dijital platformlarda içeriklerine göre kategorilere ayrılmış olan diziler ve filmler bulunmaktadır. Katılımcıların neyi, neden seçerek izledikleri ve hangi kategorilere neden ilgi duydukları, hangi kategorilerde yetiştirme etkisinin ve yaygın görüş haline getirmenin daha fazla olduğu da araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aile İçi Şiddet Araştırması (2014).
- Akgül, A. E. (2006). Popüler Kültür Ve Televizyon İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
- Aktaş, A, M. (2006). Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması, Elma Yayınevi, Ankara
- Aktaş, M. A. (2006). Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması, Elma Yayınevi, Ankara.
- Altınay A., Arat, Y. (2008). Türkiye’de kadına yönelik şiddet, 2.Basım, Baskı Çözümleri, İstanbul
- Altınay, A., Arat, Y. (2008). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, 2. Basım, Punto Baskı Çözümleri, İstanbul
- Arıkoğlu-Ündücü, C. (2016). Toplumsal Cinsiyet, Alternatif Politika Dergisi Özel Sayı 2, 1-21.
- Atman, Ü.,C. (2003). Kadına yönelik şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, sürekli tıp eğitim dergisi 12 (9), 333-335
- Ayan, S. (2010). Aile Ve Şiddet: Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara
- Ayata, G. (2013). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasal Düzenlemeler, ECORYS, Ankara.
- Aytaç, S., Eteman, F., Aydın, Ç.G., Reçber, B., Sezen, H.K. (2016). Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını, Kestirim Tabanlı Bir Araştırma, Sosyoloji Konferansları 54(2)
- Aziz, A. (1981). Radyo Ve Televizyona Giriş, 2.Basım, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, E-Kitap: [Http://Kitaplar.Ankara.Edu.Tr](http://Kitaplar.Ankara.Edu.Tr)
- Bal, M.,D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış, kadın sağlığı hemşireliği dergisi 1(1) 15-28
- Bandura A., Ross, D., And Ross S. A.,(1961). Transmission Of Aggression Through Imitation Of Aggressive Models, Journal Of Abnormal And Social Psychology ,63(3), 575-582

- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi ‘Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç’, Anadolu üniversitesi yayını, Eskişehir
- Einarsen, S., Hoel, H., Zapf, D., Cooper, C. (2003). Bullying and Emotional Abuse In The Workplace, Taylor of Francis, London.
- Emerson R. (1976). Social Exchange Theory, Annual Rewiev Of Sociology, (2), 335-362
- Er, E.(2006). Sinemada kadına yönelik şiddet ve tecavüz, Doksanlı yıllar ve sonrasında kadına yönelik şiddet ve tecavüz filmleri, ege üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü yayınlanmamış yüksek lisans tezi
- Erdoğan İ., Alemdar, K. (1990). İletişim Ve Toplum, Bilgi Yayınevi, Ankara
- Erdoğan, İ. (1998). Gerbner’in Ekme Tezi Ve Anlattığı Öyküler Üzerine Bir Değerlendirme, Kültür Ve İletişim Dergisi 1(2), 149-180
- Erdoğan, İ. (2002). İletişimi Anlamak, Erk Yayınları, Ankara
- Erdoğan, İ., Alemdar, K. (2005) Popüler Kültür Ve İletişim, 2.Basım, Erk Yayınları, Ankara
- Erdoğan, İ., Alemdar, K. (2005). Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram Ve Araştırmalarının Tarihsel Ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi, 2.Basım,Erk Yayınları, Ankara
- Erten, Y. ve C. (1996). Saldırganlık, Şiddet Ve Terörün Psikososyal Yapıları, Cogito Dergisi 6-7, Kış-Bahar, Yapı Kredi Yayınları, 143-164.
- Freedman, J.L., Jears, D.O., Carlsmith, J.M. (1993) Sosyal Psikoloji (Çeviren Ali Dönmez), İmge Yayınevi, İstanbul
- Fromm, E. (1990). Sevginin Ve Şiddetin Kaynağı, (Çeviren Nalan İçten), 5.Basım, Payel Yayınevi, İstanbul.
- Gerbner, G. (1990). “Epilogue: Advancing on the Path of Righteousness (Maybe)”, içinde Cultivation Analysis: New Directions in Media Effects Research, Ed. Nancy Signorielli ve Michael Morgan, Sage Publication: 249-62.
- Gerbner, G. (1992). The Cultural Environment Movement, Access! Manhattan, 2 (1), 3-5
- Gerbner, G. (1998). “The Stories We Tell”, Kültür ve İletişim, 1(1): 17-30.

- Gerbner, G. (2000). Cultivation Analysis: An Overview, *Communicator* October-December, 3-10
- Gerbner, G. (2014) “Televizyon İle Büyümek: Kùltivasyon Analizi”(Derleyen Michael Morgan), (Çeviren Güneş Ayas, Veysel Batmaz ve İsmail Kovancı), 281-313, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Gerbner, G. (2014). “George Gerbner’in İletişim Teorisine, Araştırmaya Ve Toplumsal Eyleme Katkıları Üzerine”, (Derleyen Michael Morgan), (Çeviren Güneş Ayas, Veysel Batmaz ve İsmail Kovancı), *Medyaya Karşı*, 9-41, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Gerbner, G. vd. (1979). “The Demonstration of Power: Violence Profile No: 10”, *Journal of Communication*, 29(3): 177-96.
- Gerbner, G. vd. (1980). “The Mainstreaming of America: Violence Profile No:11”, *Journal of Communication*, 30(3): 10-29.
- Gerbner, G. vd. (1986). “Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process”, içinde *Perspectives on Media Effects*, Ed. Jennings Bryant ve Dolf Zillmann, Lawrence Erlbaum: 17-40.
- Gerbner, G. vd. (1994). “Growing up with Television: The Cultivation Perspective”, içinde *Media Effects: Advances in Theory and Research*, Ed. Jennings Bryant ve Dolf Zillmann, Lawrence Erlbaum: 17-41.
- Gerbner, G. ve L. Gross (1976). *Living with Television: The Violence Profile*, *Journal of Communication*, 26(2): 173-99.
- Gerbner, G. ve N. Signorielli (1979). *Women and Minorities in Television Drama 1969-1978*, University of Pennsylvania The Annenberg School of Communications Philadelphia, Pennsylvania.
- Gerbner, G., (1973). “Cultural Indicators: The Third Voice”, G.Gerbner, L.P. Gross, W.H. Melody (Ed), *Communications Technology And Social Policy: Understanding The New Cultural Revolution*, (555- 573), A Wiley Inter-Science Publication John Wiley & Sons, [Http://Web.Asc.Upenn.Edu](http://Web.Asc.Upenn.Edu)
- Gerbner, G., Gross, L. (1976). *Living With Television: The Violence*
- Gerbner, G., Gross, L., Jackson-Beecks, M., Jeffries-Fox, S., Signorielli, N. (1978). *Cultural Indicators: Violence Profile No: 9*, *Journal Of Communication*, 28 (3), 178 -207

- Gerbner, G., Gross, L., Jackson-Beecks, M., Jeffries-Fox, S., Signorielli, N. (1979). Cultural Indicators: Violence Profile No: 10, *Journal Of Communication*, 29 (3), 175- 197
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N. (1982). Charting The Mainstream: Television's Contributions To Political Orientations, *Journal Of Communication*, Spring
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N. (1986). "Living With Television: The Dynamics Of The Cultivation Process, J. Bryant Ve D. Zillmann (Ed), *Perspectives On Media Effects*, New Jersey, Lawrence Erlbaum, 17-40
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N., Shanahan, J. (2002). "Growing Up With Television: Cultivation Processes", J. Bryant, D. Zillmann (Ed), *Media Effects Advances İn Theory And Research Second Edition*, New Jersey, Lawrence Erlbaum 43-69
- Gondolf, W.E. (1988). Who are those guys? Toward a behavioral typology of batterers, violence and victims 3(3), 187-203
- Gökberk, M. (1980). *Felsefe Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.*
- Güriz, A. (2011). *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk, 2. Basım, Phoenix Yayınları, Ankara*
- Halıcı, C. (2007). *Gazete Haberlerinde Kadına Yönelik Şiddet: Posta ve Takvim Gazetelerinde Kadına Yönelik Şiddet Haberleri Üzerine Bir Araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basın Ve Yayın Anabilim Dalı Doktora Tezi, Eskişehir.*
- Helvacıoğlu- Gümüšoğlu, F. (1998). *Sayılarla Kadına Yönelik Şiddet (Editör Mor Çatı Kolektifi), Geleceğim Elimde, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 29-63.*
- Homans, G. (1958). Soci,Al Behavior Exchange Theory , *American Journal Of Sociology* 63(6) 597-606
- Hovardaoğlu, S. (1995). *Medya Ve Şiddet, Türk Psikolojisi Bülteni, Nisan Sayısı, 47-50*
- Irefin S., Ifah S., Bwala M. (2012). *Organizatal Theoriesand Analysis a Feminist Perspective, International Journal of Advancements in Research and Technology, 1(1)*

- İçli, T.G. (1995). Ailede Kadına Yönelik Şiddet Ve Kadının Suçluluğu, T.C Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınevi, Ankara.
- İnceoğlu Y., Kar A. (2010). Kadın ve Bedeni- Dişilik , Güzellik ve Şiddet Sarmalında, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Jensen, K.B., Ve Rosengren, K.E.(2005). “İzleyicinin Peşindeki Beş Gelenek”, Medya Ve İzleyici,(Çeviren Şahinde Yavuz.),Vadi Yayınları ,Ankara
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2007). Kadına Yönelik Şiddet El Kitabı
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Günümüzde İnsan Ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş, 10. Basım, Evrim Yayınevi, İstanbul
- Kaufman, M. (1999). Erkek kaynaklı şiddetin 7 nedeni, www.michaelkaufman.com, erişim tarihi: 23.04.2018
- KKSA. (2015). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.
- Kocacık, F. (2004). Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- Koç, B. (2011). Okullarda Şiddet, E Yazı Yayınevi, İstanbul
- Köknel, Ö. (2000). Bireysel Ve Toplumsal Şiddet, 2. Basım, Altın Kitaplar, İstanbul. KSGM, 2011, Ankara.
- KSGM, 2008, Ankara.
- Leymann, H. (1996). The Content and Development at Mobbing at Work, European Journal of Work and Organizational Psychology 5(2), 165-184.
- Luhan, Mc M.(1967). The Medium İs The Message, Ca, Ginkgo Press, E-Book: [Https://Archive.Org](https://Archive.Org)
- Lundgren, E. (2012), Şiddetin normalleştirilme süreci (çeviren Berna ekol), Mor çatı yayınları, İstanbul
- Mcquail, D.(1994). Kitle İletişim Kuramı- Giriş, (Çeviren Ahmet Haluk Yüksel),Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Media&Education&Foundation&Www.Mediaed.Org, Erişim Tarihi: 02.10.2017, 2-19
- Morgan, M. (1986). “Television and the Erosion of Regional Diversity”, Journal of Broadcasting and Eletronic Media, 30(2): 123-39.

- Morgan, M. (1986). "Television and the Erosion of Regional Diversity", Journal of Broadcasting and Eletronic Media, 30(2): 123-39
- Morgan, M. (1995) "The Critical Contribution Of George Gerbner", J.A. Lent (Ed), A Different Road Of Taken, 99- 115, Westviewpress, USA
- Morgan, M. ve J. Shanahan (1992). "Comparative Cultivation Analysis Television and Adolescents in Argentina and Taiwan", içinde Mass Media Effects Across Cultures, Ed. Felipe Korzenny vd., Sage Publication: 173-97.
- Morgan, M. ve J. Shanahan (1992). "Comparative Cultivation Analysis Television and Adolescents in Argentina and Taiwan", içinde Mass Media Effects Across Cultures, Ed. Felipe Korzenny vd., Sage Publication: 173-97.
- Morgan, M. Ve Shanahan, J. (2012). "Two Decades Of Cultivation Research: An Appraisal And Meta-Analysis" B.R. Burlson (Ed), Communication Yearbook, (3-44), British Library, E-Book: <https://books.google.com.tr/>
- Moses, R. (1996). Şiddet Nerede Başlıyor, Cogito Dergisi 6-7, Kış-Bahar, 23-29.
- Mutlu, E. (1998). İletişim Sözlüğü, Bilim Sanat Yayınları, Ankara
- Mutlu, E. (1999). Televizyon Tarihi, Türkiye Radyo Ve Televizyon Kurumu, Ankara
- Nirun, N. (1994). Sistemantik sosyoloji yönünden aile ve kültür, Atatürk kültür dil ve tarih yüksek kurumu Atatürk kültür merkezi yayını, 23, Ankara
- NWCI (National Woman's Council of Ireland). (2013). Highlighting The Role of Gender in Analysis and Response, Irish Observatory on Violence against Women, Violence Against Women An Issue of Gender, December, 1-14.
- Öngen, B., Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi, Sosyoloji Konferansları no: 48
- Özateş, Ö.S. (2009). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım, Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi 20(2)
- Özer, Ö. (2004). Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir

- Özer, Ö. (2005). Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yasamanın İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 5 (1), 75-105
- Özerdoğan, N. (2009). Şiddet Çıkmazında Kadın, (Editör Nedime Köşgeroğlu), Anfora Yayıncılık, İstanbul.
- Özsöz, C. (2008), Sosyoloji Notları 6 (1), 51-55
- Öztürk, E. (2014), Türkiye’de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi 3 (7), 39-55.
- Öztürk, E. (2014). Türkiye’de Aile, Şiddet Ve Kadın Sığınma Evleri, 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Dergisi 3(7), 39-55
- Pala, B. (2013). Aile İçi Şiddet, (Editör Murat Ünalacak), Aile Sağlığı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 22-34.
- Palabıykoğlu, R. (1997). Medya Ve Şiddet, Kriz Dergisi, 5 (2), 123-126
- Postman, N. (2016). Televizyon: Öldüren Eğlence ,6.Basım, (Çeviren Osman Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Potter, J. M. (1993). Cultivation Theory And Research A Methodological Critique, Human Communication Research, 19 (4), 564-600
- Potter, W. J. (1999). *On Media Violence*, London, Sage Publications
- Profile, Journal Of Communication, 26(2), 173-198
- Rivera J. (1991). Lost Ideas: The lewin which was not assimilated into America , Revista de Psicologia Social, 6 (2), 151-160
- roginalcoholic.com, violence against women Erişim Tarihi: 16.04.2018
- rtük.gov erişim tarihi 13.05. 2018
- Shanahan, J. ve M. Morgan (1999). Television and its Viewers Cultivation Theory and Reseach, Cabridge University Press.
- Shanahan, J. ve M. Morgan (1999). Television and its Viewers Cultivation Theory and Reseach, Cabridge University Press.
- Shanahan, J., Morgan, M., Stenbjerre, M. (1997). Green Or Brown? Television And The Cultivation Of Environmental Concern, Journal Of Broadcasting And Electronic Media, 41 (3): 302-323
- Shanahan, J.. Ve Morgan, M. (1999). Television And Its Viewers: Cultivation Theory And Research, Cambridge University Pres, UK

- Sıgnorielli N., Ve Morgan, M.(1996). "Cultivation Analysis: Research And Practice"
M.B. Salven, D.W. Staks (Ed), An Integrated Approach To Communication
Theory And Research, 111-126, Lawrance Earlbaum Associates Publishers
- Sıgnorielli, N. (1986). Selective Television Viewing: A Limited Possibility, Journal
Of Communication, 36(3), 64-74
- Sıgnorielli, N. (1991). Adolescents And Ambivalence Toward Marriage A
Cultivation Analysis, Youth And Society, 23 (1), 310-340
- Sıgnorielli, N. Ve Kahlenberg, S. (2001). Television's World Of Work In The
Nineties, Journal Of Broadcasting And Electronic Media, 45(1), 4-21
- Sinop İl Müdürlüğü. (2013-2015). Sinop İli Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Yerel
Eylem Planı, Şimal Matbaacılık, Sinop
- Swanger, K.K., Petcosky, J.L. (2003). Violence İn The Home: Multidisciplinary
Perspectives, Oxford University Pres, New York
- Şimşek, Ş.(2010).Yaşam Tarzı Üzerinde Popüler Kültürün Belirleyiciliği Ve Kitle
İletişim Araçlarının Etkisi: Türkiye'de Punk Kültürü Örneği (Yüksek Lisans
Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya
- T.C Aile Araştırma Kurumu (1995)
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). Aile İçinde Ve Toplumsal Alanda
Şiddet, T.C AAKB Yayınları, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (2002). 2001 Yılı Aile Raporu, T.C
BAAK Yayınları, Ankara.
- T.C. KSGM (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü). (2008). Aile İçi Şiddetle
Mücadele El Kitabı, KSGM Yayınları, Ankara.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel
Süreçleri ve Dönüşümleri, Akademik Hassasiyetler Dergisi 3(5)
- Taylan, H. H. (2011), Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi:
Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma (Doktora Tezi), Selçuk
Üniversitesi, Konya
- TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995). Aile İçi Şiddetin Sebep Ve
Sonuçları, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- Tekin, Ü. (2011). Şiddet, Orient Yayınları, Ankara.

- Thompson, J.B.(2008), *Medya Ve Modernite*,(Çeviren Serdar Öztürk), Kırmızı Yayınları, İstanbul
- Tokgöz, O. (2015). İletişim Kuramlarına Anlam Vermek: Başlangıcından Günümüze Anglo-Amerikan İletişim Kuramı, İmge, Ankara
- Tudor, A. (2010). “ Kültür, Kitle İletişimi Ve Toplumsal Etken”,(Derleyen Ve Çeviren Emrah Mutlu), Kitle İletişim Kuramları, Ankara, Ütopya Yayınevi
- UN DESA. (2015). The World’s Women Trends and Statistics, New York
- Uslu, K.Z. (2000). Televizyon Ve Kadın, İstanbul, Alfa
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi, Cogito Dergisi 6-7, Kış-Bahar, Yapı Kredi Yayınları, 29-36.
- Vatandaş, C. (2003). Aile Ve Şiddet: Türkiye’de Eşler Arası Şiddet, 2. Basım, Uyum Ajans, Ankara.
- Warburton, W. A., Anderson, C. A. (2015). Social Psychology Of Aggression. In J. Wright & J. Berry (Eds.), International Encyclopedia Of Social And Behavioral Sciences, 2nd Edition, 2 (1) 373- 380. Oxford, England
- Wasko, J.(2005). Introduction, J. Wasko (Ed), A Companion To Television, Blackwell Publishing, UK E-Book: <https://is.muni.cz>
- who.int Erişim Tarihi: 19.03.2018
- Windahl, S., Mcquail D. (2010), İletişim Modelleri- Kitle İletişim Çalışmalarında-, 3.Basım, (Çeviren Konca Yumlu), İmge, İstanbul
- World Health Organization. (2002). Reducing Risks, Promoting Health Life
- World Health Organization. (2005). Make Every Mother and Child Count Geneva www.familyrank.org Erişim Tarihi :15.04.2018
- www.psychologytoday.com Erişim tarihi: 22.04.2018
- www.tdk.gov.tr
- www.tuik.gov.tr E.T.: 06.04. 2018.
- www.un.org Erişim Tarihi: 20.03.2018
- Yetim, D., Şahin, E.M. (2009). Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım, Aile Hekimliği Dergisi, 2(2), 48-53.
- Yıldırım A. (1998), Sıradan Şiddet: Türkiye’ye Özgü Olmayan Bir Sorun: Kadın Ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları

Zhang, Y.B., Harwood, J. (2002). Viewing And Perceptions Of Traditional Chinese Values Among Chinese College Student, *Journal Of Broadcasting&Electronic Media*, 46 (2)

EK-1: ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu saha araştırması, yapmakta olduğumuz bir çalışmanın önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, öğrencilerin düşüncelerini tanımlamaktır.

Sizden "ricam", sorulara vereceğiniz yanıtlarda, "yalnızca" kendi düşüncelerinizi yansıtmazdır. Vereceğiniz yanıtlar, kesinlikle bireysel olarak çözümlenmeyecektir. Toplanan veriler, bir bütün halinde, yalnızca genellemelere ulaşmak amacıyla, belirli istatistiki testlerde kullanılacaktır. Bir iletişim bilgisi belirtmeniz halinde, çalışmada elde edilen sonuçları sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyacağımı belirterek, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Sevgi ve Saygılarımla,
Basak İrem ÖZDEMİR

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ SORULARA KATILIM DERECEİNİZİ İLGİLİ SEÇENEĞİ İŞARETLEYEREK BELİRTİNİZ

- 1) Genel olarak söylersek, günümüzde genç yetişkin kadın sayısı artmaktadır.
( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum
- 2) Genel olarak söylersek, günümüzde orta sınıf kadınların sayısı artmaktadır.
( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum
- 3) Genel olarak söylersek, günümüzde kadınların çalıştığı meslekler çeşitlenmiştir.
( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum
- 4) Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar açısından aile bağları hâlâ güçlüdür.
( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum
- 5) Genel olarak söylersek, evlilik kadınlar açısından önemlidir.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

6) Genel olarak söylersek, çoğu kadın için çocuk sahibi olmak önemlidir.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

7) Genel olarak söylersek, kadınlar açısından iyi olmak ciddi olmayı gerektirir.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

8. Genel olarak söylersek, günümüzde çok sayıda kadın şiddete uğramaktadır.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

9. Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet sıradan bir şey haline gelmiştir.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

10. Genel olarak söylersek günümüzde artık, kadına yönelik şiddet kamusal alanda da uygulanmaktadır.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

11). Genel olarak söylersek, günümüzde kadınlar da şiddet uygulayabilmektedirler

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

12. Genel olarak söylersek günümüzde şiddet tanınmamış kadınlar arasında yoğun olarak yaşanmaktadır.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

13. Genel olarak söylersek, kadınlar genellikle tanıdıklarına şiddet uygulamaktadırlar.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

14. Genel olarak söylersek, günümüzde çok sayıda kadın suça karışmaktadır.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

15. Genel olarak söylersek, kadınlar büyük şehirlerde şiddet olaylarının kurbanı ya da özenesi olmaktadır.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

16. Genel olarak söylersek artık, kadınlar açısından gündüzleri de tehlikeli olmaya başlamıştır.

( ) Tamamen Katılıyorum ( ) Katılıyorum ( ) Kararsızım ( ) Katılmıyorum ( ) Hiç Katılmıyorum

17. Günde ortalama ne kadar süre televizyon izliyorsunuz? Lütfen belirtiniz.

.....

18. Lütfen eklemek istediğiniz bir nokta varsa belirtiniz.

.....

19. Cinsiyetiniz nedir? Lütfen belirtiniz.

( ) Kadın ( ) Erkek

20. Hangi bölümde eğitim görüyorsunuz?

.....

21. Kaçınıcı sınıftasınız?

( ) Birinci sınıf ( ) İkinci sınıf ( ) Üçüncü sınıf ( ) Dördüncü sınıf